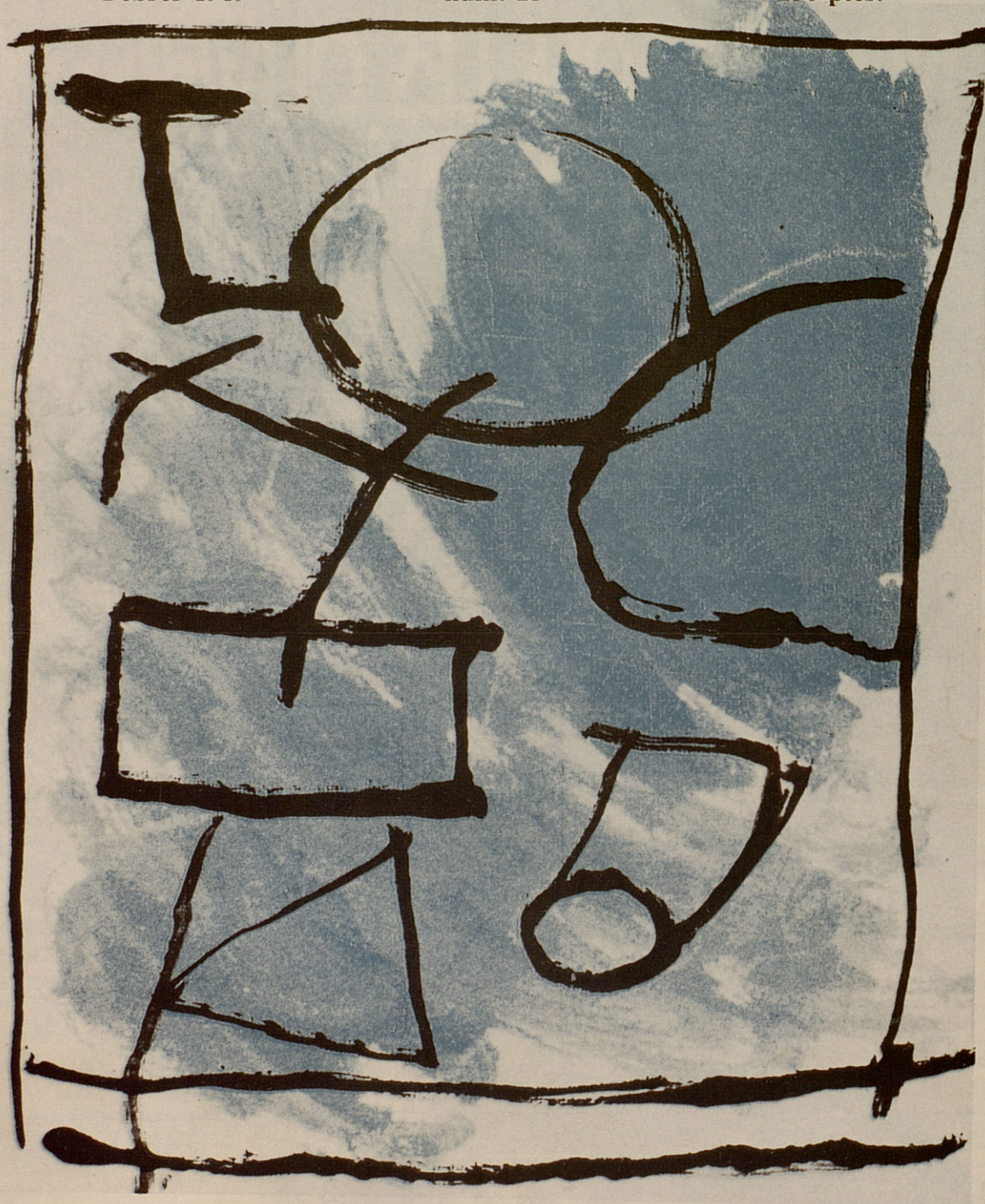


EL MIRALL

Febrer 1989

núm. 25

250 ptes.



1839, Sand i Chopin a Mallorca
Toponímia del litoral de les Pitiüses
Tomeu Ventanyol / Ferran Gomila

"SA NOSTRA" FA 106 ANYS QUE ÉS A LES BALEARS

A LES BALEARS, NO TAN SOLS LES OLIVERES SÓN CENTENÀRIES

Amb unes arrels quasi tan sòlides com les oliveres centenàries que poblen la geografia de les illes, la Caixa de Balears, "**Sa Nostra**", fa més de 100 anys que és a les Balears. Les seves ramificacions arriben en pràcticament a tots els nostres pobles i viles, transmetent amb el seu treball i la seva dedicació aquesta profunda essència balear que és l'orgull de la nostra gent i l'autèntica raó de ser d'una Caixa d'Estalvis centenària. Una Caixa d'Estalvis nascuda aquí, però sobretot, feta a la mida dels homes i les dones de la nostra terra.



CAIXA DE BALEARS
"SA NOSTRA"

EL MIRALL

Revista mensual
Febrer - 1989 núm. 25
ANY III

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:
Associació EL MIRALL

Informació i Correspondència:
Apartat de Correus núm. 179
07080 - Palma (Mallorca)
Telèfons (971)-72.32.99 / 72.59.37
Telefax (971) 71.93.85

Delegació a Barcelona:
c/ Montcada, 20 (Palau Dalmases)
08003 - Barcelona

Delegació a València:
c/ Moratín, 15
46001 - València

Director:
Climent Picornell

Cap de Redacció:
Pere Estelrich

Secretari de Redacció:
Josep M^a Magrinyà i Brull

Consell de Redacció:
Francesca Bosch i Capó
Rosa M. Calafat i Vila
Joan Company i Siquier
Miquel Company
Antoni Ginard i Bujosa
Joana Lladó i Ballester
Antoni Marimon
Mateu Morro i Marcé
Antoni Nadal i Soler
Joan Perelló i Ginard
Andreu Ramis i Puigros
Pere Rosselló i Bover
Gabriel Seguí Trobat
Gaspar Valero i Martí

**Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió dels seus
autors.**

Coberta:
El dibuix ha estat realitzat per
TOMEU VENTANYOL.

Fotos:
EL DIA i arxiu EL MIRALL

Producció, administració i publicitat:
c/ Imprenta, 1 - Pral. 2^a Tel. 72 32 99
07001 - Palma (Mallorca)

Fotocomposició:
«El Mirall»

Impressió:
Interior: OMNI S.A.
Gremi Ferrers, 42
Polígon de Son Castelló - Palma
Coberta: Xisco Arts Gràfiques
c/ del Baix Riera 1.A - Palma

Dipòsit Legal: P.M. 10-1987

Pàg. 4	BÚSTIA Gob-Arta: Bellpuig: La mort d'un bosc
Pàg. 5	CRÒNIQUES INGENUES Joan Mayol: Ports esportius o ports lucratiu?
Pàg. 7	POLÍTICA Josep Moll: Reformar l'Estatut: L'estat de la qüestió
Pàg. 10	COLONIALS I ULTRAMARINS Robert Mosquera: Responsables
Pàg. 10	INTERNACIONAL Pere Morey: Aquest pic no hi valdran talaies
Pàg. 14	LA MOGUDA PLANETÀRIA Antoni Ginard: La família és sagrada
Pàg. 14	ENTREVISTA Antoni Nadal: Entrevista a Ferran Gomila
Pàg. 18	EL MEU AMARCORD Mestre Tomeu: La Revolució
Pàg. 19	L'ULL DE VELLUT Miquel Serra: No mengeu faves!
Pàg. 19	COMUNICACIÓ Felip Munar: Quan les bones intencions ja no basten
Pàg. 20	TOPONÍMIA Cosme Aguiló: Mostra toponímica del litoral de les Pitiüses (I)
Pàg. 26	SOCIETAT Antoni Marimon/Emilià Pàez: La destrucció de Son Quint
Pàg. 29	MÓN Mateu Morro: En Tobies
Pàg. 30	GUAL PERMANENT Pere Font: Amb el cap
Pàg. 30	ART Priam V. de Cantos: El pintor català Salvador Mayol
Pàg. 35	ENTREVISTA Miquel V. Sebastian: Tomeu Ventanyol
Pàg. 37	CRE-A-CCIÓ L'obscura ànsia del cor
Pàg. 38	MÚSICA Pere Estelrich: "Acis i Galatea", d'Antoni Lliteres, a Madrid
Pàg. 39	P.E. i M.: Entrevista amb Carlos Harmusch
Pàg. 40	POESIA Pere Rosselló: L'actualitat poètica mallorquina
Pàg. 42	ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA Miquel Ferrà: Colom: La figura més polèmica de la Història (I)
Pàg. 43	1839, CHOPIN I SANDA MALLORCA Climent Picornell: Mallorca, 1839
Pàg. 45	Antoni Ginard: El maleit tinter
Pàg. 47	Joan Parets: Mallorca, va conèixer Chopin?
Pàg. 48	Pere Estelrich: Cronologia Musical Mallorca: 1810-1849
Pàg. 49	J. A. Mendiola: La vida de Chopin al cinema
Pàg. 50	PROCESSOS SÒCIOCULTURALS Jaume Obrador/Francesca Pons: Que és l'animació sociocultural
Pàg. 53	EXCURSIONISME Gaspar Valero: Sa fosca, la divulgació d'un mite
Pàg. 55	DE NIT J. Lladó: També els dimonis al Parc de la Mar
Pàg. 55	J.M.S./A.G.: Mapa d'imatge satel·lítica de les Illes Balears Escala 1: 100.000
Pàg. 56	LLIBRES Gabriel Janer Manila: Del "Foc i Fum". Nota introductòria a una Antologia
Pàg. 58	Biel Mesquida: Carrousel de llibres



BELLPUIG: LA MORT D'UN BOSC

GOB-ARTÀ

Han bramat tant els que ho voldrien veure tot tancat i encimentat que han fet agafar complex als qui creien en un desenvolupament urbanístic humà i a favor del poble.

Se'ls ha de felicitar, especialment als encarregats de la propaganda intoxicadora que es fa arribar casa per casa, mitjançant articles a certs diaris o a través d'una publicació impecablement impresa que coneixem els artanencs. Se'ls ha de felicitar perquè han aconseguit que, per exemple, la majoria de l'Ajuntament d'Artà descarti, sense dubte ni discussió, la possibilitat (ni que fos remota) que Bellpuig no fos urbanitzat, aparcelsat, tancat, etc.

Ens diuen que per raons ètiques s'urbanitza Bellpuig, ens amenacen que la Conselleria d'Agricultura autoritzarà "canvi de cultiu", ens argumenten raons de "necessari desenvolupament

lupament turístic d'Artà"... Aquestes raons són febles, i no se les creuen ni ells mateixos.

Cal recordar que per tot arreu es reformen cases velles per a estrangers o se'n fan de noves, que des de Betlem a Sa Canova s'urbanitza en "pla macro", i, cal recordar que Artà pot créixer per molts costats vora del poble.

Però bé, suposam que dins un sistema capitalista com aquest un es pot comprar un tros de bosc i fer-s'hi una casa, ja que si hi ha de sembrar els arbres per fer el bosc estaran massa anys a créixer. Suposam que garantir el dret a poder fer això són les raons ètiques que se'ns al·leguen.

Per ventura és perillós dir que Bellpuig és un bosc majoritàriament d'alzines, a uns 2 Km. del poble, d'unes 60 Hes., deu de les quals l'any passat

varen cremar en un incendi forestal. Per ventura és perillós dir que nins del poble repoblaren l'àrea cremada i penjaren nius als arbres, que el bosc no està tancat de xerxes de ferro per enlloc, que la gent hi va a cercar bolets, rams, aglans o llenya, a passejar o a berenar-hi. Per ventura és perillós dir aquestes coses, potser belles, perquè ens arriscam que ràpidament es prenguin mesures per evitar-les.

La majoria de l'Ajuntament no entén que aquest bosc és imprescindible per al desenvolupament futur d'Artà. I que en tot cas el que no s'ha de fer és afavorir tan descaradament la seva urbanització i destrucció per raons que creiem que són més de por als que bramen perquè tot s'urbanitzi o per raons senzillament electoralistes, per por de perdre el poder. ■



HOVER Assessors

Assessoria Laboral, Fiscal, Comptable, Financera i Jurídica.

IMMOBILIÀRIA OLIVER MAYRATA

Compra-Venda, Lloguers, Traspassos, Peritatges

TECNO-BROKER CORREDORIA D'ASSEGURANCES

Assessoria Tècnica d'Assegurances

PROMOCIONS ANFE S.A.

Construccions i Rehabilitacions, Promocions

Hover

Julià Alvarez, 7 i 7A.- 07004 Palma

Tels. 203411-203630-206120-207821

NOTA

A causa de l'increment del número de pàgines de la revista i del cost de la matèria prima, EL MIRALL sofrirà a partir de l'any 1989 un lleuger augment en el preu de venda i de subscripció. Les noves tarifes són:

Preu per exemplar 250.- ptes.
Subscripcions anuals 2.850.- ptes.

Malgrat aquest augment, esperam continuar amb la vostra adhesió.

EL MIRALL

PORTS ESPORTIUS O PORTS LUCRATIUS?

JOAN MAYOL

El Parlament, ara, està fora de període de sessions. No funciona, en fi. El nostre esquifit estatut sols ens permet quatre mesos de sessions a l'any, en teoria. A la pràctica, si un afer és urgent, el govern o una majoria de diputats pot deshivernar la cambra i posar-la en funcionament. És el que ha passat amb els criteris que han de servir per redactar el Pla de Ports Esportius: un afer urgent, a ulls del govern. ¡Quin interès, pels esports, el del govern Cañellas! Primer el golf, ara la vela... No vos ho pensàssiu, això de l'esport, que se'n riurién: caldria que el futur Pla es denominàs de "ports lucratius".



Elements paisatgístics singulars. Club Nàutic, d'Alcúdia. (Foto Ed. Krom)

El port esportiu és un sistema molt eficaç per aconseguir una sèrie de coses: revaloritzar (encara més) terrenys de la vora de mar, completar l'oferta d'una urbanització (si llavors el port no es pot fer, doncs mira...), aconseguir una llarga concessió de terrenys del domini públic, on s'hi poden fer apartaments i locals comercials,... És, en fi, una manera de privatitzar un poc de mar i un poc de costa, i d'anar fent. També, és cert, és un eficaç

mètode per degradar el litoral, per fotre cales (seria depriment anomenar exemples), per irritar als ecologistes i als veïns de la zona...

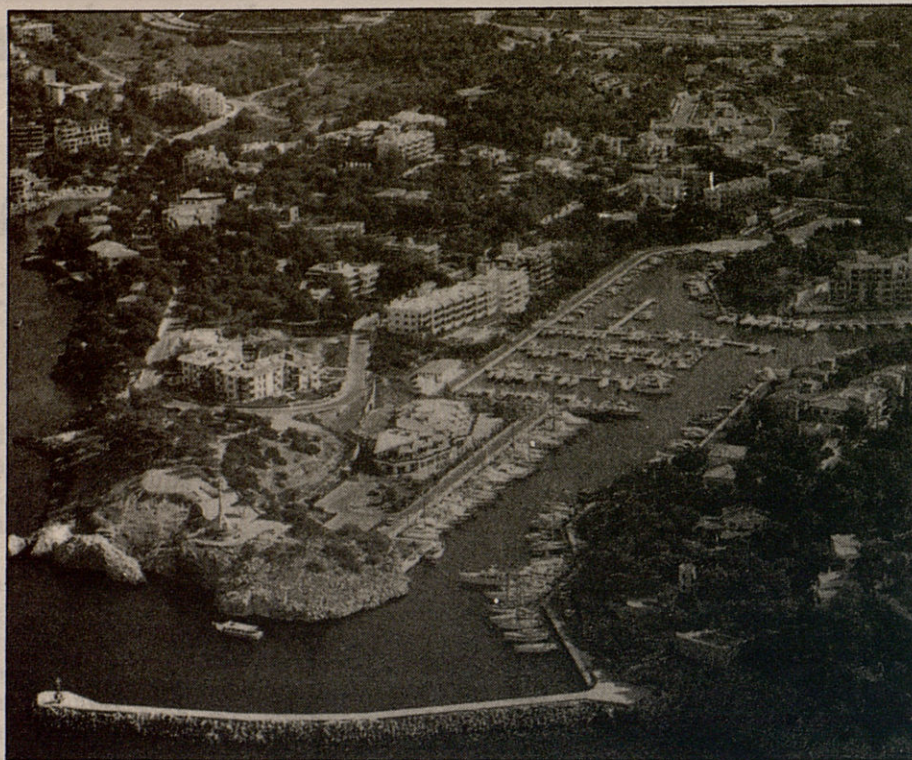
Facem història: el Parlament -amb els vots d'UM, qui ho diria, avui!- aturà a la passada legislatura les concessions de ports esportius fins que no es redactàs un Pla. Segons la Llei d'Ordenació Territorial, aquest Pla ha de ser redactat després de les Directrius, a no ser que per raons d'urgència

• El port esportiu és un sistema molt eficaç per aconseguir revaloritzar terrenys vora el mar, completar una urbanització, assolir una concessió de terrenys del domini públic...

se sotmetin prèviament els seus criteris al Parlament, i que aquest els aprovi. El Govern Cañellas ha trobat un bon motiu per aportar els Criteris (i ja han passat dos anys, des de la primera moció). No ens ho han dit, però hem de suposar que aquest motiu és que les Directrius d'Ordenació Territorial no són, precisament, imminents. I els ports esportius són d'una urgència prioritària.

El criteri bàsic dels criteris és que no cal limitar la iniciativa privada. Així ens ho han dit, i així ho hem de creure. El Conseller Saiz ha calculat (amb complexos mètodes estadístics corregits amb pragmatisme, segons diu) que la demanda d'aquí a l'any 2000 és de 33.000 llocs d'amarratge (ara n'hi ha la meitat, aproximadament). Fins i tot a publicacions tant poc sospitoses d'ecologisme o d'esquerranisme com "Barcos", la cosa li sembla excessiva, perillosa. Però el conseller deu creure que val més morir d'un rot que d'un badall, i ens ha aclarit que aquestes xifres no són un límit a la iniciativa privada, sinó una orientació, una suggerència, i que si els promotors volen fer-ne més, allà ells...

Hem de ser, tanmateix, equànims i una mica optimistes. Els criteris proposats pel govern impliquen la impossibilitat d'autoritzar ports esportius en platges o cales. I aquestes no són les idees originals d'aquest personal: recordau, sense anar més lluny, la caleta de Santa Ponça, una de les cales més belles de l'illa, que ningú tornarà a veure... perquè està davall un gran port esportiu projectat, si la memòria no m'engana, per l'enginyer Sainz, anys enrera. Avui, els criteris que Sainz proposa farien impossible autoritzar aquella malifeta. O faran impossible autoritzar el port esportiu de la Platja Gran de Ciutadella (a les quei-



La caleta de Santa Ponça, avui Club Nàutic.

• **El criteri bàsic dels criteris és que no cal limitar la iniciativa privada. El Conseller Saiz ha calculat que la demanda d'aquí a l'any 2000 és de 33.000 llocs d'amarratge.**

xes festives d'un diputat del PSOE de Ciutadella, responia un "popular" que el govern espera l'esmena socialista que el faci possible). Aquest canvi de criteris és ja una victòria de la llarga lluita ecologista per racionalitzar el boom dels ports esportius. La guerra no es guanya, però sí alguna batalla. Val la pena continuar.

Però la temptació desenvolupista és encara predominant. Ara, d'acord amb el Pla Provincial, és legalment impossible posar una palada de ciment en els denominats Elements Paisatgístics Singulares. Els criteris del Govern són que en tals indrets -i altres espais protegits- poden rebre embarcadors i avaradors (i aquí hem de retreure Cala Estellencs), amb les seves instal·lacions complementàries. Com a instal·lacions complementàries, hangars, grues, refugis i... fins i tot, bars! No sols els ports han de ser lucratius, les instal·lacions menors també poden fer arribar el negociet on se vulla.

Amb la tramitació de qualsevol

• **El Conseller Saiz: "Los criterios del Plan de Puertos han sido redactados por especialistas en puertos, no por especialistas en lenguas"**

document governamental, podem aprendre coses. Podem aprendre, per exemple, com les veleïtats "nacionalistes" de l'actual majoria PP-UM mostren el llautó centralista i provincialista. Centralista: han dividit el litoral en deu zones, suposadament homogènies. Doncs bé, Formentera, tota una illa, forma part de la zona de llevant d'Eivissa. Si aquesta no és una perspectiva centralista, que ho demanin als formenterers. Segurament algú haurà d'anar a amarrar el llaüt a Santa Eulàlia! Provincialista: ni una sola referència, en tots els criteris, a la Carta Europea del Litoral, ni a la situació produïda en altres contrades europees per la proliferació de ports lucratius, perdó, esportius, a tants de sectors del litoral mediterrani.

I, fins i tot, podem aprendre coses de normalització lingüística. Els criteris del Govern omplen vint-i-dos fols redactats, naturalment (?) en castellà. Hem cercat i hem trobat: hi ha un mot català, un. Això sí, un mot misteriós: "scats" (sic). Del context i l'explicació deduírem que el que volia dir era "escar". Molt de passada, i com a comentari final, ho retraguérem al Conseller Sainz, que té rèplica per tot (en castellà, clar): "Los criterios del Plan de Puertos han sido redactados por especialistas en puertos, no por especialistas en lenguas".

I no vos pensàssiu que s'empegués gens ni mica!■



Oms, 50-b P. O. Box 696
07003 PALMA DE MALLORCA
Balears

Tels. (9)71/71 13 46* - 72 38 42*
Tx. 68705 - 68714 bima E

Carles III, 2-b
EIVISSA
Balears

Tels. (9)71/31 24 72 - 27
Tx. 69318 - 69015 bima E

Plaça del Príncep, 4
MAÓ - MENORCA
Balears

Tel. (9)71/36 70 13
Telèx 69434 bima E

Ja fa estona que es parla de la necessitat de reformar l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears. Des que es varen complir els cinc anys de la seva entrada en vigor, el clam per la reforma havia anat "in crescendo", i a la fi, des de fa unes setmanes, s'ha posat en feina en el nostre Parlament una ponència que estudia la possible reforma. Però després de dues reunions ja va quedar de manifest el perill que els Diputats units fossin uns aprenents de bruixot, que havien perdut el control sobre els dimonis familiars que varen invocar per fer-los poar l'aigua cristal·lina de l'autogovern en estat de puresa virginal i ara no els podien conjurar. El fracàs final pot ésser dels que fan època si es té en compte la complexitat de la qüestió.

La primera complicació ve del fet que quan es parla de reforma es mesclen indegudament dos conceptes, la reforma de l'Estatut pròpiament dita i l'ampliació de competències. Per això és necessari en primer lloc desllindar els dos temes, i en segon lloc situar la qüestió dins el context polític real en lloc de fer experiments de laboratori. Si a més fos possible deixar de banda la demagògia i acceptar, tocant sempre de peus a terra, la realitat social i política il·lenca i estatal, molt millor.

No hi ha ningú que negui la necessitat de reformar l'Estatut ni la urgència d'ampliar les competències de la nostra Comunitat Autònoma. L'Estatut té molts de defectes, alguns purament tècnics, però altres de molta transcendència política. Per tant, tard o prest s'haurà de reformar. El que passa és que una reforma estatutària no és una empresa senzilla, que es pugui fer a la lleugera, sinó que té un abast i unes conseqüències que obliguen, si es volen fer les coses amb sentit de responsabilitat, a anar amb seny de bístia vella, com deim en bon mallorquí.

La primera condició que s'ha de complir per a poder emprendre la reforma de l'Estatut és la de l'oportunitat en el temps. En aquest sentit, no hi ha segurament cap argument més feble que el del simple pas del temps, que és el que invoquen els qui diuen que s'ha de reformar l'Estatut perquè ja han

REFORMAR L'ESTATUT: L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ

JOSEP MOLL MARQUÈS

ESTATUT D'AUTONOMIA PER A LES ILLES BALEARS

Aprobat per les Corts Generals i publicat en el B.O.E. 1/3/83

passat els cinc anys des de la seva entrada en vigor. En primer lloc perquè, ben mirat, no sé si la Constitució imposa cap temps de carència per a la reforma. Jo no som jurista, però sempre m'ha sorprès una mica que s'invoqui l'article 148.2 de la Constitució quan es vol defensar el dret de reformar l'Estatut, quan aquest article del que parla és de l'ampliació successiva de competències dins del marc de l'article 149. A mi en la meua inòpia jurídica sempre m'ha semblat que seria més lògic parlar de l'article 147.3, que es refereix explícitament a la reforma dels Estatuts, i que no marca cap temps de carència, sinó que només condiciona la reforma al compliment del procediment que s'hagi establert

en el mateix Estatut i a l'aprovació per les Corts Generals. I l'article 68 del nostre Estatut diu: "La iniciativa de reforma en correspondrà al Parlament, a proposta d'una cinquena part del total dels Diputats, al Govern de la Comunitat Autònoma, al Govern de la Nació i a les Corts Generals. La proposta de reforma requerirà per a prosperar l'aprovació del Parlament per majoria absoluta i l'aprovació de les Corts Generals mitjançant una Llei orgànica".

Això vol dir que, almanco sobre el paper, el que s'ha anomenat "la reforma en profunditat" de l'Estatut no exigia esperar ni cinc anys ni cinc mesos. Ara, però, els que volen ésser més autonomistes que ningú argumenten que, com que ja han passat els cinc anys que marca la Constitució per a l'ampliació de competències, ja es pot procedir a reformar l'Estatut, i que com que es pot, s'ha de fer.

Deixant de banda si les mangarifes jurídiques poden explicar que la meua interpretació de l'article 147.3 de la Constitució és errònia, crec sincerament que la reforma de l'Estatut no és fruita madura. Ho demostren els següents fets:

1. Ja fa un any i mig que es va constituir en el nostre Parlament una Ponència Especial per a la Reforma de l'Estatut. Després de més d'un any de treballs, la Ponència va presentar a debat del Ple del Parlament la següent Proposta de Conclusió: "La Ponència constituïda per decisió del Ple del Parlament de les Illes Balears amb la finalitat de pronunciar-se sobre la conveniència de la reforma de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears o bé de la tramitació d'una Proposició de Llei Orgànica de Transferència de Competències a aquesta Comunitat

● L'Estatut té molts defectes, alguns purament tècnics, però altres de molta transcendència política. Per tant, tard o d'hora s'haurà de reformar

Autònoma, eleva a la consideració del Ple de la Cambra la següent Proposta de Resolució: El Parlament de les Illes Balears, a la vista de les competències no assumides i de l'experiència dels quasi sis anys de vigència del nostre Estatut, considera necessària la seva reforma i inadequada per al compliment de les finalitats del sostre competencial i millor funcionament de les institucions d'autogovern de les Illes Balears la delegació de competències via Llei Orgànica d'acord amb el que preveu l'article 150.2 de la Constitució".

Valga'm Déu, quina suada! Després de més d'un any de treballs, els senyors Diputats d'AP-PL, UM, CDS i PSM-EEM, als quals es sumà gojosament i per més vergonya l'ínclit integrant del Grup Mixt, arribaren a la gloriosa conclusió que s'havia de reformar l'Estatut. Així ho va considerar també el Ple del Parlament en sessió de dia 9 de novembre de 1988, amb el vot en contra dels Diputats socialistes, que ja dèiem en aquella ocasió el que encara deim ara: que no ha arribat l'hora de poder emprendre amb la necessària serenitat la reforma estatutària.

2. Ja en aquella ocasió es va posar de manifest que aquests Grups parlamentaris estaven d'acord en què s'ha-

via de reformar l'Estatut, però no en quin havia d'esser el contingut de la reforma. I aquí es varen començar a manifestar les vertaderes dificultats del tema. Perquè mentres el CDS no es pronunciava en absolut sobre quines coses s'havien de reformar, UM deïa quines no s'havien de reformar. El portaveu d'AP-PL explicava que la reforma havia d'esser exclusivament per a assumir noves competències, però el PSM parlava del dret d'autodeterminació, a part de les necessàries correccions tècniques. I l'únic que encara no s'ha pogut esbrinar és què va dir, i sobretot què volia dir, el digne representant del Grup Mixt.

Tots els plantejaments són legítims, si es fan dins el marc i respectant les regles de joc de la democràcia. Però sembla evident que quan hi ha una tan absoluta disparitat de plantejaments és literalment impossible arribar a un acord sensat en un tema que per la seva pròpia naturalesa exigeix un amplíssim consens, per no dir una total unanimitat, que seria el més encertat. La reforma de l'Estatut no es pot fer per una majoria rescada i conjuntural, com no s'hi podia fer la seva redacció. L'Estatut no es pot fer ni reformar contra ningú, o almanco no contra una part important del cos social de les nostres illes.

En aquest moment, és impossible arribar a un consens sobre temes tan fonamentals com els següents:

A) El paper dels Consells Insulars dins l'estructura institucional de la nostra Comunitat Autònoma. Un ingenu portaveu parlamentari, mestre indiscutit de la simplificació, ha dit que es pot reformar l'Estatut sense tocar els Consells Insulars. Sens dubte

això és possible, però valenta "reforma en profunditat" seria aquesta! I sobretot: alguns dels que volen reformar l'Estatut volen reformar precisament la part que afecta els Consells Insulars, i per tant les postures són incompatibles.

B) La paritat i la subsidiarietat. Ja sé que aquests són temes teòricament tancats amb la Llei Electoral que es va aprovar, però els incorregibles de sempre, localitzats encara ara sobretot a les Pitiüses, volen la reforma justament per tornar a desenterrar, amb la majoria conjuntural que creuen que tenen, aquestes dues qüestions, en les quals també és impossible un consens.

C) Els símbols d'identitat. Aquí seria possible un acord molt més ampli que en els temes anteriors, perquè som majoria els que tenim clar que la nostra llengua és la catalana i punt, els que consideram perillosa la manca d'identificació popular amb la bandera que va esser necessari consensuar quan es va redactar l'Estatut i pensam que el famós castellet no fa més que nosa, els que veim amb preocupació que la nostra Comunitat encara no hagi estat capaç de concretar quin és l'himne que la identifica. Però tampoc en aquests temes no hi ha un consens suficient per a modificar o introduir les reformes necessàries sense suscitar greus polèmiques.

3. Es podria parlar, finalment, de la inconveniència de voler reformar l'Estatut quan encara no ha estat possible desplegar fins a les seves darreres virtualitats l'Estatut actual. Ja he parlat dels Consells Insulars, regulats per una Llei que no resol en absolut la qüestió, com demostra el fet que no hi manera de dur-la a bon port. L'entramat institucional està sense acabar, en bona part per actituds que mostren la manca de maduresa política del Govern com és el cas de la Sindicatura de Comptes, que es va crear per Llei, però no ha entrat en funcionament perquè el Govern no vol consensuar els noms dels Síndics, sinó imposar un nom determinat. I es podria parlar, fi-

Amb motiu del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1986, va tenir lloc a Calvià un encontre amb més de 600 estudiants que posaren de manifest el seu interès per les qüestions autonòmiques i culturals del nostre govern.- Representants de l'Institut Mn. Alcover, de Manacor. (Foto: J. Fc. Amengual).



nalment, de la incongruència de voler reformar l'Estatut per a ampliar el sòtil competencial quan el Govern Cañellas ha donat i dona permanentment clamoroses proves de la seva incapacitat per a exercir les que té.

Aquest darrer argument no el vull utilitzar, perquè llavors es fa la tergiversació demagògica i fàcil de dir: "Ara t'hem afagat! O sigui que els socialistes voleu concedir competències en funció de que es demostrï la capacitat d'exercir-les! Ja ho dèiem, que sou uns paternalistes!". I no sols no el vull utilitzar, sinó que els socialistes hem dit més: Vista la dificultat insuperable de reformar l'Estatut, creim que és més prudent limitar-nos a ampliar les competències. I per a això, la Constitució permet una via que és l'article 150.2, que és la que fixa el temps de carència dels famosos cinc anys. Aquests cinc anys han passat, anem, per tant, a seguir aquesta via.

Resulta obvi que l'ampliació de competències afecta la distribució del poder estatal, però sobretot la funcionalitat administrativa de l'Estat. Dic això perquè no seré jo qui negui que el Govern central es resisteix a perdre àrees de poder. Totes les instàncies de poder s'hi resisteixen, i per això precisament no ha funcionat la transferència de competències als Consells Insulars: perquè el Govern Cañellas es resisteix a cedir-les. Dic, per tant, també, que aquesta resistència l'oposen totes les instàncies de poder, sigui quin sigui el signe polític dels que les administren en un moment determinat. Aquestes resistències poden ésser vençudes, i han d'ésser vençudes, a través de la negociació política.

El que ja no és discutible és que la funcionalitat administrativa de l'Estat

● **En aquest moment, és impossible arribar a un consens sobre temes tan fonamentals com els següents:**

-El paper dels Consells Insulars.

-La paritat i la subsidiaritat.

-Els símbols d'identitat

ha de quedar garantida en tot moment. Ja hi ha prou motius de queixa del seu funcionament com per a voler incrementar-ne les disfuncionalitats amb un procés de desconcentració caòtic i insolidari. Per això, els socialistes hem dit: L'ampliació de competències és millor fer-la per la via del 150.2 encara que la finalitat estricta d'aquest article no sigui aquesta, perquè més val aquest subterfugi constitucional que entrar en la dinàmica de reforma dels Estatuts quan el temps encara no ha permès madurar prou el tema. Però al mateix temps, s'ha de preservar la funcionalitat de l'Estat, i per tant s'ha de fer la transferència de

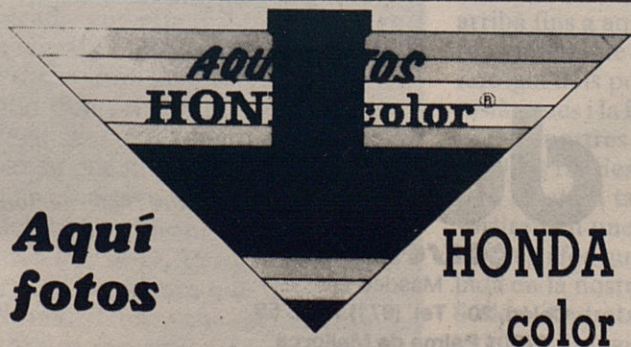
● **La funcionalitat administrativa de l'Estat ha de quedar garantida en tot moment. No hem de voler incrementar-ne les disfuncionalitats amb un procés de desconcentració caòtic i insolidari**

competències de forma coordinada i simultània a totes les Comunitats Autònomes.

La raó no la discuteix ningú: Seria absurd, o fins i tot suïcida, traslladar a tots els àmbits administratius la funesta disgregació de l'Estat que ja existeix en educació ("territorio MEC"), creant un mapa administratiu diferent per a cada competència sectorial. En canvi, tots els altres grups polítics es neguen a acceptar la conseqüència que ineluctablement es dedueix d'aquesta constatació: que l'ampliació de competències no es pot fer per negociació del Govern central amb cada Comunitat Autònoma separatament, sinó que ha d'ésser resultat d'un gran pacte d'Estat, negociat per l'Estat central per una part i el conjunt de les Comunitats Autònomes per una altra.

Com és natural, els Governos de les Comunitats Autònomes no són políticament neutrals, sinó que tenen el suport d'uns partits polítics determinats i concrets. Per tant, el pacte ha d'ésser sustentat pels partits polítics, i aquest suport s'ha d'assolir en una negociació prèvia, per tal d'evitar inhibicions d'un partit que no pugui llavors controlar els seus califes regionals. Ja sé que s'ha acusat els socialistes d'utilitzar aquest argument en una tàctica dilatòria, quan dèiem que el nostre problema era que no teníem interlocutor vàlid perquè AP no estava en condicions de contreure compromisos amb garantia de complir-los. Jo demanaria si algú està disposat a negar que l'AP d'Hernández Mancha no controlava ni el President de Castella-Lleó ni el de Balears.

Per altra banda, també demanaria si encara hi ha gent prou ingènua per a creure que la qüestió de l'amplia-



Anau a revelar les vostres fotografies a les botigues on vegeu aquest distintiu

AGÈNCIA IMMOBILIÀRIA FERRER



Miquel Àngel Ferrer Montserrat
(Assessoria jurídica pròpia)

**COMPRA, VENDA I LLOGUER DE
RÚSTIQUES, PISOS I XALETES**

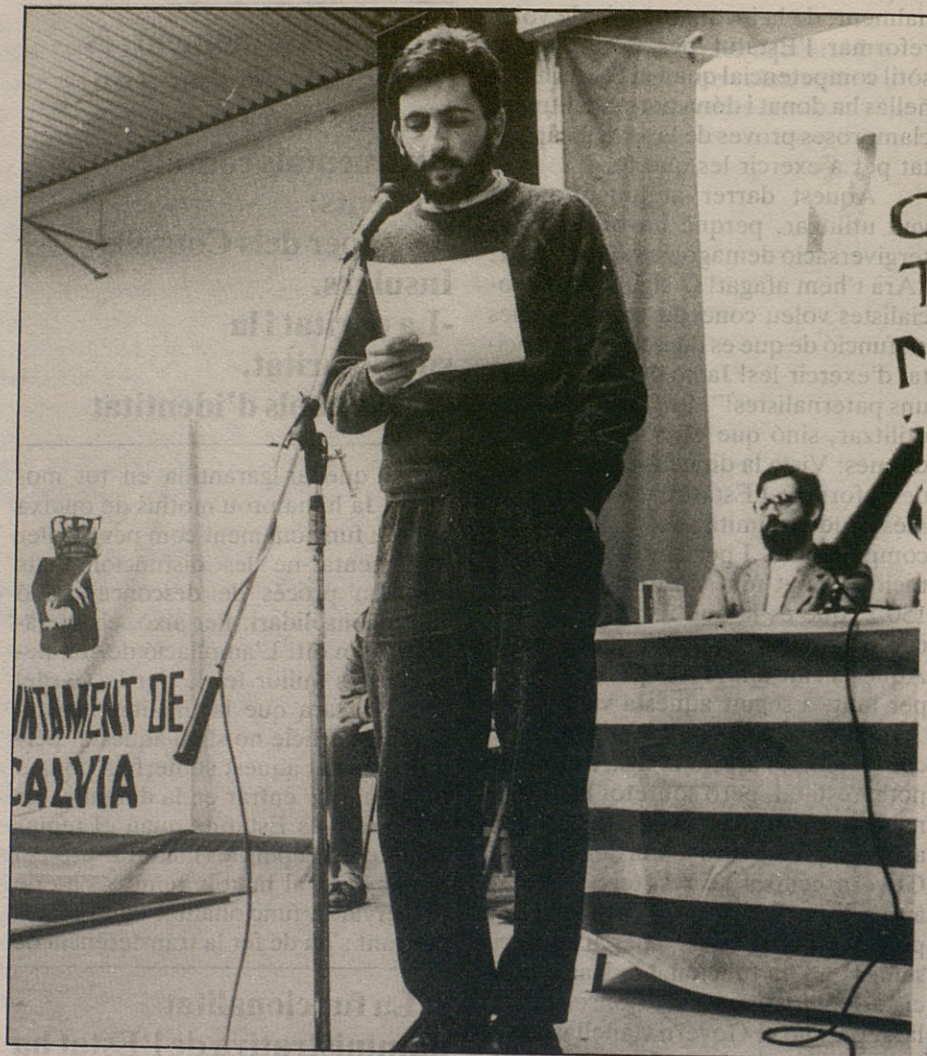
Pl. Major, 1. 2n. Tels. 71 31 88 - 71 53 63
07002 PALMA DE MALLORCA

• **L'ampliació de competències no es pot fer per negociació del Govern Central amb cada comunitat autònoma separatament, sinó que ha d'esser resultat d'un gran pacte d'Estat**

ció de competències es pot resoldre en un tres i no-res. La dinàmica de l'Estat de les Autonomies és imparable, i com tothom sap, els socialistes, sense caure en el fatalisme, creim molt en les dinàmiques històriques i sabem que no té sentit lluitar contra les que són imparables. Una altra cosa és que també

• **Mesclar avui reforma d'Estatut i ampliació de competències és mesclar ous amb caragols i no pot acabar bé mai**

volguem controlar els processos, no per pura mania intencionista, sinó per tal de racionalitzar-los. En aquest sentit, sabem que l'ampliació de competències no sols és desitjable, sinó a més històricament necessària i inevitable. Per tant, el que volem fer és racionalitzar el procés de la seva transferència per a evitar disfuncions, voluntarismes i frivolitats. Aquest és el motiu pel qual preconitzam ara la transferència de competències per la via de l'article 150.2, conscients i convençuts que el final d'aquest procés



Miquel Tortella i Feliu, que a Calvià va parlar com a universitari de la UIB. (Foto: J. Fc. Amengual).

haurà d'esser una reforma de tots els Estatuts afectats, però limitada al bloc competencial. Després, si ha madurat el procés de conscienciació política que ha de fer possible reformar els altres aspectes de l'Estatut sense traumes, ja es farà la reforma, que aquesta

sí que la podrà fer cada Comunitat Autònoma al seu ritme. Però mesclar avui reforma de l'Estatut i ampliació de competències és mesclar ous amb caragols i no pot acabar bé mai. Per això els socialistes no hi estam d'acord. ■



FAJAS REINA

José Tous Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
07002 Palma de Mallorca

dona
corseteria

J. Masdeu

Colón, 20 - Tel. (971) 71 65 58
07001 Palma de Mallorca

RESPONSABLES

ROBERT MOSQUERA

Amb l'allunyament entre la UGT i el PSOE naixerà, pel que sembla, una nova figura sindical i obliqua. És la figura del responsable. De la definició del prototipus, se n'encarregarà Txiqui Benegas -qui, si no ell?-, i cal suposar que amb els vîmets d'una militància submissa i la promesa d'alguna prebenda o altra es teixirà una espessa xarxa fabril capaç de contenir l'incontenible. Ara que els companys d'UGT han decidit de trepitjar uns altres camins -sens dubte envitricollats i plens de perills i aguait- els estratègies del PSOE han decidit que un nou messies, el responsable, ha de fer arribar la veu del partit a les fàbriques, on tan incòmpresos se saben. Aquest responsable tindrà carnet del PSOE i cara de Benegas, una mica terrible la mirada, i frunzides les entrecelles. Potser vestirà gabardina (i potser anirà armat). Entre les seves tasques hi haurà la d'informar els treballadors de la política del Govern, perquè als empresaris ja no cal informar-los de res: estan assabentats fa temps, i el seu beneplàcit és com una condemna, és a dir, el bes de Judes Iscariot. Així que en el PSOE ara es queixen que la seva veu no fou alçada per ningú durant la vaga general, i han jurat venjar-se'n. Potser ho aconseguiran, però allò que probablement no aconseguiran és enganyar els qui saben que la veu del PSOE sí que s'ha escoltat a les fàbriques abans del 14-D, durant el 14-D i després del 14-D. Perquè la veu del PSOE no és més que la de la patronal. Una veu esquerdada i gens convincent, és cert, però això ho haurien d'haver pensat abans. ■

L'ISLAMI ELS ALTRES

AQUEST PIC NO HI VALDRAN TALAIES

PERE MOREY SERVERA

Les tenim arreu de la costa, despertes, aixecant encara els seus cossos vells i ferits, mig enrunats pels anys i la incúria -quan no la dinamita- guerrers ferits que mantenen, fidels, la vigília allà on l'illa els posà per guardar-la, aguaitant encara la línia incerta de l'entrellum, per on podien comparèixer en qualsevol moment els falcons marins dels xebecs i les galeres...

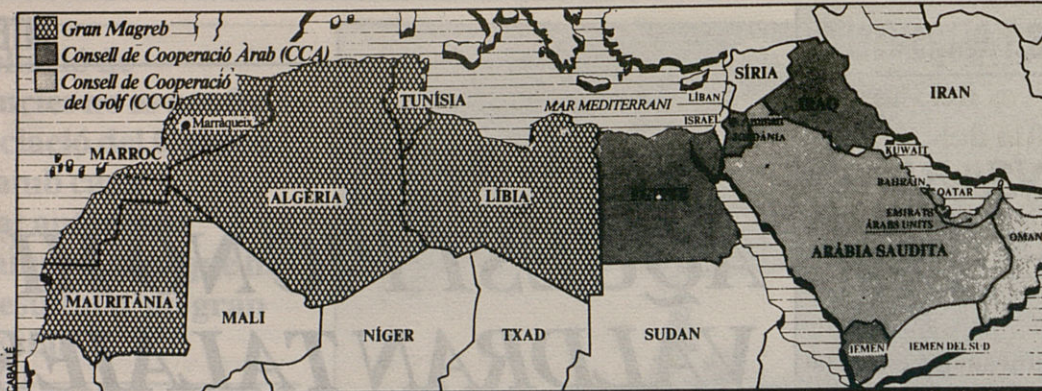
Sí, d'acord, potser aquest sia un principi una mica massa noucentista, però què voleu? sempre m'han impressionat les talaies, fins al punt que va ser a la Torre de les Animes on, fa molt d'anys, vaig decidir escriure, qualche dia, les novel·les del nostre passat. I tira tira, ho vaig fent.

La majoria dels corsaris salpaven del port d'Alger. Per controlar-los tingué lloc la gesta de Nicolau de Quint, que es fortificà a un illot que hi ha ben davant del port i va assolir de mantenir-s'hi de 1514 a 1529, fins que ell i els prop de dos-cents mallorquins que l'acompanyaven foren agranats per una flota turca de Kheireddin Barba-roja. I és que els algerins -mediterranis al cap i al la fi- eren uns bons navegants però no gaire bons guerrers una vegada en terra. Ara, quan l'imperi otomà arribà fins a aquelles voreres es reuniren en temible simbiosi l'agressivitat i ferotgia dels pobles de les estepes eurasiàtiques i la innata habilitat marinera dels nostres veïnats. I entre 1530 i 1830 les ràzzies que fins aleshores havien estat un tant episòdiques es convertiren en unes devastadores onades de sang i foc que han deixat fonda petjada en la nostra memòria col·lectiva: Sòller, Andratx, Pollença, Maó, Ciutadella... Llegiu "Moro de Rei", de Pau Faner, i us situareu millor.

Ara als moros ja no els fan falta ni els turcs ni els russos, ni xebecs ni ga-

liotes. Als temps que correm, els Cap Kennedy i els Txernòbil del tercer món estan a llurs clíniques de maternitat, i la seva quinta columna que va socavant les forces de l'adversari són els diferents tipus d'anticonceptius: globus, píndoles, videoclubus...

No, encara no estic desbarrant gaire. Pegau una ullada a la piràmide de població de les Balears i veureu com la taxa de naixements està minvant des de fa deu anys. A Alger, en canvi, un 70% de la població té menys de 20 anys, davant del nostre 30%, que endemés va davallant. Per simple òsmosi demogràfica s'ha de produir, doncs, un transvasament des de la dissolució més concentrada cap a la més feble. I el procés ja ha començat. Anau a la Plaça d'Espanya qualsevol capvespre, posau-vos prop del monument i escoltau amb atenció: quan el petardeig de les motos us ho permeti sentireu cruixir les dents de bonze del Rei En Jaume i potser que entengueu els sarcasmes que bescanvia amb l'almogàver que petja la senyera de la Mitja Lluna, tot comentant les ironies del Destí: primer, la idea d'enrevoltar dos guerrers com ELLS amb pacífiques colometes, i llavors haver d'assistir impotents a la invasió de les dues castes d'estornells que pul·lulen entorn seu: els de ploma i els de pèl, els avis dels quals ells dos expulsaren de l'illa fa set-cents anys.



Actualment el món àrab s'aglutina entorn de tres grans blocs: el Consell de Cooperació del Golf, el Consell de Cooperació Àrab, i el Gran Magreb. (Font: Diari "Avui").

Va ser per això que el darrer pic que vaig anar a Alger em vaig interessar molt especialment per la seva situació social i política: quan la població d'allà arriba a una massa crítica en nombre i en nivell de malestar, la primera bufetada serà per a nosaltres. Heus aquí, doncs, el que vaig escoltar:

-Els esdeveniments d'Octubre del 88 foren el llamp que esclatà en una atmosfera social carregada per la frustració d'un jovent sense futur ni feina ni tan sols l'opi d'una televisió entretinguda (voleu dir que n'hi ha cap?), dins un sistema econòmic que

● Substituíu la "superioritat ària" dels joves germànics de 1930 per una convicció que alimenta igualment l'orgull de casta: l'Islam

no tan sols no estimula la iniciativa individual sinó que més tost la descoratja. És significatiu -i aterrador- que el tro sorgís precisament en divendres... A la sortida de les mesquites: els sermons d'aquell dia foren tots unes proclames polítiques, una incitació a la rebel·lió que galvanitzà els joves, que en la seva desesperació s'enfrontaren a les tropes, ja alertades pel creixement de la inquietud popular. Tot plegat, la situació em recorda massa l'Alemanya dels primers anys 30: una conjuntura econòmica sense sortida, un jovent esmaperdut i massa bo d'intoxicar amb una ideologia radical i per això mateix engrescadora per als cosos i esperits que per llei biològica exigeixen un objectiu pel qual lluitar. Substituíu la "superioritat ària" dels joves germànics de 1930 per una con-

vicció que alimenta igualment l'orgull de casta: l'Islam, i tendreu una combinació encara més explosiva per quant vol ser més transcendent: la idea de martiri, la convicció que el sofriment i la mort es veuran immediatament recompensades; afegiu la inèrcia històrica de catorze segles d'una tradició que enalteix la Guerra Santa i el resultat és... un esperit de Croada, de Guerra Santa, de Jihad.

Com deis...? No, no duc bigoti de raspall ni els cabells llisos pentinats en clenxa damunt del front; a més, crec que a Le Pen li manca el sufix -is per definir-lo més exactament. Sols me tenc per un observador de la Història, i crec que puc identificar un feixisme quan el veig. I el fonamentalisme islàmic n'és un, i de caire teocràtic, per fer els set sous.

Conclusió? formar un "limes" amb una avançada a Cabrera? Mai per mai, Cabrera ha de ser un Parc Natural, evidentment. I a més, les línies fortificades han estat SEMPRE caríssimes de construir i mantenir i tanmateix un fracàs històric, des de la Gran Murada Xinesa fins a la Hadrian Wall; des del Cinturón de Hierro de Bilbao a la Línia Maginot, de la Siegfried al Mur Atlàntic, i totes quantes més pogueu recordar. La sortida per retardar la invasió ja la vaig exposar veladament a les "Rondalles per als qui els agrada la Història": una ofensiva de solidaritat, ajudar el Tercer Món en general a trobar a ca seva allò que al·trament vendrà a cercar aquí per la força: cuscús per als seus plats, una djillabla per al seu cos, un sòtil damunt el cap... i convèncer-los que, per favor, controlin un poc la natalitat, que ara els nins sobreviuen quasi tots i ja no cal fer-ne tantíssims de recanvi.

És clar que això darrer no agrada

gens al clero: ni al nostre ni als ulemes. Però no seré jo qui tiri la primera pedra: No fa massa temps que per aquí pensàvem quasi tots per l'estil.

QUAN ELS LLEONS ES TORNEN CADELLS...

...deixen de lluitar i es posen a xucclar de la mamella.

És clar que aleshores es canvien el nom i es diuen "Quadres del partit"

● La Revolució d'Octubre ja té un sobrenom, no tan poètic com la dels Clavells, però més pragmàtic: la Revolució de la Sèmola

o bé la "Cúpula del Movimiento", "Le Combattant supreme" a Tunis, o "Le FLN" a Alger (que, per cert, vol dir "Al-Djazaïr = L'Illa").

També allà hi hagué un sostre social que al seu dia s'alçà contra els francesos que, com passa sovint, cometeren l'erro d'enfrontar-se a la violència visceral amb la violència institucionalitzada, però hi fa molt mal seure damunt les baionetes, com va dir un d'ells que estava tan tronat que tot-hom el prenien per Napoleó.

Al cap d'un temps de bescanviar ventim es produí el tràgic esdeveniment de l'evacuació dels "pieds noirs", algerins de naixement però amb llinatges europeus. (Us heu fixat que quasi tots els personatges secundaris de "L'estranger" de Camus tenen cognoms menorquins?), o el fet, feixuc de significació històrica, de la reconversió de la Catedral d'Alger en mesquita; quan ho vaig sentir per la ràdio vaig saber que estàvem assistint a un tombant històric.

I aleshores, els lluitadors del

● Es canvien el nom i es diuen “Quadres del Partit” o bé la “Cúpula del Movimiento”, “Le Combattant Supreme” a Tunis o “Le FLN” a Alger

Front de Libération Nationale s'instal·laren al poder, i l'antiga situació de l'explotació de l'home per l'home es convertí en exactament la contrària.

Seguiren uns anys una mica confusos, durant els quals foren eliminats els oponents de Bumedian en una sèrie d'accidents oportuns (per què serà que em sembla sentir el brunzit del motor d'un Cant Z-506, per què record el general Mola?) o liquidacions pures i simples. Avui, trenta anys més tard, el temps ha fet la seva tasca i tenim un successor que està aigualint els principis fonamentals dels FLN, que a hores d'ara sols és una clovella, una organització que ja no canalitza les exigències socials del poble. Ep! Ni vull dir que ho hagi fet mai, sols que el distanciament poble-partit ha arribat a uns extrems tan tènues que es pot dir que cada un va pel seu vent: un, a conservar els privilegis, i l'altre, dedicat a la tasca absorbent de mantenir la família.

La Revolució d'Octubre, mentres tant, ja té un sobrenom, no tan poètic com la dels clavells a Portugal però més pragmàtic i positiu: li diuen la Revolució de la Sèmola, metèria prima per al cuscús, així com a la veïna Tunísia tingueren la Revolta del Pa. I és que, per sort per a Europa, les masses mohgrebis no es mobilitzen fàcilment amb sermons gravats en cassettes, com a l'altra punta del món islàmic, a l'Iran, sinó per coses molt més concretes, com és la més específica de totes, la supervivència.

Aquesta és la seva prioritat gairebé única: sense arribar a l'agressivitat comercial, vorejant la grosseria, del marroquí, l'algerí s'aferra a l'emblanquinat per tal d'omplir-se el gavatx: ran de la carretera que ens portava cap a Llevant hi trobaves un al·lot cada cent passes, amb un feix de tords, mitja dotzena de barrals d'oli o davant una estesa de ceràmica, generalment abominable.

A les ciutats, els al·lots han desenvolupat una curiosa professió, la



● Nicolau de Quint es fortificà a un illot que hi ha ben davant el port d'Alger i va assolir de mantenir-s'hi de 1514 a 1529

de “coer”. La mecànica és la següent: de bon matí tota la tractalada de germans li estreny cap al Suq el Fellah, el mercat pagès oficial, i es distribueix a les diferents parades on aquell dia hi ha una cosa o altra: mantega, ous, xocolata... o fins i tot, els més capitalis-

tes, geleres, ràdios o planxes. Un cop estudiada la situació el germà més petit parteix com la bala a informar de la situació, articles disponibles i preus respectius al pare, que fa feina (és un dir) a una empresa estatal, i aquest decideix en quins articles invertirà les seves disponibilitats d'efectiu, com tot un broker de Wall Street. El menut torna al Suq i dona als germans les instruccions respectives; si el big boss ha decidit que una de les coes ocupades no resulta interessant aquell dia, venen el lloc a qualcun dels que esperen més enrera i així, almanco, treuen una rendabilitat marginal al temps invertit. Al final del dia, els productes que han pogut comprar passen a distribuir-se en un mercat paral·lel, al qual es proveeix la gent que no té temps de passar l'odissea de la compra als punt de venda oficials.

En els meus viatges he pogut observar el grau d'eficiència generalment, baix de diversos països socialistes, tant d'arrel islàmico-aràbiga (Iraq), islàmico-ària (Iran), islàmico-mediterrània (Síria i Alger), llatina (Rumania), germànica (Alemanya) i eslava (Polònia) i he arribat a dreçar una frontera geogràfica entre els estats que han assolit un grau de funcionament quasi acceptable i els que no van ni amb rodes.

Heus aquí la meua conclusió: per a ser viable, el socialisme d'estat exigeix del poble un grau de solidaritat (gregarisme?) que resulta incompatible amb l'individualisme visceral dels pobles mediterranis. Però, en canvi, la Guerra Santa és un dels seus esports preferits. Jo, de moment, ja m'he posat a estudiar l'àrab. ■



LA MOGUDA PLANETÀRIA

LA FAMÍLIA
ÉS SAGRADA

ANTONI GINARD

Sempre tenia ganes de parlar del generalíssim Alfredo Stroessner. Però no hi havia pressa. El que no em pensava era que ho hauria de fer en aquestes circumstàncies. Després de gairebé trenta-cinc anys de poder, semblava un dictador etern. Ara li han concedit la jubilació.

El seu successor, un altre general, ha arribat al poder mitjançant un cop d'estat, de la mateixa manera que Stroessner. Exactament igual, el nou president *de facto* del Paraguai és el candidat del partit *Colorado* a les eleccions, convocades, amb molta rapidesa, per a l'1 de maig.

Sobtadament, el primer dia Rodríguez pronunciava les paraules màgiques de la reconciliació nacional, el respecte als drets humans i la democràcia; per acabar de tenir la Seu plena d'ous, ha volgut quedar bé amb l'estament eclesiàstic. De moment, sembla que tot està "fermat i ben fermat".

Aquest home, acusat de narcotraficant -segur que són les *males llengües*-, aprofitarà la seva popularitat conjuntural davant una oposició desfeta, dividida i bocabadada, que, sense estar preparada, voldria l'ajornament de la convocatòria d'eleccions, alhora que demana l'elaboració de nous censos i la modificació de la llei electoral; però, aquests "detalls tècnics" semblen poc importants.

Amb aquest panorama, Stroessner, és al Brasil sa i estalvi, en un exili daurat i apareix a les fotografies saludant al personal. El detall d'aquest poti-poti potser sigui que Rodríguez és el seu consogre. Mentre arriba el dia 1 de maig, sembla que la família deu voler assegurar-se trenta-cinc anys més de poder. ■

ENTREVISTA

ENTREVISTA A FERRAN GOMILA

ANTONI NADAL

Ferran Gomila va néixer a Maó l'any 1948. Llicenciat en Dret, exerceix d'advocat laboralista a les Balears d'ençà de l'any 1973. És un expert en qüestions laborals i sindicals. Actualment, és membre de la Junta Directiva de l'Obra Cultural Balear.

-Senyor Gomila, ¿què el va animar a presentar-se a les darreres eleccions de la Junta Directiva de l'Obra Cultural Balear?

-Jo ja havia estat membre de la Junta en el temps de Climent Garau. No record els anys exactes, però degué ésser de l'any 1975 o el 76 fins l'any 79 o 80 i aquella experiència, és clar, em va formar molt en el sentit de la vida social. Després, en la darrera elecció de la Junta, la veritat és que em va cridar en Toni Mir i em va demanar si voldria formar part d'una Junta d'aglutinació, d'una Junta consensuada, perquè com deus recordar no hi havia una llista alternativa. I bé, a través dels mitjans expressius i convincents que té en Toni, que són bastants, em va convèncer que, efectivament, jo podia fer una feina dins aquesta Junta i representar un sector social determinat, diguem-ne un sector ideològic determinat. Jo estic d'acord amb el nostre President quan diu que cal desideologitzar Obra Cultural i que Obra Cultural no pot ser d'esquerres ni de dretes, sinó que ha d'estar al servei del país en el seu conjunt, però això no vol dir que no hi pugui haver posicionaments ideològics dins la Junta. Això és inevitable. Com es diu sempre, ningú deixa la ideologia en el penjador quan entra en una reunió. Llavors, encara que l'Obra Cultural no hagi d'exercir un paper ideològic dins la societat, en el sentit ideològic-polític d'esquerra o dreta, sí que ha d'aglutinar i ha de poder reunir en el seu si tota una sèrie de sensibilitats, com diuen ara, i jo form part d'un corrent ideològic esquerrà que ha de fer sentir la seva veu dins l'Obra Cultural com en altres llocs.



Ferran Gomila i Mercadal.

-El proppassat mes de desembre vostè va representar l'Obra Cultural Balear en el cicle sobre les migracions del programa *Cultura Fi de Segle*. Pot resumir-nos el contingut de la seva intervenció?

-La meua intervenció en el col·loqui estava induïda com és lògic per les paraules dels qui m'havien precedit en l'ús de la paraula. Jo vaig ser justament el darrer i cada un de nosaltres va analitzar la qüestió des de punts de vista bastant concrets. Jo, com a representant de l'Obra Cultural, tenia una amplitud de perspectiva que no tenien els altres, que podien representar el punt de vista d'un ajuntament, d'un sindicat o d'una corporació professional, etc. És clar, la meua intervenció allà va estar condicionada pel que havien manifestat els altres contutulians. Vaig intentar recollir en una mena de panorama global allò que aquests havien dit i, en definitiva, si no ho record malament, vaig centrar la meua exposició en l'afirmació que hi ha un encreuament important de conductes i d'activitats en el tema de la normalització lingüística, i que es difi-

cil fixar les línies de condensació, les línies de conjuntura que aquest encreuament ofereix, de manera que si bé és cert que en un determinat àmbit la normalització camina activament o té un èxit limitat, però visible, en canvi en altres àmbits no hi ha un fruit vistós d'aquesta activitat.

També vaig manifestar, i trob que és molt important entre allò que record d'aquella conversa, que, malauradament, si bé és cert que s'encreuen aquestes conductes normalitzadores en diversos àmbits de la societat, és lamentable que sempre hi coincideixin les mateixes persones, cosa que revela que en definitiva l'àmbit de la normalització és molt esquifit. Per exemple, si parlàvem de Calvià -és un tema que va sortir-, resultava que el secretari general de la UGT o el senyor Obrador com a batle de Calvià podia adonar-se perfectament que els qui acudien a les classes de llengua com a membres o representants del sindicat eren també els mateixos que hi acudien com a representants o com a ciutadans del consistori, és a dir, com a membres d'una col·lectivitat donada i això és gravíssim, perquè significa que estam tancats dins un nucli ben clos del qual no sortim, i que les mateixes persones, amb diferent vesta, amb diferent corporació, amb diferent intervenció social, acudeixen sempre als mateixos tipus d'actes o als mateixos tipus d'actituds, com en aquest cas. Això significaria, lamentablement, que la normalització lingüística està reduïda a un petit clan i que no surt cap a la societat. Almenys, no hi surt en la mesura que hi hauria de sortir.

També hi vaig recordar que el tema de la joventut és absolutament preocupant, que la joventut mallor-



L'"Encontre de Cultura", organitzat per l'OCB amb el suport del CI de Mallorca i l'Ajuntament de Palma, interessà vivament a una molt nombrosa assistència. Les diverses ponències constituïren una àmplia anàlisi de la situació cultural a Mallorca (desembre 1987). Foto J. Fc. Amengual.

quina, a qualsevol lloc d'esplai on anem, si vigilam la seva conducta lingüística, comprovarem que s'expressa en castellà amb molt poques, limitades excepcions, malgrat que siguin de pares mallorquins, de formació mallorquina i que tinguin una formació clàssica o escolar en català, i que això significa la reducció de la nostra llengua a un àmbit cada dia més empobrit, en la qual cosa col·laboren, per cert, campanyes de premsa absolutament difamatòries i indignants. En aquell dia, era indignant una carta que havia sortit en el *Diario de Mallorca* com avui, dia 2 de febrer, és indignant una

carta que també surt en el *Diario de Mallorca* subscrita per un tal Ramón Rodríguez Viñals, president de "Cultura en Libertad", en la qual ens dona una lliçó teòrico-política que conclou que els polítics no representen el poble de Mallorca perquè permeten que hi hagi emissions en català estàndard. Això surt avui, ahir en va sortir una altra parellada, i les escriuen senyors que són d'una afiliació aidentment feixista, perquè la seva argumentació confusa i desbaratada revela que no tenen cap formació política, com no sigui la ultrareaccionària. Aquests senyors, sempre agafant la



"Tenim cuinera pagesa. És dona d'edat.
Només li agrada sa netedat i els seus cuinats fan enveja"

Carrer Parellades, 15 - baixos - Tel. 72 46 63 - Palma 07003
CUINA OBERTA DE LES 8 A LES 17 H.



coiba

COMERCIAL I INSTAL·LADORA BALEAR, S.A.

Eusebi Estada, 70
Tels. 29 39 08 - 29 39 15

07004 - Palma

● **L'Obra Cultural Balear no pot ser de dretes ni d'esquerres, sinó que ha d'estar al servei del país en el seu conjunt**

bandera de la llibertat i de la Constitució per parlar que estam tornant al franquisme, són els qui procedeixen d'actituds franquistes i encara estan viciats de franquisme globalment! I un mitjà escrit de comunicació en concret ho reproduïx dia a dia i fa un mal terrible, perquè, tal com jo ho veig, la gent llegeix les cartes al director. Més d'una vegada s'ha discutit si és convenient o no és convenient intervenir en la polèmica, en aquesta falsa polèmica i enviar cartes sistemàticament a aquest director o a d'altres, allà on es puguin contrarestar aquestes influències nocives. Jo particularment som del parer que no, que aquesta campanya, que està arbitrada des de determinats àmbits periodístics, és una campanya que

● **Si bé és cert que s'encreuen conductes normalitzadores en diversos àmbits de la societat, és lamentable que sempre hi coincideixin les mateixes persones**

no cessarà perquè nosaltres redactem cartes, ja que potser atiaríem el foc i donaríem més llenya perquè hi hagués més cartes contràries, que són les que realment es publiquen. Dins el mecanisme de publicació de les cartes hi intervenen, com se sap, decisions absolutament unilaterals i absolutament alienes al control social dels directors, i ells faran el que vulguin. L'única cosa que hauríem d'exigir, perquè s'ha d'exigir fortament als mitjans de comunicació, és que no es reproduïxin aquestes cartes barroeres i grolleres, que no fan més que posar llot en aquesta problemàtica i enterbolir una solució correcta.

Jo parlava d'això, i d'altres coses naturalment, en la meua intervenció, per arribar a una conclusió bastant pessimista pel que fa a la normalització, perquè la normalització naufragarà si no arribam a imposar-la dins la societat en el seu conjunt i sobretot dins l'element jove de la societat, que és, per ara, on fracassam. El fet que hi

hagi funcionaris que estan preocupats per la normalització, o aparentment preocupats, és enganyós. Hi ha funcionaris que volen obtenir un títol de suficiència en català simplement per cobrar un plus determinat d'emolument salarial complementari en virtut d'aquesta constatació. Vull dir amb això que en el tema de la normalització hem arribat a una sedimentació institucional important, però no traspua a la societat o no hi traspua gaire i això és molt preocupant.

-Qualque vegada he sentit a dir que els sindicats professionals es mostren més receptius davant la qüestió nacional que no els sindicats de classe.

● **La normalització lingüística està reduïda a un petit clan i no surt, en la mesura que hauria de sortir, cap a la societat**

Hi estau d'acord?

-Sí, tu ho has sentit a dir, però jo no hi estic totalment d'acord. Primer de tot, caldria distingir entre els sindicats professionals, perquè n'hi ha molts i com que responen a interessos corporatius o interessos estamentals molt concrets, la relació que aquesta corporació pugui tenir amb l'ensenyament o amb la cultura és determinant perquè tenguin aqueix interès. Evidentment, l'STEI és un model típic en aquest tema. L'STEI sí que té una

● **Som del parer que la campanya de "Cartes al director" està arbitrada des de determinats àmbits periodístics i que no cessarà perquè nosaltres redactem cartes**

preocupació fonamental per la nostra cultura i pel fet autonòmic, per la nostra situació política i social, però altres sindicats professionals no crec que estiguin en aquesta situació. Per exemple, els sindicats que típicament responen als interessos del funcionariat no crec que particularment es destaquin per una vinculació a aquests postulats. El que sí és cert és que els sindi-

cats massius, els sindicats de major pes, concretament UGT i CCOO, depenen d'una estructura que està centralitzada i la seva posició davant la nostra societat és bastant llunyana. Ara bé, la culpa d'això en part és nostra, perquè tenim una Conselleria de Treball i Transports de la qual la seva

● **La vaga general és un error polític del Govern Central, que ha fruitat contra la pretensió del mateix Govern que no arribaria a produir-se**

activitat com a Conselleria de Treball no és gens coneguda o si més no jo, com a advocat laboralista i especialista en la temàtica, no en conec pràcticament res.

-¿Per què sembla que els sindicats de classe es desinteressen del procés autonòmic, sobretot si tenim en compte l'interès que hi mostren la CAEB o el GOB, per exemple?

-És que no els dona cap satisfacció. Ho deia abans: tenim unes institucions que en matèria de treball i segu-

● **Tenim unes institucions que en matèria de treball i seguretat social no tenen cap competència; només poden fer estudis, propostes o proclames**

retat social no tenen cap competència; només poden fer estudis, propostes o proclames, però no poden fer una aplicació de principis de gestió que condueixin a millorar la situació a escala de la Comunitat Autònoma. Si això ho mesclam amb els problemes de comunicació, de presentació de documents o de satisfacció de drets individuals i personals a Menorca i Eivissa, la situació encara és molt pitjor. Ens trobam que hi ha una cosa francament contradictòria o difícil d'entendre: amb una comunitat autònoma com la balear, presidida pel fet insular, resulta que els menys protegits són els ciutadans de les illes menors, que tenen una condició d'insularitat molt més agreujada que la de Mallorca. És

clar, això, quan ho trasllades a l'escala de comportament dels sindicats i del que poden obtenir els sindicats -al mateix temps que oferir- per millorar aquesta situació, et trobes que l'aniquilació de possibilitats materials de fer feina dins la mateixa Comunitat Autònoma està precisament en aquesta manca d'interès. Amb els temes socials i polítics que no siguin estrictament sindicals, és evident que els sindicats es podrien preocupar més. Com tu dius, la CAEB o el GOB tenen una projecció molt més clara en matèria de cultura, de societat, de planejament econòmic o de recursos naturals, etc. Lamentablement, els sindicats hi intervenen poc i potser es dona perquè tenen una preocupació massa estàndard per models socials que vénen imposats per a tot l'Estat espanyol.

-Per acabar, ¿com valora la vaga general del propassat 14 de desembre?

-Jo crec que la vaga general és un error polític del Govern Central, que ha fruitat contra la pretensió del mateix Govern que no arribaria a produir-se. Dit d'una altra manera, si el Govern hagués arribat a saber que la seva política enonòmica i social havia de conduir als sindicats, mancomunadament, a preveure una vaga general, que a més havia d'esser exitosa, no s'hagués arribat en aquella situació. Trob que hi ha hagut un error de qualificació, de perspectiva, per part del Govern, i que això ha conduït, d'una manera contradictòria i dialèctica, si se'm permet l'expressió, a un fet altament positiu, tan positiu com que ens hem adonat que els sindicats tenen un pes important dins la societat i que són capaços d'aixecar una resposta global a una sèrie de problemes que estaven conduïts per un fil conductor que la gent no podrà entendre mai o que és molt tècnic. Dit amb altres paraules, si no hi hagués hagut el programa d'ocupació juvenil, probablement els sindicats no s'haurien decidit a fer una vaga general i el programa d'ocupació juvenil és molt més dolent que altres polítiques d'intervenció en el mercat de treball que ja són tradicionals a l'Estat des dels Pactes de la Moncloa, però no és essencialment més dolent: només és un aprofundiment en una política que ja està consumada en la pràctica. Llaavors, és curiós que un simple agreuja-

ment d'una política ja consumada, en definitiva, hagi pogut actuar com a destructor, com a contaminador de tota una sèrie que reivindicacions que ja estaven penjades i que aquestes reivindicacions penjades, que són les típiques d'actualització dels nivells salarials de funcionaris en funció de la pèrdua del seu valor adquisitiu, actualització de pensions mínimes a salari mínim, és a dir, totes aquelles promeses que s'han incomplert al seu torn s'han connectat a un estat, a una situació difusa d'insatisfacció que és fàcilment detectable entre els ciutadans i que ha motivat que la resposta a la vaga general fos immensament més seriosa i ampla del que els mateixos proponents esperaven. És clar, ara estam en el tema de si valia la pena o no en funció del que s'obtingui en virtut de la vaga. Com que aquests dies el senyor president és a Veneçuela i no es pot decidir res, la cosa està en una situació un poc en suspens.

La meua valoració final s'apropa gairebé a la d'un famós anarquista que

va publicar en un diari que això era necessari per donar força tant a les postures dels sindicats com a les del Govern. Vull dir amb això que, si arriben a un acord, i jo crec que hi arribaran, es presentarà com un model de sanitat social i de maduresa política, que és justament el que no tenim. I els sindicats es posaran una flor important, i el Govern també. I a pesar que pugui esser globalment positiu que s'arribi a un acord, sobretot si és satisfactori per a les forces socials de progrés, a pesar d'això, dic, seria una mala interpretació d'allò que finalment va esdevenir la vaga general, perquè s'hauria d'aprofundir en la possibilitat que els moviments socials arribin a imposar al Govern Central unes dinàmiques de comportament que avui per avui estan absolutament allunyades d'un mecanisme de control directe. El Parlament és absolutament inútil i, evidentment, si la societat no respon, és molt probable que ens trobem amb un Govern autoritari que farà absolutament el que voldrà. ■

Podeu adquirir EL MIRALL a les següents llibreries:

Barcelona	Ona	Palma	Fondevila
Campos	Colom	Palma	Jaume de Montsó
Ciudadella	Roser Seguí	Palma	Llibres Mallorca
Eivissa	Vara de Rei	Palma	Manera
Inca	Casa Pedrós	Palma	México
Inca	Espirafocs	Palma	Papereria Mallorca
Inca	Vilanova	Palma	Quart Creixent
Manacor	Xaloc	Palma	Selecta
Maó	Catalana	Palma	Totem
Maó	Católica	Palma	Tres i Quatre
Palma	Alcaide	Sant Joan	Ca na Blanc
Palma	Balmes	Sóller	Calabruix
Paloma	Baron	Son Cladera	Arbós
Palma	Biblos	Son Ferriol	Verd en Blau
Palma	Embat		

I als principals quioscos de Palma

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./a. _____
 Adreça: _____
 C/ _____ Núm. _____ Pis _____
 Codi Postal _____ Població _____
 Telèfon _____

Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 2.800.- ptes. de quota anual, que podeu carregar al meu compte bancari d'estalvi:

Banc/Caixa _____
 Agència/Oficina _____
 Cte/Lta núm. _____

Signatura _____

EL MEU AMARCORD

Realment res no és com era. El llenguatge directe, col·loquial i planer d'ara és castrant per la imaginació. Abans, en canvi, apreníem a llegir entre línies una subliminal denúncia social. El cas de la revista "El Caso" (el cas del cas) és simptomàtic. La millor crònica de l'Espanya negra està emmagatzamada no a "Cuadernos para el Diálogo", ni "Triunfo", ni "Índice" ni, evidentment, en els "Papeles de Son Armadams". La vertadera història està escrita a "El Caso". Un exemple només: Va esser l'única publicació que relatà el tristament famós procés de Burgos.

● **En comptes d'enaltir i exaltar la generositat i altruisme del ciutadans, s'aconseguia una clara denúncia de la realitat**

Però el llenguatge escrit no tenia ni tendria la força de la ràdio, del cinema o de la naixent televisió. I així la ciutat de Palma plorà llargament la reposició d'aquella "Ama Rosa" d'Imperio Argentina on es detecta, en llenguatge "folletinesc", la relació "señorito-ama". La ràdio, però, era el mitjà de comunicació per excel·lència. A més dels "partes" (d'obligada emissió a totes les cadenes radiofòniques), dels "Hit-parades" i dels serials, s'emetia un programa que, ben aviat, obtindrà el màxim índex d'audiència encara avui no superat. El descriuré a pinzellades:

Rera les voluptuoses notes del segon moviment de la simfonia del

LA REVOLUCIÓ

MESTRE TOMEU

Nou Món de Dvorak, la veu del locutor ençata la capçalera del programa. I relata, amb veu apagada i lentament, un cas; Un nin d'un poble de Conca (aquí se citava el nom i llinatges del nin i del poble) mentre ajudava la seva mare a arreglar unes goteres d'aquell mostruós hivern, va caure de la teulada i es trencà la columna vertebral. Aquell nin, que a partir d'aquell moment se l'anomenaria només pel seu nom propi en diminutiu, era el tercer de sis germans, orfes de pare. Els dos majors estaven treballant a Alemanya i els tres petits vivien amb uns oncles i els padrins paterns a Barcelona. La mare havia escrit al programa demanant una cadira de rodes pel seu fill, la seva única companyia. Costava... quatre mil pessetes!. En acabar la descripció del cas entrava novament, amb més força, la simfonia de Dvorak i una veu baixa repetia cadenciosament: USTEDEEEEEES SON FOOOORRRRRMIDABLES! Les cridades telefòniques no es feien esperar. Un senyor que no es volia identificar (però el locutor assegurava que era "alguien muy, muy, muy, importante"), oferia mil pessetes. Un mestre d'escola de Conca, es brindava a preparar el nin per fer-li treure el Graduat Escolar.

Des de Barcelona, una veïnada dels padrins certificava conèixer el cas fil per randa i explicava que ella mateixa donava la roba vella del seus fills als germanets del protagonista. Les situacions eren emotives i prou s'encarregava el locutor, un excel·lent professional, de gratar les freixures de la gent, d'exagerar-les al màxim.

Quan s'havia recollit la quantitat necessària, entrava a tota potència la música del programa. Era, efectivament, un Nou Món que detectava l'existència de matrimonis separats, de pares alcohòlics, de mares que maltractaven els fills, d'homes sense feina, d'una manca absoluta d'atenció de la Seguretat Social, d'emigració, de misèria... En definitiva, en comptes d'enaltir i exaltar la generositat i altruisme dels ciutadans, s'aconseguia

● **La millor crònica de l'Espanya negra està escrita a "El Caso": va esser l'única publicació que relatà el tristament famós procés de Burgos**

una clara denúncia de la realitat.

No cal ni afegir que la setmana entrant el locutor entrevistà el nin de Conca que, plorant i returant-li la veu, agrairà a tota Espanya (a tota) el seu suport. Hàbilment forçat pel locutor dirà allò de USTEDES SON FORMIDABLES i explicarà com és el carreró de rodes que, malgrat que no el maneja bé del tot, ja li serveix el diumenge per anar a missa amb la mare i, el capvespre, per fer la treta d'honor del partit de futbol del seu poble. Agrairà aquella caritat (el locutor l'anomena solidaritat) en comptes de pegar cops de puny, cridar o posar bombes. Jo creia que l'efecte d'agrair és saba d'humiliació pública i, per tant, desig de revolució social. Les coses havien de canviar. Pensava, santa innocència!, que el franquisme acabaria abans d'aquell Issim General.

I és que... pensava. Santa Innocència!■



NO MENGEU FAVES!

MIQUEL SERRA

Hi ha noms fatalment lligats a la nostra vida escolar. La pel·lícula me n'ha recordat un paradigmàtic: "El motín de Esquilache". Un altre: el teorema de Pitàgores. Aquest, a més de notable matemàtic, era un personatge misteriós, a qui atribueixen moltes llegendes. Per exemple, la que segueix.

Li agradava, a Pitàgores, proclamar sentències per guiar la vida, material i espiritual, dels seus deixebles. "No mengueu faves" és, tal vegada, una de les més curioses. Ordre que s'ha d'interpretar com "no participeu en lluites polítiques", perquè les faves eren utilitzades pels antics grecs per votar en l'elecció dels càrrecs públics. No vos sorpreneu; avui encara n'hi ha que voten de la mateixa manera: amb les faves.

Devia ser tanta la rancúnia de Pitàgores per la política -les faves dels altres, que li costà la vida. En una revolta popular contra els pitàgorics, acusats de bruixeria i caci-quisme, el mestre Pitàgores en principi aconseguí fugir, però més tard fou agafat pels seus perseguidors, quan es va aturar... per no passar per un sementer de faves!

Certament som hereus de la civilització grega. Alguns, per no passar pel sementer de l'acord, de la pèrdua d'arrogància, del canvi de política social i econòmica reclamat, pretenen jugar a bombers incendiàries. Alguns són, en particular, hereus de la caparrudesia, la irracionalitat i la insensatesa pitagòriques. ■

QUAN LES BONES INTENCIONS JA NO BASTEN

FELIP MUNAR I MUNAR

No és, ni molt manco, la meua intenció crear cap tipus de polèmica ni causar cap mena de complot contra un mitjà de comunicació determinat. Tots sabem la manca d'informació que existeix en la nostra llengua i les poques expectatives que hi ha perquè aquesta situació canviï. Però jo crec que és massa còmode, i fins i tot superficial ja, criticar aquesta postura i lamentar-se'n amb una arrufada d'espatlles com a connotació que s'ha perdut la batalla o què hem de fer si es fa així. Pens que la solució no vindrà a través dels macroorganismes ni de les institucions, sinó que ha de partir també de cadascú, de la persona concreta que viu, actua i es desenvolupa dins un espai i temps determinats. Les situacions no cauen del cel: són producte de tot un cúmul d'actuacions concretes que cal canviar si es vol crear una nova situació.

Feia uns anys que treballava com a corresponsal del "Diario de Mallorca" i per una qüestió lingüística, únicament lingüística, m'han fet fora. La situació era aquesta: jo cerc notícies i opinions, personatges i fets s'una comunitat en què el 95% parla el català, inclús un percentatge molt elevat no s'expressa ni entén bé el castellà. Doncs bé, el diari tradueix aquesta informació que li arriba en català al castellà i obliga així a llegir tot el que s'ha expressat i escrit en català, en castellà. Em va semblar tan poc ètic voler incrustar d'aquesta forma una habitud de lectura en castellà en els pobles on la gran majoria és catalano-parlant que no vaig poder continuar. Si seguim així no farem sinó continuar el costum que impera ara: la gent no es rebel·la davant un fet com aquest perquè ha esdevingut quelcom normal i així s'aprofunditza la disfunció lingüística. ■

Per altra part, ja sé que aquest és "un tema delicat i espinós" (així m'ho digueren), senzillament perquè la raó cau pel seu pes. Jo sé que el "Diario" és en castellà però ningú no em negarà que si no es vol viure d'esquena a la realitat no pot deixar de considerar aquesta qüestió. Crec que no ha d'esser gens bona l'opinió d'un diari que no deixa que un corresponsal publicui segons quin tipus d'informació en català. Que el tregui defora perquè ha dit que si tots els corresponsals es negassin a col·laborar, si no es respectaven segons quins criteris lingüístics, el diari hauria de replantejar la seva postura.

N'he parlat amb alguns corresponsals i col·laboradors. Tots ells han trobat que és una qüestió de lògica i que no comprenen la postura unilateral de la direcció, encara que, malauradament, tenen massa assumit que el diari és castellà, i sembla un pecat que aparegui el català sinó és en qualche frase, cita o refrany de caràcter burlesc per fer una mica de folklore idiomàtic.

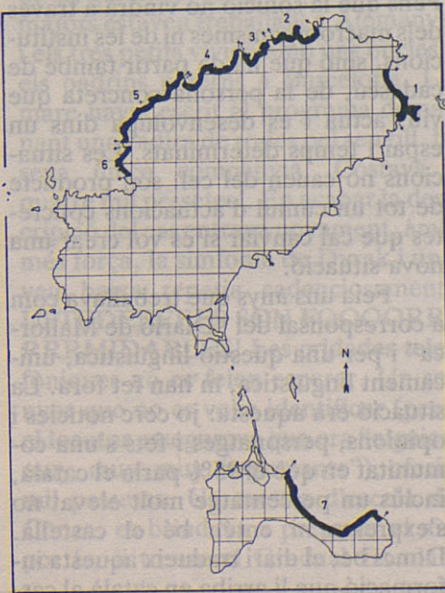
Em sap greu tot això perquè he pogut tocar amb les mans i m'han fet veure el mal que, inconscientment (?), estam fent a la nostra comunitat. I em referesc a les persones que fan possible que el diari segueixi tenint aquesta concepció envers allò que ens serveix de base pel nostre treball: la sensació de construir castells d'arena a l'aire. Però el més trist encara, és que hi ha unes altres persones, els noms de les quals gairebé no surten mai, que com si fossin titellaires manipulen els fils així com més bé veuen que poden seguir controlant. El joc no sembla d'allò més net; i crec que l'ètica, la coherència i la claredat ben bé valen una corresponsalia. ■

MOSTRA TOPONÍMICA DEL LITORAL DE LES PITIÜSES (I)

COSME AGUILÓ

A finals del 1986, a cavall entre els mesos de novembre i desembre, vaig fer una estada a les Pitiüses que va durar prop d'un mes. Hi anava amb la intenció de recollir i fixar cartogràficament la toponímia dels illots i dels esculls que envolten les dues illes majors. Alguns dels informadors consultats se'm revelaren com a bons coneixedors, no solament de les illes on el meu treball se centrava, sinó també de llargs sectors de les costes eivissenques i formentereres, i s'oferiren a donar-me detalladament tota la nomenclatura dels seus accidents geogràfics. L'ocasió no era per a desapropiar-la, i més en una illa on els reculls orals de toponímia són encara escassos.

El treball que present doncs, no és d'altra cosa sinó un recull costaner fet una mica per atzar. Vull dir amb això que no és fruit d'un estudi preconcebut i sistematitzat. Se'm va presentar l'oportunitat de salvar uns materials en perill de desaparició i vaig aprofitar l'avinentsa. Els indrets concrets de la recerca són diverses franges costaneres del nord i de l'oest d'Eivissa i del nord de Formentera. No és un escorcoll fet amb la pretensió de l'exhaustivitat, sinó que cal veure a cada un dels llistats sectorials, l'intent de donar a conèixer quins són els noms de lloc d'un sol informador, dins un àmbit geogràfic concret, és a dir una mostra d'allò que sap i domina a la perfecció. És evident que falten topònims a cada un dels blocs informatius, però així i tot les llacunes no poden ésser massa grosses quan ens acostam als seus punts centrals, que és allà on les informacions són més precises i espesses. La seva densitat de vegades arriba a una vertadera atomització. Els 368 topònims d'Eivissa han estat aportats bàsicament per sis informadors. Dic bàsicament perquè hi ha unes poques col·laboracions corresponents a dues persones més. Les 86 de Formentera pertanyen a la contribució d'un sol home.



A través d'aquest treball, pens que els eivissencs i els formenterers posen en evidència, una vegada més, l'amplitud de la coneixença del seu territori, i l'encant del seu parlar, farcit de variants dialectals i subdialectals. Algunes de les que aquí present no havien estat recollides encara.

COSTA NORD D'EIVISSA

1.- (Des Raig Gros a Cala Mastella).

Informador: **Antoni Mari Juan**

"Salvador", nat el 1929. És pescador i viu as Pou des Lleó.

Es Raig Gros. És una font repenjada sobre la mar.

Es raig Petit / Es Raig des Bala-dres. També es tracta d'una font situada a una certa altura sobre el nivell de la mar.

Es Canal d'en Sord. Can sord existeix com a nom de casa.

Es Escuis d'en Covetes. Són dos esculls petitets.

Sa Font d'en Covetes.

S'Aigo Blanca. Quan hi ha rissaga, la mar remou el terreny argelenc, fent que l'aigua torni blanca.

Es Paier des Camp. És una roca en forma de paller. A les proximitats, hi ha una casa coneguda per Can Vicent des Camp.

Es Escuis des Gorg. Són dos esculls molt petitets. Terra endins hi ha una casa que es diu Can Gorg.

Sa Penya de sa Roca de sa Creu. És una pedra que té com una mena de creu natural.

Es Escuis de sa Roca de sa Creu. Són tres esculls.

Sa Penya Negra.

Sa Punta des Vivers. Un tal Marià Saplana encara hi té vivers.

Es Paier de s'Aubadar. Per un accident topogràfic en forma de paller.

S'Aubadar. Davant ses Formigues s'hi troba una planta que es diu "aubada", però l'informador no sap si aquí n'hi havia. Es tracta de l'*Anthyllis cytisoides* (GUERAU-TORRES, 1981).

S'Escuiet de s'Aubadar.

N'Esglesis. Possiblement es tracta d'una metàfora, per unes pedres grosses que hi ha en aquest indret que recorden la forma d'un temple.

Cultura i la Universitat de les Illes Balears).



S'Illa d'en Calders. (Foto: Cosme Aguiló).

S'Arenal de s'Aubadar.

Es Pont de ses Eres Roges.

Sa Punta Verda. Em diu l'informador que el nom li ve del color de la mar, i no de la vegetació.

Sa Punta de ses Eres Roges. A dalt és un pla que sembla una gran era.

Es Brul.

Es Racó des Brul. Hi ha una cova que fa un "brul" fort, quan la mar hi bat. El so d'un corn també es diu un "brul" en aquest indret d'Eivissa.

Na Rierona. La finca de Can Rieró començava a Atzaró, i suposen que arribava fins a la mar.

Es Racó Roig. És d'aquest color, o gairebé vermell.

En Caragoler. És un escull, el més grosset de la zona des Pou des Lleó.

Sa Punta de sa Llagosta. S'ho diu perquè hi veien moltes llagostes terrestres. L'informador, quan era nin, en caçava.

Es Ceió. És un illotet. Em diuen que el nom li ve pel fet d'estar a la distància d'un celló de la costa.

Sa Punta des Llaüts.

Es Racó des Llaüts. En aquest punt treuen els llaüts a terra.

Es Moro. És un escullet negrós, quasi sotaiguat.

En Bessó / Es Penyal des Pou. Escull migpartit davant Sa Punta Negra, dins la petita badia des Pou des Lleó. El primer nom és el que li donaven els vells.

Sa Punta Negra. Actualment és un escull. Es va separar de la costa en temps de l'informador.

Sa Cova des Pardals. El mot "pardal", conserva a Eivissa el seu primitiu sentit ornitològic.

Es Penyal de ca sa Iaia. És un escull.

Sa Punta de Ca sa Iaia.

Sa cova de Ca sa Iaia des Pou. En aquesta cova hi vivia gent. Diuen que

darrerament hi estava una jaia.

Es Pou des Lleó. És un magnífic exemple de pou antic obert artificialment dins el penyal, al costat mateix de la mar. Una galeria escalonada condueix fins a l'aigua. Actualment es troba una mica abandonat. Amb tot i amb això, no és el pou que donà nom a l'indret. Molt a prop, ran de mar, hi havia el pou més antic. Era una ressurgència natural, una vena que desembocava dins "s'aigu d'en mar". Li feren, en temps antic, una paret de protecció per a poder-hi pouar. Aquesta paret fou destruïda per la mar fa una setantena d'anys.

La curiosa denominació des Pou des Lleó ha generat les més pintoresques atimologies populars: segons uns, l'illa de Tagomago, vista des d'aquí, sembla un lleó. D'altres diuen que era el pou d'una "legió". (Això sembla originat per algun pseudo-investigador). Uns tercers diuen que un vaixell que va fer aigua en aquest lloc, portava un lleó. La realitat és que aquest "lleó" deu fer referència a un personatge anomenat Lleonard, ja que el 1642 trobam documentada la forma *Pou d'En Lleó* (MARI CARDONA, 1981).

Sa Punta de sa Casa de sa Guarda. S'hi troben restes d'unes casetes de vil·lànica.

Es Canal d'en Martí.

Sa Punta Negra.

Na Ponts / Sa Greixonera. Hi ha un escull, i en terra, just davant, hi ha un pont natural. El segon nom és modern, i fou "inventat" per l'informador, per un cocó que hi ha a sobre. Els joves li donen el segon nom.

Sa Cova de ses Dones. La boca no és gaire grossa, però a dins és molt gran i molt polida. Hi ha una bassa on

Embat
llibres

Pge. Part. Papa Joan XXIII, n.º 5-E
Centre Comercial «Los Geranios»
07002 Palma de Mallorca Tel. 71 33 50

El divendres obert tot el dia

FES-TE CONÈIXER
Anuncia't en

EL MIRALL

es "rentaven" les dones allunyades de mirades indiscretas.

Es Escuiets des Corral d'en Ferrer.

Es Pont des Corral d'en Ferrer.

Es Corral d'en Ferrer. Dins aquest raconet, vora l'aigua, hi tanquen bestiar.

Es Escuis des Corral d'en Ferrer.

N'Argelest. En aquest lloc hi ha redols de color un poc argenlencs, però no hi ha argela. Vegeu el sufix -est, típicament eivissenc, i que s'aplica a la qualitat de la terra (A. MOLL, 1957 i VENY, 1977).

Es Caló Fondo.

Es Valls. Deu tractar-se d'un nom personal. Sobre la punta hi ha una torre que, si no m'equivoc, es diu sa Torre d'en Valls. El topònim designa tot un sector de la costa.

Na Bancs. És una pesquera escalonada. En aquest lloc, segons l'informador, desembarcaren els republicans durant la guerra civil.

Sa Sequi des Valls.

Sa Punta de sa Torre.

Sa Cova de sa Torre.

Es Sec de Davall sa Torre. És una roca que quan la mar baixa, surt a flor d'aigua.

S'Escui de sa Cala Negra.

Sa Cala Negra Mala. La costa és penya-segada i no s'hi pot baixar. Per això el qualificatiu de "mala".

Campanitx / Sa Cala Negra. El primer topònim és propi dels habitants de la ciutat d'Eivissa, i pertany a l'estrat lingüístic romànic anterior als catalans.

Es Cap de Campanitx / Sa Punta Prima / Sa Punta des Bou. La primera donominació és pròpia dels de "Vila". La segona és la local i la tercera correspon als moradors de Santa Eulària. Sembla que aquí hi treien el bou.

Es Cap Roig. És el nom de tota la península a partir de Campanitx.

Sa Punta des Pinet.

Sa Figuera Borda.

Es Pinet.

La Xapa. D'aquest lloc en coneixem algunes divertides etimologies populars: és una cala molt bona per a agafar tonyines i sírvies amb tonaira; també hi agafaven melra i la "xapaven" per a secar-la. Una altra explicació, encara més sorprenent, és la que diu que els moros hi anaven a "xapar" que, en la seva llengua, significa "fornicar" (!). La veritat pot trobar-se en una gran enclotxa vertical de les proximitats del lloc i hom diria que es tracta d'un femení dimensional. A remarcar la presència de l'article literari. Podria tractar-se també del mot *sapa* palatalitzat.

Es Còdol Foradat.

Sa Punta de sa Xiscarra. Segons n'Antoni "Salvador", "xiscarra" és un tipus de pedra que s'estella fàcilment. No ho trob al DCVB.

Sa Savina Mascle. Es diu "savina mascle" a la que no fa savinons, segons diuen. La savina és però un arbust monoic.

Sa Punta de sa Nau. El vocable "nau" ja ha desaparegut de l'eivissenc col·loquial havent-se refugiat a la toponímia.

Es Penyal des Guix. És tot d'aquest material.

Cala de Boix. Hom diu que en una penya d'aquest lloc hi havia la figura natural d'un nin ("boix" en eivissenc). Un vaixell la trencà deu fer una noren-tena d'anys, o potser més, restant ara solament la basamenta.

S'Arena de Cala de Boix.

Sa Plaça des Carbó. S'embarcava carbó en aquest indret.

Sa Bassa des Cabots.

Es Sequeris. Em diuen que hi ha moltes de seques, però no trob aquesta forma al DCVB.

Es Racó de sa Punta (d') en Miquel Toni. És freqüent, per fonosintaxi, la caiguda de la preposició.

Sa Punta (d') en Miquel Toni. Can Miquel Toni és una casa d'Atzaró. Hom diu que les seves terres arribaven a la costa.

S'Escui d'en Bet. L'antropònim

s'articula amb /e/ neutra.

Sa Cova des Pardals.

Es Caló Roig.

S'Escui des Caló Roig / S'Escui Vermei. El segon nom és propi de Santa Eulària.

Sa Punta de ses Esmoladores. Perquè hi ha pedra d'esmolador.

Es Port de Cala Mastella. És un raconet molt petit de la cala.

Cala Mastella. Desconec l'etimologia d'aquest nom.

COSTA NORD D'EIVISSA

2.-(De sa Cova des Veimari a sa Plana de s'Illa).

Informador: Joan Torres Torres "Lluqui", nat el 1916. És un pescador de la vènda de Xarracó, de Sant Joan de Labritja.

Sa Cova des Veimari. Sembla que el vellmarí va desaparèixer d'Eivissa poc abans de la guerra civil (ALCOVER, 1979).

Sa Punta de Dalt des Racó Gros.

Es Racó Gros.

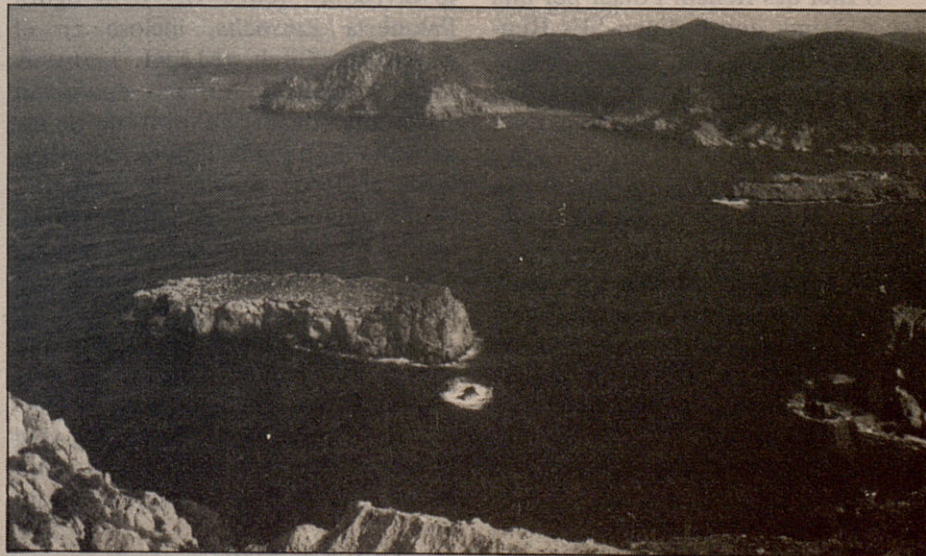
Sa Punta des Cosí. Podria fer referència al tractament característic dels mariners envers els seus companys (vegeu el DCVB).

Es Còdol Blanc.

Sa Cala des Xuclar. La base del topònim deu ser el peix anomenat *xucla*, amb el sufix indicador de col·lectivitat.

Na Plana. És una pedra aferrada a la costa.

Es Forat des Llomboarro. Curiosa variant formal de l'ictiònim *llobarro*, no recollida al DCVB.



En primer terme, s'Illa Murada, al fons Binarràs (Foto: Cosme Aguiló)



Antoni "Rota Blanca" fotografiat a Sa Cuina d'en Vidal de Binarràs (Foto: Cosme Aguiló).

Sa Punta des Marès. En aquest lloc s'extreia pedra arenisca per a la construcció de ponts.

Es Caló des Forn. L'informador diu que no hi coneix cap forn.

S'Illot des Renclí. Potser per una casa pròxima que li diuen "Es Renclí". Segons el DCVB, el mot designa un floc de cabells, però desconexim la relació que pugui tenir amb el nom de la casa.

Es Còdol d'en Capità / Sa Penya d'en Carraca. En Carraca és el propietari de la zona.

Es Forat des Tufadors. Deu ser el mot "estufador" que ha perdut la síl·laba inicial, per falsa desaglutinació, en ser interpretada com si fos l'article. El significat és aquí el de "bufador", "esquitxador".

Es Morteret. Pot fer referència a qualque cavitat de la roca.

Sa Punta Negra.

S'Embarcador de ses Bigues. Molt possiblement s'hi devien embar-

car tronc de savina o d'altra casta de llenyam.

Sa Punta de Darrera Ca sa Cova.
Es Calonet de Xarraca.

Sa Cala Xarraca. En el *Memoriale divisionis*, (circa 1235), hi figura l'alqueria *Zarracha*, inclosa en el quartó de Xarch. (MARI, 1976). A més, Xarraca i Xarracó apareixen (amb interrogant) en un llistat de toponímia àrab publicat per COROMINES el 1965. Finalment, observeu com sovint els noms de les cales eivissencs van precedides de l'article, cosa que a Mallorca consideràrem aberrant.

Sa Penya Grossa. És un illot que sobrepassa els 6 m. d'alçada.

Sa Grava de Xarraca.

Ses Penyes de Mallorca. No veig la relació d'aquests dos escullers amb la major de les Balears, que des d'aquí no es veu.

Sa Rel de Mata.

S'Aigo de sa Rel de Mata. Hi surt

una fonteta que dóna un raig d'aigua molt prim.

Sa Punta des Guix.

Sa Punta de sa Vela. Possiblement es diu així degut a una pedra que hi ha, que, per la seva forma triangular, recorda una vela.

Es Guix. Antic punt d'extracció d'aquest material.

Sa Punta d'Abaix de s'Illot. Fa referència a s'Illot de sa Mesquita, que està just davant.

Dins sa Mesquita. Es tracta d'una raconada, però desconec la raó de tal nom.

Sa Cova des Mart. L'extinció del mart eivissenc (*Martes foina*), és un fet molt recent a l'illa (ALCOVER, 1979).

Es Corralassos. Segons l'informador, es diu així perquè és un racó clos.

Es Canal d'en Jaumet.

Ses Coves d'en Jaumet.

Es Racó de Dalt ses Coves.

Ses Pedrisses.

Sa Punta de Llevant.

Sa Punta de Xarracó. Designa tota la península situada entre dins sa Mesquita i es Canaret.

Ses Basses de sa Punta de Xarracó.

Es Caló de s'Aigo.

Sa Punta Grossa.

Es Caló Estret.

Es Cap Morràs. La forma antiga devia esser es Cap des Morràs, havent caigut després la preposició.

Sa Reganeta. Una regana és una encletxa, una fissura de la roca.

Es Cap Morro d'en Rei. Can Joan Rei és una de les cases de la vènda de Xarraca i Xarracó (MARI, 1981).

Ses Vellanes. Afèresi del mot *avellan*. El sediment del fons de la mar és constituït per petites pedres esfèriques, ço que explica el nom del lloc.

S'Illot des Canaret. No és gaire gros, però passa els 12 metres d'alçada.

Es Canaret.

Baix de s'Hort de sa Vilda. Vilda, per viuda, és la forma pròpia de l'eivissenc (VENY, 1977).

Es Caló des Porcs.

Sa Gavina. És un petit escull. A dalt, sovint s'hi veuen gavines.

Sa Guarda. A la part més elevada de la penya, hi ha les restes d'una caseta antiga.

Ses Puntes des Pla Roig. Són dues petites avançades de la costa.

Ses Seques des Canaret. Es tracta

d'un baixfons. Em diu en Joan Lluquí que "en ser que la mar està un poc enfadada, es veu s'escuma".

Es Cap Blanc.

Sa Fusta. Potser es tracta d'un lloc on la mar foragita llenyams; els topònims que segueixen ajuden a pensar-ho.

Sa Punta Negra des Cabdells.

Dins es Cabdells. ¿Serà que la mar aquí treu cordes i calabrots?

S'Aigo de sa Partió. Hi ha una fonteta que raja dins les pedres; hi anaven a omplir baldraques. És just a la partió entre Sant Joan de Labritja i Sant Miquel de Balansat.

Ses Gambes.

Sa Plana de s'Illa. Fa al·lusió a s'Illa d'en Calders.

COSTA NORD D'EIVISSA

3.-(De sa Punta des Catiu a sa Sabata).

Informador: Joan Escandell Juan "Josepet", nat el 1931. Viu a Sant Miquel de Balansat. Alguns topònims de la zona de Binarràs, han estat proporcionats per **Antoni Guasch Ferrer "Rota Blanca",** mariner nascut el 1943 a Sant Carles de Peralta i resident, des de fa un quart de segle als voltants de Binarràs.

Sa Punta des Catiu.

Davall es Puig.

Sa Cova de s'Orenga. El 1733 trobam documentat a Binarràs el *Puig Gros de s'Orenga* (MARTI, 1984). El nom degué ser originat per la presència d'una planta aromàtica, l'*Origanum virens*.

Sa Punta de sa Cova de s'Orenga.

Es Forat des Guixar. A dins, hi ha un gran depòsit natural d'aigua.

S'Escui des Guixar.

Davall es Guixar. Antic lloc d'extracció de guix.

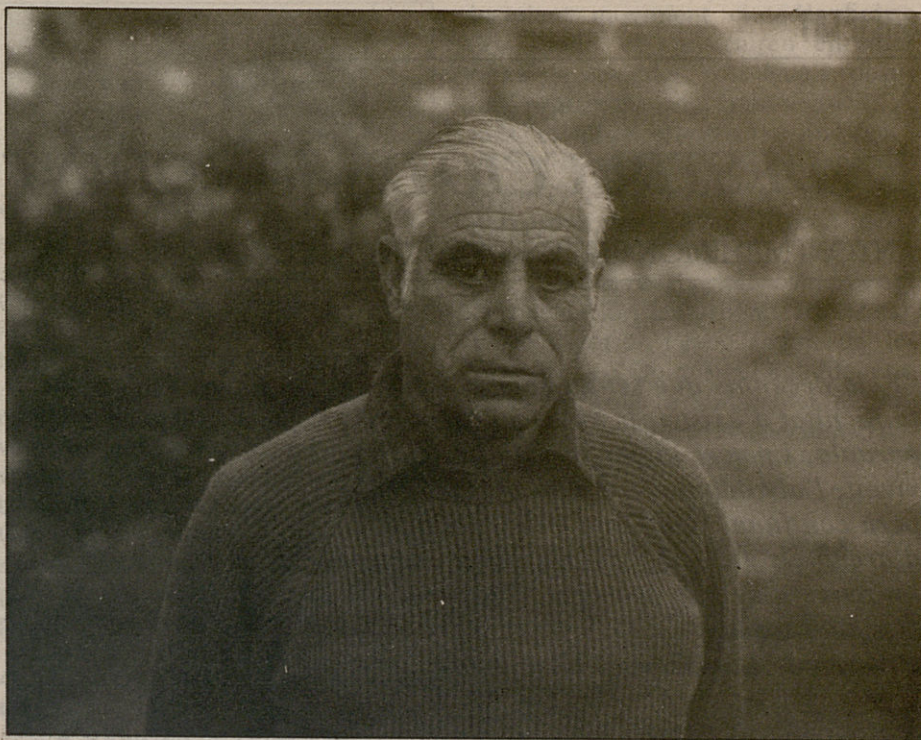
Es Còdol des Guixar.

S'Oriçol. Estam en presència d'un preciós arcaisme, el descendent del llatí *E R I C I U S*, amb el sufix diminutiu *-ol*, que sobreviu en uns pocs llocs de la Costa Brava, per a designar l'erici de mar. (COROMINES, 1982).

S'Escui d'en Vidal. És molt proper a la costa, però un llaüt pot passar pel petit freu.

Sa Cova de ses Dones. Possiblement és un antic desvestidor.

Sa Cuina d'en Vidal / Sa Casa d'en Vidal. És una barraqueta de pescador.



En Joan "Josepet" de Sant Miquel. (Foto: Cosme Aguiló).

Sa Pedra de s'Aigo Dolça. Antigament, hi havia un pou, molt a prop.

Sa Platja de Binarràs.

Binarràs. L'alqueria *Biniarrayz* fou assignada al quartó de Xarch el 1235. Feia partió amb el quartó de Benizamid. En els segles XIV i XV apareix com a Beniarag i Beniarraz (MARTI, 1984). Deu ser congènere de Biniraix mallorquí.

Sa Punta des Nadadors. Observau com la primera vocal de *nadadors*, no s'ha tancada en /e/ mantenint així la seva fidelitat al llatí *N A T A R E*.

Es Caló d'en Rotes. En un document del 1780, hi apareixen els Rotes, de Benirràs, del llinatge Roig (MARTI, 1981).

Sa Cova Negra.

Sa Raconada de sa Punta Negra.

Sa Punta Negra.

Es Caló Fondo. Creu l'informador que el nom obeeix a la profunditat de l'aigua i no a la longitud del caló, que d'altra banda és escassa.

Sa Punta Blanca.

Sa Descuberta. L'informador no sap el per què d'aquest nom, tot i que afirma que hi havia coves utilitzades pels contrabandistes.

S'Escui.

Es Còdol Gros. Està afegit a la costa.

Sa Platja. És la platja del port de Sant Miquel.

Sa Cova Vermeia. És una cova que surt a cada costat de la punta.

Sa Cala des Moltos. Moltó és paraula viva a Eivissa i designa el mascle vell de l'ovella.

Sa Passa de Mossènyer. Potser és un lluc d'accés complicat i es precis donar una passa llarga per a arribar-hi. Aquesta és almenys l'explicació d'un topònim semblant del terme de Santanyí.

Es Pas de s'Illa. És just a l'istme d'una península que, ocasionalment i degut al mal estat de la mar, es converteix en illa.

Sa Punta de sa Ferradura.

Sa Bassa de s'Illa.

Sa Punta de sa Truja.

Es Mular. Més tost m'inclinaria a creure que és un topònim metafòric, alguna punta sotaiguada que reproduïx l'esquena del gran mamífer marí. He adoptat la grafia amb /u/ perquè aquesta és la pronúncia pròpia dels llocs que, a d'altres mots en les mateixes condicions, mantenen la /o/ àtona.

Sa Torre des Mular. Restaurada el 1982, és una de les set torres de costa edificades entre els segles XVI i XVIII, (MARI, 1984).

Sa Cala d'en Ferrer.

Sa Sabata. S'ho diu per la forma de la penya. ■

SOCIETAT

LA DESTRUCCIÓ DE SON QUINT

ANTONI MARIMON RIUTORT/EMILIÀ PÀEZ CERVI

"Feia decennis que sentia com el fluïd vital, la facultat d'existir, la vida, en una paraula, i potser també la voluntat de seguir vivint, l'abandonaven d'una manera lenta però contínua, igual que en els rellotges d'arena els granets s'amunteguen i desfilen un darrera l'altre, sense pressa, però sense aturar-se."

Príncep de Lampedusa: El guepard

1) INTRODUCCIÓ

El "boom" del turisme a partir de la dècada dels cinquanta, possibilità un creixement econòmic mai vist a Mallorca, alhora que provocà una veritable revolució en els costums i modes de comportament. Emperò, la "nova" classe "dirigent" no assumí, ni ha assumit encara, cap tipus de funció com a minoria cultural il·lustrada, com a mecenes de l'art. No solament no s'han patrocinat grans obres arquitectòniques, urbanístiques, audiovisuals, etc., sinó que s'ha contribuït, sobretot per mor de l'especulació urbana, a la destrucció del llegat cultural dels nostres avantpassats. Segurament, un dels casos més flagrants fou el de Son Quint, belles cases de possessió mallorquines que varen ésser completament esbucades, ara fa tot just quinze anys.

2) UNA GRAN POSSESSIÓ

A la part de ponent del terme de Ciutat de Mallorca, en el llogaret de Son Rapinya, es trobava la possessió de Son Quint. Aquesta extensa finca tenia unes 572 quarterades (406 hectàries) (1), i s'estenia des del Camí dels Reis fins a les muntanyes de la Serra de Na Burguesa. Dins aquests terrenys es construï el cementiri anomenat de Sa Vileta, ja que el rector de Son Rapinya cedí l'administració al de Sa Vileta (2).

Com a moltes d'altres posse-

sions, a Son Quint es produí un porcés de parcel·lació. El 1923 es ven "Sa Tanca de Baix", bocí de terreny que des del Camí dels Reis arribava a la carretera que uneix Son Rapinya amb Son Serra, davant les pròpies cases de Son Quint. Un poc més tard es ven "es Garrigó", comprat per Josep Ventanyol Sureda, que hi edificà cases d'estiueig.

Simultàniament, el mateix Ventanyol, adquirí uns terrenys al peu de les muntanyes, prop de Son Vida, anomenats "sa caseta d'en Plata". Aquí hi creà una zona residencial. Un altra parcel·lació important fou la que afectà al "Figuerol de Son Quint", un dels més grans de Mallorca, famós per l'exquisita qualitat del seu fruit. Aquest vast terreny fou adquirit per Bartomeu Ferrer Villalonga (d'Artà), que havia tornat de Cuba i hi volgué muntar un negoci de materials de construcció (el "Tejar Toledo"), inaugurat el 1941 (3).

Amb tot, aquestes segregacions només afectaren a la perifèria de Son Quint, que es conservaria indemne fins a començaments de la dècada dels setanta.

Son Quint era propietat de la família Quint Zaforteza (4). Al s. XIX i primera meitat del XX, assenyalen a Josep Quint Zaforteza i Togores (5), i a Josep Quint Zaforteza i Amat (6), destacats polítics carlins. El darrer



Josep Quint Zaforteza i Amat fou president del Cercle Tradicionalista i cap dels carlins a Palma.

propietari fou Josep Quint Zaforteza i d'Olives (1927-1984) (7).

La finca s'explotava mitjançant amos. També en el segle passat destaca l'honor (8) Josep Salas, mà dreta del trinitari Miquel Ferrer Bauçà (9), artífex de les esglésies de Sa Vileta i Capdepera. El succeí el seu nebot, Joan Pizà Salas i a aquest, els seus fills Rafael Pizà Arnau i Julià Pizà Arnau (fins 1975).

L'amo (10) era qui duia tot el maneig de la possessió i era el beneficiari de tota la producció. A canvi, pagava un lloguer en metàl·lic al propietari, a més d'algunes quantitats en espècies, com és ara 5 o 6 anyells (per a les monges tancades de Santa Creu), 3 xots pels senyors, uns quintars de formatge, i dos porcs grossos. Els darrers 7 o 8 anys la finca s'explotà pel sistema d'amitges (11).

3) LA VIDA A SON QUINT (12)

Les cases de la possessió eren "cases de típic sabor mallorquí que moltes vegades havien estat tema central o de fons de fotògrafs, pintors, i fins i tot per a la cinematografia" (13). Les habitaven dues famílies, les dels amos, que tenien al seu servei una dona per fer les feines a cada pis. En canvi, els missatges, en número de 5 o 6 dormien en lliteres a l'estable (només darrerament pogueren gaudir d'habitacions amb dutxes i llum). Treballaven de sol a sol, de dilluns a dissabte, i encara els diumenges sempre n'hi havia de guàrdia, per treure aigua o per tenir cura dels animals.

La finca produïa blat -se'n venien un parell de tones a la farinera de can Gual-, civada, ordi, ciurons, etc. Tenia un petit hort, un figueral -com ja hem dit- i disposava de dues fonts per beure, però no tenia aigua per a regar.

La ramaderia també era important. Dos pastors guardaven un ramat de 300 ovelles, que havien de munyir matí i horabaixa. Quan era temps de formatjar, sovint es feien coques de llet. Un porquer es feia càrrec d'una guarda de porcs. Acabada la seva jornada dormia en una soll un poc enfora de les cases. Més tard posaren vaques, i el vaquer s'encarregava de vendre la llet pel poble.

L'oli era una de les principals produccions de la possessió. Quasi la meitat de la finca era d'olivera i disposava d'una tafona pròpia, per a la utilització de la qual feien venir un home de Puigpunyent. L'oli es venia als voltants.

Encara tenia més importància l'ametlla. Son Quint en produïa uns 800 hectòlitres. El "collir ametlles" se solia perllongar des del dilluns de Sant Jaume fins mitjan octubre. Tomaven les ametlles 4 o 5 homes i les recollien una quinzena de collidors, sempre dones (n'hi havia de fadrines i de cases, de vegades amb els seus al.lots), que venien de Son Rapinya i de Sa Vileta, però també del poble de Maria. Els homes anaven davant i les dones darrera, sense carros ni teles, que només s'utilitzaren en els darrers temps, quan només collien ametlles 6 o 7 dones. Tots menjaven i dormien a la possessió. La jornada era de devers nou hores diàries i quan es tornava a les cases, després d'una estona de pelar ametlles, de vegades hi havia

Escut
dels
Quint.



ball de bot a una porxada on es col.locava un llum d'oli. L'ametlla es venia a can Tarongí per exportar-la a l'estanger. A més d'oliveres i ametllers, la finca també tenia garrovers.

Un dia qualsevol a Son Quint començava quan els missatges s'aixecaven a les cinc. Es berenava sovint de sopes. La feina no mancava mai: batre, garbejar, sembrar, llaurar, etc. Cap a la una es dinava, de mongetes, arròs, fideus, etc., i a l'horabaixa es prosseguia la feina. Normalment sopaven de patates bollides.

4) LA DESTRUCCIÓ DE SON QUINT

A principis de 1974 s'esbucà Son Quint. Les cases es demoliren fins a ras de terra. Les empreses "Inmobiliària Constructora Mallorquina SA" i "Alconesa" urbanitzaren la part central de la possessió, "Sa Tanca de Dalt", i ho transformaren, com qui no diu res, en el "Parque de los Almen-dros" (14). En un principi estava previst que les cases de Son Quint formassin part de la zona verda de la nova urbanització. Però com que justament restaven a la zona central, on els pisos serien més cars, es modificaren els plans (15), i es va preveure l'enderrocament de les cases. De res valgueren les protestes de Lluís Ripoll, que va publicar una sèrie d'articles a favor de Son Quint (16), una exposició "Los artistas por Son Quint", promoguda per Xim Rada (17), o la pressió del llavors

incipient moviment ciutadà. Sobre Son Quint es construïren enormes blocs de vivendes, tots iguals, destinats principalment a la immigració. A més, els pisos estaven tan mal fets i eren tan diferents a la propaganda, que el 1978 es processà per estafa a dos dels promotors, a Joan Oliver Mateu i Tourab Tchko Toua (18).

Entre les barbaritats comeses per l'especulació i les urbanitzacions salvatges, potser l'esbucament de les cases de Son Quint sigui una fita a recordar, ara que fa quinze anys, per impedir que es seguesqui destruint el patrimoni del poble mallorquí. ■

NOTES

1.-SABATER SIMO, Juan M^a: *Son Rapinya. Cien años de historia*. Palma de Mallorca. 1980, p. 27. LLUIS SALVADOR: *Mallorca Agrícola (1ª mitad)* Palma, 1959, p. 37, indica que Son Quint és la setena finca de Ciutat per extensió, amb 284 h². Recordem que l'obra de l'Arxiduc s'elaborà entre 1869 i 1891.

2.-SABATER, J. M^a: Op. cit., n.º 28. A més, segons DIVERSOS AUTORS: *Son Roca*, Ajuntament de Palma, 1988, p. 9-11, feien part de Sont Quint, -i eren del mateix propietari-, altres possessions de la banda de Son Roca: Son Ximelis, Son Roqueta, Son Anglada, S'olivar Espès i Cals Enagistes. A principis del XIX s'incia un lent procés de parcel.lació.

3.-Ibid. p. 29-30.

4.-Segons BOVER, Joaquín Maria: *Nobiliària mallorquina*, José J. de Olaneta Editor, Palma, 1983, p. 302-304, els Quint apareixen a Mallorca al segle XV. N'hi va haver de mercaders, de jurats i de militars. Nicolau Quint i Pax lluità a Nàpols i Bugia. La seva dona, Agnès de Pax, en el seu testament (1483), fundà una primogenitura a la Vinya, que després es convertí en Son Quint, i manà que el seu successor hauria d'usar el nom i armes de Quint.

5.-Hisendat importantíssim -cap a 1870 posseïa 1.917 hectàrees-, fou un dels representants més durs del moderantisme, a l'època d'Isabel II. Després es passà als carlins, però a causa de no

ROLDAN

OFICINES I DESPATXOS S.A.

A la seva disposició en:

- Despatxos Direccionals
- Despatxos i Oficines Generals
- Mampares d'Oficina
- Separacions simples i dobles
- Estanteries Emmagatzematge

- Estanteries Gran Càrrega
- Biblioteques
- Cadires i Taules apilables per a col.lectivitats

Complements: Llums

Cendrers (de peu i sobretaula)

Caixes Fortes, etc.

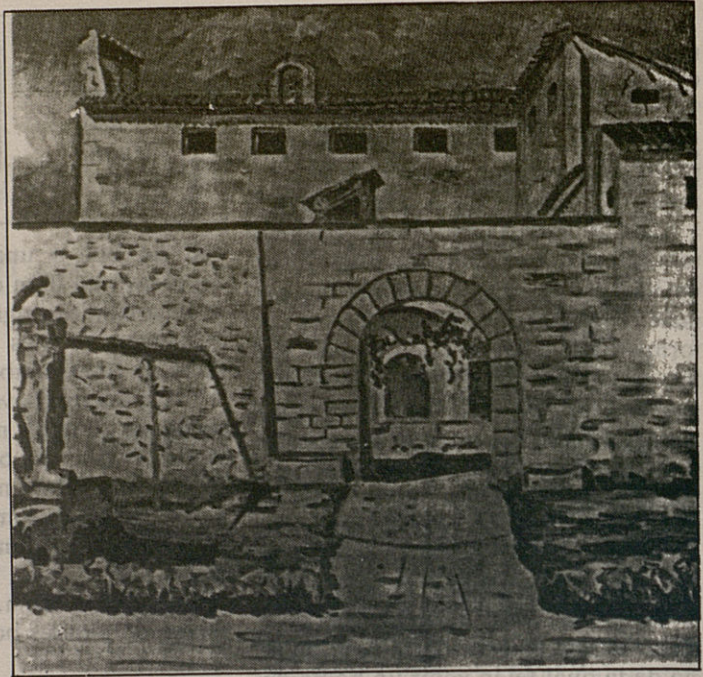
Eusebi Estada, 68 (carrer del tren de Sóller)

Telèfon 20 98 13

CIUTAT



La Clastra de Son Quint (oli de Joan Canyelles Mir).



Aspecte exterior de Son Quint (oli de Joan Canyelles Mir).



Son Rapinya: el "Parque de los Almendros" ("Callejero y Planos de Palma", onzena edició, 1985, pàg. 69).

participar a les eleccions d'abril de 1872, fou destituït com a cap dels carlins a Mallorca. Durant la Restauració es mantingué fidel al carlisme. Morí el 1880 a Son Berga. Vegeu GABRIEL, Pere: *Mallorca contemporània* a "Historia de los Pueblos de España", Argos Vergara, Barcelona, 1984, p. 172, 176 i 185; i LLABRÉS BERNAL, Juan: *Noticias y relaciones históricas de Mallorca* (tom V) Palma, 1971, p. 85, 17 i 628.

6.-Fill i hereu de Josep Quint Zaforteza i Crespi de Valldaura. Durant la Segona República dirigí la Comunió Tradicionalista. Participà en la Trama colpista prèvia al 19 de juliol de 1936, moment en el qual es sumà a l'aixecament. Es tracta d'un interessant personatge del qual es diu que fou fundador de l'Associació per la cultura de Mallorca, membre del "Partit Regionalista Autonomista", governador civil durant la

guerra, i cap dels carlins en la "clandestinitat" (després de 1937). Morí el 1965. DIVERSOS AUTORS: *Memòria Civil* Suplement del "Balears, Palma, 1986, fascicle 47, p. XII. I També MASSOT, Josep: *La Guerra Civil a Mallorca*, Abadía de Montserrat, Barcelona, 1976, p. 35 i 36.

7.-Paradoxalment, fou membre de l'Associació d'Amics dels Castells. El seu pare i Jordi Fuster compraren el Castell de Capdepera, per evitar la seva demolició. "Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana" (Palma) núm. 839 (t. XLI) (1985).

8.-Tractament respectuós que es dona als amos o arrendataris de possessió gran. "Diccionari Català-Valencià-Balear".

9.-Miquel Ferrer Bauçà (Palma 1770-Sa Vileta 1857), fou un religiós que es destacà per la defensa de l'absolutisme, sobretot a través del seu "Diari de Buja".

10.-L'amo és qui fa feina a una finca rústica i paga un lloguer al propietari.

11.-Forma d'explotar la terra on el propietari rep la meitat de la producció i qui treballa la terra, l'amitger, l'altra meitat.

12.-Testimoni oral de Julià Pizà Arnau (nascut el 1920). Fou el darrer amo de Son Quint. Actualment viu al carrer Zaforteza, núm. 4, (Son Rapinya), molt a prop d'on s'aixecava Son Quint.

13.-SABATER SIMÓ, Juan M^a: *Son Quint a "Corpus de Toponimia de Mallorca"* (Palma, 1962-67). Son Quint fou un dels escenaris de la pel·lícula "El secreto de la Pedriza" (1919, dirigit per Francesc Aguiló), thriller que relatava una intriga criminal en el marc de la pagesia mallorquina. LOPEZ, Jaime: *Historia de un plató de postales*, a "Estudios Baleàrics" (Palma) núm. 26 (1987), p. 60.

14.-SABATER, J. M^a: Op. Cit. nota 1, p. 30.

15.-Segons l'arquitecte Antoni Alomar. A "Ultima Hora", 11-XII-1973, p. 10.

16.-A "Hoja del Lunes" 3-XII-1971, 20-XII-1971, 24-I-1972 i 31-I-1972. Després els recollí en un llibret, RIPOLL, L: *Salvemos Son Quint*, Imp. Mossèn Alcover, Palma, juliol de 1972.

17.-El febrer de 1972. Amb el suport de Lluís Ripoll, de l'escriptor holandès Jean A. Schalekamp, i del Centre d'Estudis Guillem Sagrera, del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya i Balears. "Diario de Mallorca" 7-XII-1973 i 11-II-1973.

18.-"Ultima Hora" 30-III-1978. Sembla que no s'arribà mai a dictar sentència.

El problema era que primer li havíem d'explicar quin era el nostre país. Li provàrem d'explicar que teníem una cultura i una llengua pròpia, que com el nostre hi havia altres pobles dins l'Estat, que aquest Estat ignorava la nostra realitat... El pobre Tobies se'n feia creus. "I el Parlament d'Espanya no arregla aquests problemes?", "No hi ha manera d'eliminar aquestes diferències i anar cap a la unió de tots els espanyols?". Per a ell, ciutadà alemany, verd i "progre", l'existència dels nostres pobles era "un problema", una causa de dificultats i enfrontaments, un obstacle.

Lentament -teníem prou temps per conversar- en Tobies va entendre que les coses eren més complexes. Que el nacionalisme dels oprimits no té res a veure amb el nacionalisme dels estats nuclearistes i armamentistes (el terme "nacionalisme", podeu suposar, no té cap connotació gens positiva per un verd alemany).

En Tobies ens va dir que l'únic que sabia d'"Espanya" era que hi havia terroristes bascos que mataven gent, que això era l'única cosa que treia la televisió alemanya. Poguèrem comprovar una cosa que ja havíem advertit en altres ocasions, que la creença en la identitat nacionalisme « terrorisme és molt generalitzada entre els ciutadans europeus. I una altra cosa no menys evident, que per a la majoria dels europeus la unitat nacional d'Espanya és un veritable dogma de fe. Dogma de fe interessant, és clar, ja que la barrera invisible que els permet no veure la realitat basca o catalana és exactament la mateixa que no els permet considerar Escòcia o Còrsega.

Una altra cosa ens sobtà: la profunda ignorància d'en Tobies. Nosaltres sabíem moltes coses d'Alemanya, de la seva societat, de la seva economia, de la seva cultura i la seva política. En canvi, nosaltres, per a ell érem una vaga referència de postal d'estiu, feta de quatre tòpics. Res més.

El desconexament de la nostra realitat a Europa és preocupant. Europa pot esdevenir, de fet ja ha esdevengut, en les mans dels defensors de la postmodernitat madrilenya, un parany. Els estat-nació duen molts d'anys de rodatge a Europa. Els ciutadans de França, Anglaterra, Alemanya, etc., estan molt amarats d'una

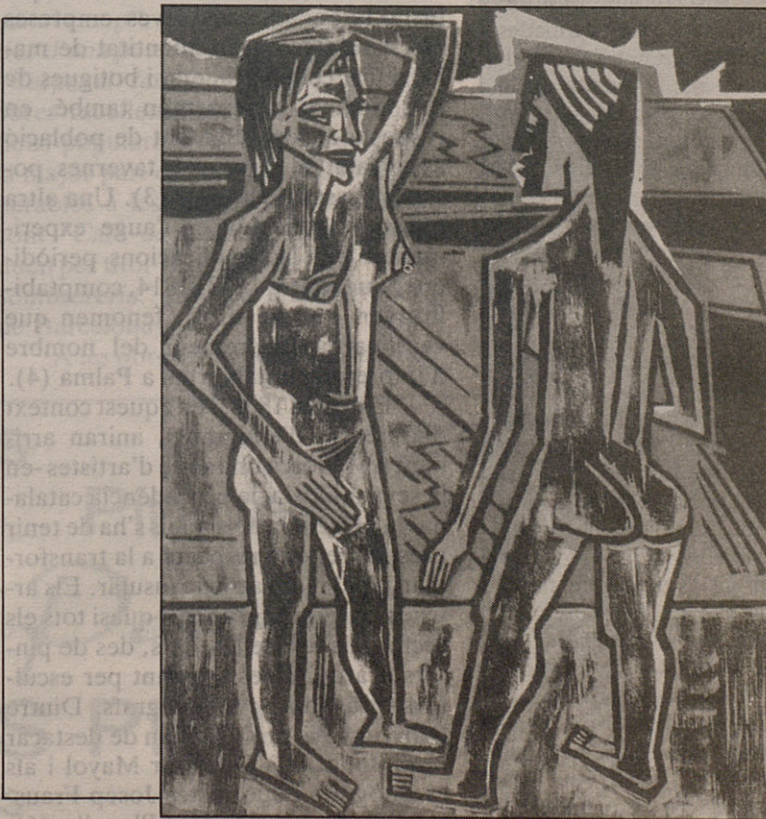
EN TOBIES

MATEU MORRO

Preniem un cafè a una pastisseria de Ioànnina, quan se'ns atracà en Tobies, un jove muniquès, alt i de barba rossa. Venia d'Estambul, en direcció a Igoumenitssa, però la vaga dels estibadors del port l'havia deixat sense poder agafar el vaixell. Ens férem amics. Poc a poc descobrírem que en Tobias era militant dels "verds", asidu de les manifestacions anti-nuclears. Sense saber com, la conversa passà a temes del nostre país. En Tobies volia saber coses. Aquí comencaren les nostres dificultats.

ideologia xauvinista, congriada en segles d'enfrontaments intereuropeus i de colonialisme cap als altres continents. Desconeixen que als seus estats hi ha pobles (escocesos, gal·lesos, bretons, occitans, frisons, catalans, bascos...) amb una personalitat diferenciada. El seu univers cultural, això sí molt democràtic, és l'univers que les eficaces escoles públiques han conformat durant generacions. Un univers que tendeix a rebutjar la diversitat. Admetre el fet català, o el fet basc, els desestructura els seus esquemes; els mapes no quadren.

Convé que sapiguem això. Encara que algunes univesitats europees han format bons catalanistes i bons catalanòfils, no oblidem la realitat quina és: que la majoria dels europeus no saben ni tan sols si existim, que no hi ha traduccions de la nostra literatura, que els milions de turistes que passen per les Illes Balears se'n tornen pensant que el flamenco i els toros són les nostres festes nacionals, i sobretot que no existim en el món dels mitjans de comunicació, que és on es forma l'opinió pública. ■



Li provàrem d'explicar que teníem una cultura i una llengua pròpia. ("Diàleg", Max Pachstein)

GUAL PERMANENT

AMB EL CAP

PERE FONT

No siguem bossots, redell. Ja veis ells, els animals. No fan bestieses ni banades. No trontollen l'harmonia dels equilibris. Ni cauen en aberracions estúpides. Es mantenen en els punts justos de concòrdia biològica. No desbarren. Ni fan el pardal, llevat del gorrió, inevitablement. En l'instint està el secret de la seva regulació, l'instint, guia de moralitats ecològiques i ecumèniques.

L'home, ja ho sabem, és l'altra qüestió. I la dona. Atrofiat d'instints, ha de fer ús de la cabina de comandament, de la màquina de l'olla cerebral. Per això li cal ajustar-se perns, engreixar-se peces i molles. I no hi val. Quan la màquina se li entrebanca, el que resta d'un instint mig boiet, descontrolat i desconcertat, pixa fora test i letrina. Llavors la resta dels animals, expectants, es lloguen cadiretes. Motoret espatllat, també lés idees, desfermades de lògica, se li travelen una sobre l'altra acaramullant-se a la cuneta de la bogeria més sublim i magnífica.

Serveix, per tant, el cap? I tant, si rutlla! Ens és una eina. Inevitable. No, però, per enfilarnos per ontologies d'abstraccions fantasmagòriques. Ja se sap, el món de les idees primitivament s'explicà l'Univers posant mà als déus i, sovint, la moral de les divinitats entaferrà mala galtada a la biosfera.

En lloc d'enlairar-se per les branques de les boires, el cap, però, pot també afinar fi i el camí més correcte: el biològic i exemplar. Encara que no retornarem als orígens impossibles, sí podrem, amb el verb, destriar la ruta de fidelitats vitals dins del concert de concòrdia universal.

Així ho farem. Agafarem el mot i el verb per les banyes lluminoses del seny i, amb cura de bístia vella, engospem el futur de la felicitat del sucre (integral) i l'alegria. Menjarem perdus i torrons (sense aditius) i amb una guitarreta cantarem cançons i més cançons. Fins a l'esclafit final? Fins a la completa resurrecció en el ritme dels arbres i les mules. ■

ART

LA PRESÈNCIA D'ARTISTES FORANS A MALLORCA DURANT LA GUERRA DEL FRANCÈS: EL PINTOR CATALÀ SALVADOR MAYOL

PRÍAM V. DE CANTOS

A conseqüència de l'ocupació napoleònica del sòl peninsular i el posterior alçament de 1808, es produeix a partir d'aquesta data una important aflluència d'emigrats a Mallorca que, com sabem, es va mantenir al marge del conflicte bèl·lic. S'ha calculat en 40.000 els emigrants arribats a l'illa, xifra que superava en molt la població real, que s'aproximava als 33.000 habitants (1). Això repercutirà en tots els sectors, tant socials com econòmics, i produirà una situació antagònica: per una part, la misèria i pobresa actua sobre la població; per l'altra, un sector dels nous arribats viu en l'opulència.

Mallorca rebrà un important nombre de comerciants catalans que instal·laran aquí les seves empreses (2). Sorgeixen gran quantitat de magatzems, cellers, tallers, i botigues de tots tipus; s'incrementen també, en resposta al fort augment de població assenyalat, el nombre de tavernes, posades i cases de lloguer (3). Una altra qüestió destacable és l'auge experimentat per les publicacions periòdiques que, entre 1808 i 1814, comptabilitzaven catorze títols, fenomen que va lligat a l'increment del nombre d'impremtes establertes a Palma (4).

Entorn a 1808, i en aquest context d'aflluència d'emigrants, aniran arribant a Mallorca una sèrie d'artistes -en la seva majoria de procedència catalana- la presència dels quals s'ha de tenir present pel que respecta a la transformació del marc artístic insular. Els artistes emigrats agrupen a quasi tots els sectors de les Belles Arts, des de pintors a arquitectes, passant per escultors, gravadors i escenògrafs. Dintre del grup dels primers hem de destacar el pintor català Salvador Mayol i als escenògrafs i adornistes Josep Fraustaquí (5) i a un dels Planella (6). Entre els escultors cal ressenyar Adrià



Joana Aina Peña Pujol

Ferran (7) i Josep A. Folch i Costa (8), sense oblidar els arquitectes Isidoro González Velázquez i Jacinto Ezcoiz (9), així com el gravador valencià

Francesc Jordan (10). Exceptuant els arquitectes, que són d'origen madrileny, la resta procedeix de la zona catalano-llevantina. Per un altra banda, i cas a part el d'Adrià Ferran, tots ells s'absenten de l'illa devers 1814, coincidint amb el final de la guerra.

En concret, i pel que respecta al pintor català **Salvador Mayol** (1775-1834), hem de dir que arriba a Mallorca cap el 1808, encara que alguns autors creuen que devers 1806, la qual cosa, d'esser certa, presentaria un avanç considerable respecte els seus companys d'exili (11). A diferència d'alguns artistes forans instal·lats a l'i-

● **Salvador Mayol descriu en les seves obres aspectes molt puntuals dels costums illencs i posa de manifest la influència goyesca en totes elles**

lla, com és el cas de l'escultor Adrià Ferran, l'activitat de Mayol durant aquesta època no és gaire coneguda; desconexença, per un altra banda, que podria respondre a un moment d'escassa producció. En tot cas, el desconexament generalitzat que es té de la seva obra a Mallorca, ha duit en ocasions a atribuir-li quadres sense cap criteri i, per la mateixa raó, s'han deixat en l'anomimat molts dels que sense dubte va realitzar (12).

La producció mallorquina d'aquest pintor comprèn, des del punt de vista temàtic, una situació molt similar a la que caracteritza la resta de la seva obra catalana. Treballa, indistintament, gèneres diversos: pintura costu-



Ignàsia Peña Pujol

mista, religiosa i retrat, i és en el primer apartat on es posa de manifest la seva idiosincràsia artística.

Respecte a la pintura costumista hem de citar: "*Ball a la plaça*", "*Berenar al camp*", "*Escena de ball a l'interior d'una possessió mallorquina*" i un "*Carnaval familiar*" (13). Aquestes obres recullen l'interès per les qüestions populars, cosa que caracteritza la major part de la seva creació, comparables a les pintades a Barcelona, com "*Cafè de Carnaval*", o les que duen per títol "*En la sastreria*" i "*En la sombrereria*" (Museu d'Art Modern de Barcelona).

A les obres conegudes a Mallorca

fa ús de l'estil lliure, d'aspecte desenfadat i evidentment antiacademicista que el caracteritza (14). Salvador Mayol descriu en aquestes obres aspectes molt puntuals dels costums illencs i posa de manifest la influència goyesca en totes elles (15). Sense dubte la pintura de Mayol està imbuida per l'esperit dinàmic del rococó que es manifesta particularment a les obres de gènere. Com hem dit, recorre a temes de costums de la vida mallorquina, en què combina representants de les distintes classes socials, introduint en els seus quadres juntament els senyors i criats, pescadors i burgesos i, en clara al·lusió a la societat mallorquina de l'època, descriu els seus entreteniments i ociositats. És encertat el breu anàlisi realitzat per Cirici Pellicer sobre l'obra de Mayol quan diu que va "...acostant-se directament al poble per a fer una crítica pintoresca i acolorida de les ridicleuses de la falsa aristocràcia amb un ànim sarcàstic i un esclat cromàtic que es poden relacionar amb l'art de Goya" (16). En aquest sentit és il·lustrativa l'obra que hem titulat "*Carnaval familiar*" en què s'al·ludeix, segons Antoni Mulet, a cert costum de l'aristocràcia mallorquina de disfressar els criats amb l'indumentària dels senyors (17). Com veim, l'humorisme serà un altre de les característiques pròpies d'aquest gènere d'obres, en les quals, repetim, no es pot sostreure la influència goyesca.

La seva producció religiosa coneguda és escassa i, únicament, hem pogut constatar la realització de dos quadres per a l'església de Sant Nicolau de Palma. Corresponen a la representació de "*Sant Tomàs d'Aquino*" i "*Sant Bonaventura*", els dos per a ser

Papers pintats

Marcas i Motlures

Pintures

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES

Sant Miquel, 77. Tel. 72 14 83

07002 PALMA



Ball a la plaça

col·locats a la capella de Sant Josep (18). Són remarcables perquè presenten una composició excessivament moguda, cosa que els allunya de les formes neoclàssiques, a la vegada que els acosta a les concepcions pròpies de l'estètica recocó. La postura encollida, quasi forçada, de les figures titulars, junt amb l'utilització d'àngels grassons que subjecten els atributs dels sants, ens recorden més el barroc que les corrents coetànies. Respecte el retaule de la capella de Sant Josep, ja hem vist que es deu a l'escultor i també artista català Adrià Ferran. Aquest fet planteja la possibilitat d'una intervenció conjunta, la qual cosa obre el camí a hipotètiques col·laboracions posteriors.

Com a retratista, les obres que se li atribueixen són incertes i, únicament, coneixem les de les germanes "Ignàcia i Joana-Aina Peña i Pujol". Es tracta de dos quadres de composició corresponent al retrat de tres quarts sobre fons neutre, essent la nota més destacable els detalls de l'indumentària (19). No obstant això, encara que hem recollit aquestes obres com a pròpies de Salvador Mayol, raons de cronologia plantegen seriosos dubtes per a la seva atribució (20). Creim que el retrat privat és l'únic que degué tractar, ja que són nuls els encàrrecs procedents d'organismes oficials o eclesiàstics. La raó l'hem d'establir entorn a dos punts: per un costat, que la pintura escassament academicista que treballava el pintor català no corresponia als interessos dels centres oficials; per l'altre, al fet que en aquesta època Mallorca tenia pintors locals

especialitzats en la temàtica, com és el cas de Guillem Ferrer, que responien satisfactòriament als encàrrecs en qüestió.

En relació a la repercussió que té l'obra de Salvador Mayol a Mallorca, Cirici Pellicer li va atribuir la fundació el 1808 d'una escola pictòrica local, promovent l'aparició de l'art de la dinastia dels Torres, com a "...cultivadors tant de la pintura religiosa com del deliciós pintoresquisme romàntic de les escenes de gènere", suscitant per una altra part, "...el primer retratisme balear" (21). Encara que no negam totalment una possible repercussió de l'obra de Mayol entre els pintors illencs, l'asseveració de Cirici ens pareix gratuïta i enfora de la realitat. En primer lloc, la creació d'una escola és poc probable, sobretot tenint en compte el seu antiacademicisme, en un moment en què els artistes mallorquins s'integraven dins les coordenades del neoclassicisme, i, per tant, els nostres pintors tendrien altres exemples més ortodoxos als quals seguir. Per un altra part, la creença del crític català sobre el fet que va promoure o afavorir l'aparició de l'art de la dinastia dels Torres, és per a nosaltres totalment errònia, ja que aquests tendran una formació majoritàriament academicista, amb influències barroques de tradició familiar. En tot cas, el cultiu de la pintura de gènere per Joan Torres Trobat seria l'única qüestió que permetria considerar aquesta opinió de Cirici. Aleshores, podem assegurar que l'obra dels Torres es mantindrà al marge de la influència del pintor català. Per últim,

l'altre punt plantejat per Cirici respecte el paper de Mayol com a introductor del retratisme a Mallorca, ens sembla també fora de lloc, sobretot si tenim en compte que per aquestes dates el retrat ja estava fortament arrelat entre els pintors mallorquins, consolidació que es produirà amb les primeres generacions d'artistes del segle XIX.

A pesar de no coincidir amb l'opinió que en el seu dia assenyalà Alexandre Cirici Pellicer, hem de dir que l'actuació de Salvador Mayol a Mallorca té el valor indiscutible d'haver suscitat l'aparició d'un dels gèneres pictòrics menys treballats fins aquest moment, que es posa de manifest a través de la pintura costumista. En aquest sentit, Mayol es converteix en l'antecedent més sòlid d'aquest gènere, el qual tindrà una major difusió entre pintors de generacions posteriors, com és el cas de Gabriel Reinés Pocoví (1807-1885). L'obra d'aquest últim destaca perquè desenrotlla una

● La pintura escassament academicista que treballava el pintor català no corresponia als interessos dels centres oficials

temàtica eminentment costumista, encara que exempta de la visió caricatúresca i crítica que caracteritzen els personatges dels quadres del pintor català, la influència del qual continuarà prop de trenta anys després de la seva tornada a Barcelona (22).

En general, la repercussió que en el seu moment té l'obra dels artistes forans dins l'àmbit artístic illenc, hem de dir que presenta diferències considerables. Mentre que el paper d'Adrià Ferran pareix decisiu dins el camp escultòric i que Isidro González Velázquez es manifesta com l'arquitecte més destacat d'aquest període, en l'apartat de la pintura el panorama és totalment distint. En aquest sentit, és obvi que l'activitat de Salvador Mayol no es pot considerar al mateix nivell que els altres artistes citats, sobretot si tenim en compte l'excessiva llibertat de la seva creació. A pesar que se'l pot considerar el pintor més important dels arribats a Mallorca, la nostra opinió és que la seva activitat respon a

una producció de simple supervivència i amb una clientela limitada, sense pretendre una competència deslleial cap als pintors locals.

En definitiva, i a manera de conclusió, podem dir que Salvador Mayol serà el pintor forà més peculiar dels que han passat per la nostra illa al segle XIX. Així, doncs, el seu "ingeniuisme", latent a totes les obres, inclòs les religioses, contrastarà amb l'academicisme purista que en aquests anys s'anava introduint dins la pintura mallorquina. ■

NOTES

1.-Vid. M. Santos OLIVER: *Mallorca durante la primera revolución (1808-1814)*, t. II, Palma, 1982, p. 362. Segons Bartomeu BARCELO: *El segle XIX a Mallorca*, Ciutat de Mallorca, Gràfiques Miramar, 1964, p. 11, la població flotant a finals de 1812 se situava entorn les 30.000 persones, concentrades principalment a Palma.

2.-M. Santos OLIVER: *Op. cit.*, pp. 356-357, assenyala que en el mes de maig de 1812 hi havia a Palma unes quaranta dues empreses de procedència catalana.

3.-*Ibidem*, p. 362 i ss.

4.-*Ibidem*, p. 362. Vegeu respecte les publicacions periòdiques, J. ALTABELLA: *Notas urgentes para una historia de la prensa balear. De 1779 a nuestros días*, "La Estafeta Literaria", núms 426-428, Madrid, 1969.

5.-Josep Fraustaquio, procedent de Barcelona i, possiblement d'origen italià, residia a Palma el 1807. Aquest punt queda confirmat ja que assistí durant quatre setmanes de la segona temporada de dit any a les classes de la Sala de Mo-



Sant Tomàs d'Aquino



Escena de ball a l'interior d'una possessió mallorquina.

dels de l'Acadèmia de Nobles Arts de Palma (Vid. ARM. SEMAP. Lista de alumnos ANA. 1807. C/50.) Per una altra banda el seu nom apareix a un document de 1813 en el que, entre altres, se felicitava per la supressió de la Inquisició (Vid. Juan LLABRÉS BERNAL: *Noticias y Relaciones históricas de Mallorca. Siglo XIX*, t. I, Palma, Esc. Tip. Provincial, 1958, p. 387). La seva labor serà la d'un pintor adornista, oferint-se per a qualsevol tipus de treballs al respecte, però sense una especialitat determinada. Desconeixem quan abandonà l'illa; no obstant això, el 1823 ja residia a Barcelona, on ofería els seus serveis artístics a través d'un anunci al "Diari de Barcelona" (Vid. Francesc FONTBONA: *Del neoclàssicisme a la restauració, 1808-1888*, a "Història de l'Art Català", vol. VI, Barcelona, Edicions 62, 1983, p. 298).

6.-Desconeixem amb exactitud quin dels nombrosos Planella es tracta, ja que són cinc germans els integrants d'aquesta família d'artistes. Les referències al respecte són confuses, encara que Catalina Cantarellas el relaciona amb Bonaventura Planella (1772-1844) (Vid. C. CANTARELLAS: *La arquitectura mallorquina de la ilustración a la restauración*, Palma, Institut d'Estudis Balearics, 1981, p. 189). No obstant això, hi ha aspectes que contradiuen l'estància d'aquest pintor i escenògraf a Mallorca, ja que precisament durant la dominació francesa, Bonaventura Planella és docent a l'Escola de Llotja, essent nomenat professor de pintura el 1813 (Vid. Francesc FONTBONA: *Del neoclàssicisme a la restauració (1808-1888)*, vol. VI de "Història de l'Art Català", Barcelona, Edicions 62, 1983, p. 23). Per aquestes raons és difícil relacionar Bonaventura Planella amb el Planella que segons M. dels Sants Oliver resideix a Palma, a no ser que es tracti d'una relació esporàdica amb l'illa i atenent a encàrrecs puntuals, com són les decoracions que, juntament amb Fraustaquio i Pedroni, realitza per al Teatre de Palma (Vid. Antonio FURIO: *Panorama óptico-histórico-artístico de las Islas Baleares*, Palma, Imp. José Gelabert, 1840, p. 93).

7.-La presència de l'escultor Adrià Ferran i Va-

llès (1774-1840) la tenim constatada el 1807, ja que un fill seu en aquesta data assistia a la classe de Model de l'Acadèmia de Nobles Arts de Palma (ARM. SEMAP. Lista de alumnos ANA (1804-1809). C/50). La seva producció, preferentment religiosa, es reparteix per nombroses esglésies de l'illa, de les que hem de destacar el "Sant Bru", "Sant Joan Baptista", "La Beata Catalina Tomàs" i "La Pietat" per a l'església de la cartoixa de Valldemossa, encara que les dues primeres actualment es conserven a la catedral de Palma. També es troben obres seves a les esglésies palmesanes de Santa Eulàlia i de Sant Nicolau. Aquesta darrera intervenció, consistent en la part escultòrica del retaule de Sant Josep, és especialment interessant perquè és realitzada conjuntament amb el pintor Salvador Mayol. Com sabem, la seva labor no es limitarà a la talla religiosa, ja que desenrotllarà una destacada activitat com a tallista de mobles, entre els quals se'n troben alguns realitzats per al Palau Soller de Palma i, en concret, el famós llit imperi de caoba, malauradament oblidat pels responsables de cultura del nostre ajuntament. Per una altra banda, rebrà encàrrecs dels organismes oficials, com és el cas d'una làpida honorífica a Ferran VII per ésser col·locada al passeig del Born (Vid. C. CANTARELLAS: *Op. cit.*, pp. 188 i 199). Segons Vicenç Furió, la seva activitat a Mallorca es prolongarà fins el 1827, any en què degué tornar a Barcelona (Vid. V. FURIO: *Dels anys que visqué a Mallorca l'escultor Adrià Ferran*, BSAL, t. XIX (1922-1923), pp. 17-33).

8.-Josep A. Folch i Costa (1768-1814), és l'altre escultor català vingut a l'illa. Durant la seva estada -constatada almenys des de 1811- realitza, entre altres obres, els medallons amb les efígies de Pius V i de Martí l'Humà per a la portada de la Cartoixa de Valldemossa (Vid. Rafael BENET: *L'escultura a l'art neoclàssic i romàntic a l'art català*, t. II, Barcelona, Ed. Aymà, 1958, pp. 242-243). No obstant, l'obra més important és el sepulcre del marquès de la Romana (1814) conservat actualment a la Catedral, i que originàriament va ésser instal·lat al desaparegut

• Ens sembla fora de lloc considerar Mayol com a introductor del retratisme a Mallorca

convent de Sant Domingo de Palma. A diferència d'Adrià Ferran, autor estilísticament enquadable entre el barroc i el neoclassicisme -amb una major incidència del primer estil- la producció de Josep A. Folch i Costa s'integra en la línia del més pur neoclassicisme.

9.-Pel que es refereix a l'arquitecte **Isidro González Velázquez** (1765-1840), establert cap el 1810, tindrà una destacable intervenció a l'illa. No obstant això, com ha assenyalat Catalina Cantarellas, gran part dels seus projectes no es varen realitzar, i altres se varen dur a terme posteriorment. La importància del paper de l'arquitecte madrileny a Mallorca s'ha de valorar des de dos punts de vista: el primer en relació a la seva activitat professional, i el segon com a docent a l'Escola d'Arquitectura de l'Acadèmia de Nobles Arts de Palma (Vegeu C. CANTARELLAS: *Op. cit.*, pp. 191-205). Respecte l'activitat de Jacinto Escociz, hem de dir que és pràcticament desconeguda. L'única referència es concreta en la realització del projecte del túmul construït el 1814 a la catedral de Palma en memòria de les víctimes del 2 de maig (Vid. M. Santos OLIVER: *Op. cit.*, p. 365. C. CANTARELLAS: *Op. cit.*, p. 189, aporta la data donada).

10.-**Francesc Jordan**, col·labora amb l'arquitecte Isidoro González Velázquez, gravant la planta i alçats de la Llotja, dissenyats per aquest últim. Sembla que, juntament amb Jordan, Mallorca va comptar amb la presència d'altres gravadors, com són el valencià **Domingo Estruch** i el català **Llorenç Jubany**, aquest últim com a gravador de monedes i medalles (Vid. Francesc FONTBONA: *Op. cit.*, p. 23).

11.-Vid. Joan LLABRÉS BERNAL: *Op. cit.*, t. II, p. 533. Assenyalat que Mayol va arribar el 1806. Antonio MULET: *El traje en Mallorca*, Palma, Imp. Mossèn Alcover, 1955, p. 39, recull la mateixa data.

12.-Vid. Jerónimo JUAN TOUS: *Pregó de Setmana Santa*, Artà, Imp. La Actividad, 1975, p. 14. Atribueix erròniament a Mayol els quadres



Berenar al camp

de Sant Bartomeu i de Sant Joan Baptista del Santuari de Sant Salvador, d'Artà, en realitat deguts al pintor i escultor mallorquí Miquel Torres Sancho (1850). Una altra obra erròniament atribuïda és la titulada "Dona amb mantellina que es mira al mirall", conservada en el Museu de Lluç i que es deu a Joan Torres Trobat (Vid. Luís RIPOLL i Rafael PERELLO PARADELO: *Las Baleares y sus pintores (1836-1926. Ensayo de identificación y acercamiento)*, Palma, Imp. Mossèn Alcover, 1981, p. 19).

13.-Els tres primers es troben en el Museu de Lluç. (Vid. *Guia del Museo de Lluç (Mallorca)*, Inca, Imp. Garcia, 1974, pp. 16-17, núm. catàlego: IV.31, IV.34, y IV.74). Coneixem una rèplica del titulat "Escena de ball a l'interior de possessió", depositat en el Museu de Valldemossa. (Vid. Antonio MULET: *El Baile popular en Mallorca*, Palma, Imp. Mossèn Alcover, 1956. En reproduceix una fotografia).

14.-Per a l'estudi de l'indumentària d'aquestes obres vegeu Antonio MULET: *Op. cit.*, pp. 39-40.

15.-Gayá Nuño l'ha qualificat "...como una especie de Goya embastecido y sin delicadeza, pero dueño de una gracia especialísima". (Juan Antonio GAYA NUÑO: *Arte del siglo XIX, en "Ars Hispaniae"*, T. XIX, Madrid, Ed. Plus Ultra, 1966, p. 113).

16.-Vid. Alexandre CIRICI PELLICER: *La*

pintura catalana, T. II, Palma, Ed. Moll, 1959, p. 60.

17.-Vegeu comentari al quadre a Antoni MULET: *Op. cit.* p. 40.

18.-Vid. Ramón MEDEL: *Manual del viajero en Palma de Mallorca*. Palma, Imp. Balear, 1849, p. 59. Vegeu també, Antonio Furió: *Op. cit.* p. 9. Cita -encara que sense concretar- l'existència d'obres degudes a Salvador Mayol.

19.-Vid. A. MULET: *Op. cit.*, p. 40.

20.-De poder confirmar amb seguretat l'autoria d'aquests quadres com de Salvador Mayol, permetria prolongar dos anys l'estada del pintor a l'illa, ja que varen ésser realitzats el 1816. Així, la seva tornada a Barcelona se situaria, almenys, entorn a aquesta data, i no cap el 1814 com es creia. (Vid. *El Retrat a Mallorca (segles XVII-XIX)* Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear, Palma, 1984, núms cat. 51-52).

21.-Vid. A. CIRICI PELLICER: *Op. cit.*, 60.

22.-Per aquest autor vegeu, Antonio MULET: *El Traje mallorquín a través del pintor costumbrista Gabriel Reinés*, BSAL, t. XXXIX (1944-1946), Palma, 1948, pp. 758-769; Priamo VILLALONGA de SANTOS: *La pintura mallorquina del siglo XIX desde el clasicismo al eclecticismo*, (Tesi doctoral inèdita), Palma, U.I.B., 1988, pp. 310-320.



Relojería Española S.L.

FUNDADA EL 1885

Colon, 12
Tels. 72 15 63 - 72 43 44

PALMA

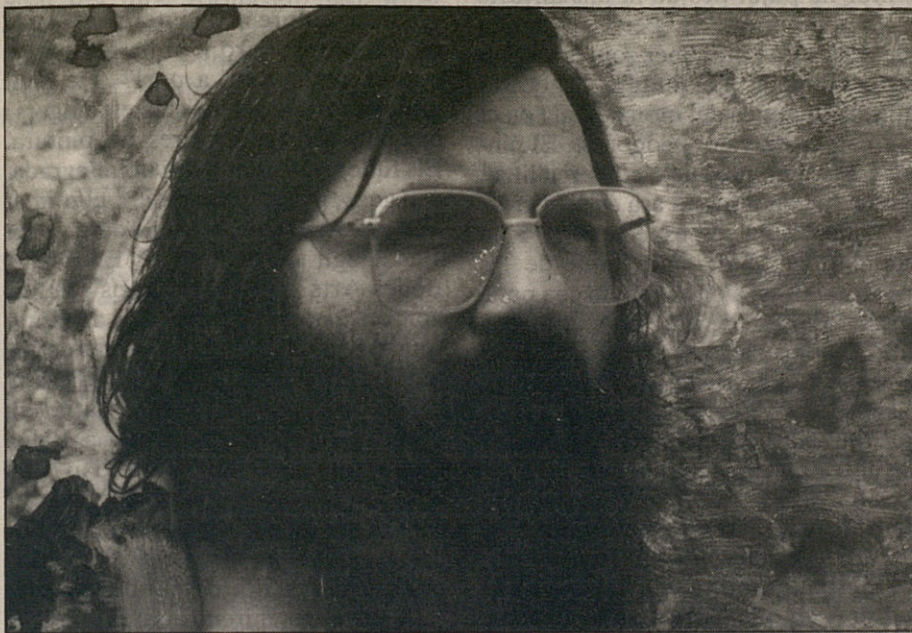
Pl. Sant Antoni, 28
Tel. 71 43 69



ARTISTES DE LA PART FORANA

TOMEU VENTAYOL

MIQUEL V. SEBASTIAN



Tomeu Ventanyol

Als afores del poble d'Artà, en una recollida casa de pedra, un poc amagada, de la carretera que va a la Colònia de Sant Pere, hi viu el pintor Tomeu Ventayol. Nascut a Alcúdia, de ben petit va sentir una forta vocació cap al dibuix; més endavant, va seguir els estudis de Belles Arts a l'Escola de Sant Jordi de Barcelona, ara Facultat Universitària.

Ventayol és un artista atípic. El seu rostre de nin gran, entre tímid i curiós, tot esperit, sembla el d'un místic; la seva senzillesa està corroborada per un estil de vida quasi eremític i/o ecologista. Els animals domèstics que pul.lulen per ca seva (ànecs, gallines i coloms), no seran mai sacrificats per a la cuina, sinó que tots moriran de vellesa. Aquesta austeritat no és impediment per a abandonar molt sovint la tranquil·la llar familiar i viatjar amb la seva dona pels mercats europeus de l'art (Kassel, Venècia, Londres).

La darrera exposició individual

que va fer, va esser a Palma, a la Galeria Altair. Rebé molt bones crítiques. No endebades era una mostra magnífica, on presentava una obra modelica quant a unitat i síntesi i és que sens dubte, Tomeu Ventayol s'ha convertit en un dels artistes mallorquins amb una preparació completa i amb una honestat artística fora de tota sospita.

-Abans eres un pintor figuratiu, ¿com va ser el canvi que feres vers l'art abstracte?

-La meua formació va ser acadèmica, com tu saps. A Barcelona, en aquell temps, hi arribava poca cosa de l'exterior; les meves referències es reduïen a algunes figures del Museu d'Art Modern (que no era molt modern): Nonell, Casas... Vaig començar fent retrats expressionistes; després el meus ídols foren Picasso i Modigliani i feia Picassos i Modiglianis a rompre. Més tard, em va atreure el

gest, el toc de la pinzellada. Repetia damunt paper transparent i en tinta negra, una branca d'un arbre o aquell detall o taca que m'agradaven; ho ampliava fotogràficament, passant-ho a una pantalla de serigrafia i ho imprimia sobre el quadre que estava fent. Així, anava combinant l'espontaneïtat amb la reflexió; estava molt influenciat per Klyne en aquell moment.

-Com definiries la teua pintura, ara?

-És un resultat de moltes influències i difícil de classificar. Potser és una

• **Ventayol és un artista atípic. El seu rostre de nin gran, entre tímid i curiós, tot esperit, sembla el d'un místic**

abstracció que recupera l'ofici de pintar.

-Què vols expressar en els teus quadres?

-Els quadres no solen ser totalment premeditats, et surten d'una manera o d'una altra segons el teu estat d'ànim; un quadre es pareix a tu en certa manera i si t'agrada és perquè et sorprèn, t'atreu i al mateix temps t'hi trobes bé amb ell.

-Empres molt pocs colors, per què?

-Fuig del colorisme i faig, generalment, variacions d'un mateix color. A partir de tractaments físics (raspadures, foc), arrib al color que vull, sense necessitat de mesclar-ne d'altres. També el pos en petites pàtines i el treball fins que em satisfà. Cerc la simplicitat tant en les formes com en el color.

-Et preocupes per la qüestió matèrica de les superfícies?

-La textura és un mitjà expressiu importantíssim per mi, tant com el dibuix o el clarobscur. El color llis o gratarellut resulta distint a la vista i percepció; m'interessa pintar quadres damunt altres quadres per les qualitats



que hi trob. La darrera capa la rasp i apareix una capa anterior que hi havia posat.

-Segueixes cap mètode de treball?.

-Si és una obra grossa faig abans molts d'esbossos i partesc quasi sempre de figures geomètriques. M'agraden els quadres formats per diverses peces; per exemple: un tríptic. En aquest cas no dissimul la ratlla que les separa, inclús la ressalt. El quadre es va transformant a mesura que es va fent; si el resultat no és exactament el que volies, pots seguir un altre camí esborrant o tapant, però no totalment i així dones complexitat i tot es va amuntgant.

-L'acció de pintar, endemés de l'esforç físic, et fatiga mentalment?. És divertit, és esgotador pintar?.

-L'esforç físic no compta, però els quadres ara són bastant grossos. Acab de pintar un mural per a un hotel i fa 6,00 x 1,50 m. Les grans superfícies com aquesta les solc pintar en terra o arrebataades a una paret vertical del meu estudi. El que fatiga més és la dificultat perquè et surtin, la lluita o la facilitat que et suposen. Pintar no ho consider divertit, és una feina seriosa i, sobretot, un esforç mental de comprendre, de jugar amb l'espontaneïtat, intuïció. És un viatge que t'absorbeix i et fa oblidar la resta quan hi

estàs ficat i... et dona satisfacció quan has aconseguit arribar.

-Estam vivient l'eufòria dels pintors i de la pintura. Creus que l'estatus del pintor ha pujat des de fa uns anys?.

-Sí, pareix que sí. Per a tenir una idea clara, fa falta saber com era en un altre moment. La pintura ha entrat dins la dinàmica del món actual i en el mercat; és un valor econòmic. El pintor fabrica un producte comercialitzat i, com que la difusió ara és més grossa, augmenten els espectadors. S'ha popularitzat molt amb l'ajut de les mostres i fires, a on la gent fa coa per a entrar. El món de l'art ja es relaciona amb la decoració, l'arquitectura, el disseny; hi ha artistes que dissenyen, dissenyadors que pinten, arquitectes que fan cadires... No hi ha jerarquies!. És el triomf de la Bauhaus.

-Idò els artistes, haurien de col.laborar amb els arquitectes?.

-L'espai és molt important per a la pintura, un quadre necessita un espai adequat. Sí, haurien de col.laborar des del principi, perquè col.localar una obra escultòrica sobre un edifici ja fet, pot produir dificultats i problemes d'encaix si no s'ha treballat en equip. Admir l'arquitecte italiana Gaia Aulenti, que sap adaptar beníssim els vells palaus renaixentistes per al muntatge d'exposicions. Vaig tenir la sort de visitar-ne una sobre els fenicis al

Palazzo Grazi de Venècia, i el resultat era fabulós; s'havien pintat les parets amb pintura de cotxe, brillant, i això contrastava fortament amb les peces exposades. L'Expo-Modigliani es va dur als espais tradicionals i fabulosos del Palazzo Forti de Verona. Era extraordinari!.

-Com es pot deduir, aquests entusiastes comentaris són fruit de la teva experiència de viatger perseverant. Tomeu, és bo veure el que fan els altres?.

-A mi sempre m'ha interessat el que fan els altres, però n'hi ha qui pareix que en tenen com a por!?. De petit pintava retrats als turistes estrangers i em pagaven amb llibres de pintura. Els fullejava i al principi no m'agradaven gens, però a poc a poc... el primer que em va entrar per l'ull dret va ser Van Gogh i així d'altres. En acabar Belles Arts vaig anar a París i de llavors ençà no m'he privat mai de visitar tota mena de Biennals, perquè si no tens informació hi ha el perill d'estancar-te. Els pintors antics viatjaven; Durero i Velázquez anaren a Itàlia. Pensa que amb una hora d'avió et col.loques a Milà. És absurd tancar-se! Pot ser un perill, si no ho saps assimilar i t'oblides de la realitat. Hi ha pintors que en lloc de mirar els arbres o les persones miren revistes d'art per inspirar-se. És necessita una bona formació inicial per a pair-ho bé.

-I ja per acabar, ens podies dir cap a on va l'art actual?.

-Ara és una època d'eclecticisme, potser un moment de decadència. No es pretén fer una cosa nova i s'admeten totes les referències a la Història de l'Art. ■

RECANVIS FONT

ACCESSORIS-EINES-MAQUINÀRIA

JAUME FONT PUJOL

C. Fco. Manuel de los Herreros, 11
Telefon 46 81 11 (2 línies) - 07005 Palma

Revista independent de
documentació política

debat

NACIONALISTA

Subscriuiu-vos-hi:

Gran Via de les Corts Catalanes, 570, Tel. 254 97 02 - 08011 Barcelona

L'OBSCURA ÀNSIA DEL COR

L'escriptor Miquel López Crespí obtingué amb "L'OBSCURA ÀNSIA DEL COR" el premi de poesia a les XX FESTES POPULARS DE CULTURA POMPEU FABRA (Perpinyà 1988). El premi li fou atorgat per un jurat del qual formaven part Jordi Carbonell, Patrick Gifreu, Renada-Laura Portet, Miquela Valls i Pere Verdaguer. Abans d'obtenir aquest important guardó, el nostre conegut

autor pobler ja havia estat mereixedor de nombrosos premis de poesia arreu dels Països Catalans: el premi GRADALLA (Principat d'Andorra), el "RAMON MUNTANYOLA" a Tarragona, el "MARTÍ I POL" (Barcelona 1983), el "CIUTAT DE CASTELLÓ 1985", el premi "VILA DE MARTORELL 1988", el "JOSEP JANÉS I OLIVÉ" a Barcelona, el "MARIÀ MANENT" a Barcelona

l'any 1983, etc., etc.

Entre els seus llibres de poesia més coneguts cal destacar: "FOC I FUM" (Premi Marià Manent 1983); "TATUATGES" (Castelló, 1986); "CAMINALS D'ARENA" (Alacant, 1984); "MESTRAL" (Alacant, 1988), etc. Tots els seus llibres de poesia han estat guardonats i publicats fora de Mallorca.

NUESA DE LA MORT

"hora roent de la dama,
hora de flama i rampell,
el cor ofert i mesell
solitud al vent proclama."
(Josep m' Llompарт)

encès de dolor,
com un animal dins una gàbia,
aquesta sensació d'irrealitat que ens encercla.
no hi ha res,
només un espai buit que s'obre com una navalla.
gnòstic del desert,
entrava al misteriós món dels morts
empresonat dins el puny d'acer del gel.
final del trajecte.
punt sense partença ni retorn.
als jardins, consumit el desig dels ulls:
nits blanques, malefics escrits sobre el fang,
les memorables palmeres flàccides plantades
en el seus cercles d'herba
i una llum pàl·lida clarejant
lleugerament pel llevat.
àmbit gris on la pluja sembla tinta.
exclusivitat de les darreres imatges
dins l'espai fosc d'una arquitectura ensorrada.
suaument,

nuesa de la mort
inundant tota la llunyania del paisatge.

CAP RESS*

em deies que a la primavera
el camp es poblava d'esperits.
però dubtava del sentiment més sòlid.
cadascun de nosaltres convertits
en una ganyota de retret.
aquí el silenci era immensament real.
cap ressò. solitud.
la teva cara es tenyia de rosa
com a trenc d'alba.
bategaven els nostres cossos
estremits i cremats del sol.
en els teus ulls llegia
vibrant determinació altiva,
barreja de ràbia, frustració i recança.
haurem de tornar a tots els indrets
on hem estat ferits, exorcitant
sistemàticament el record.
aquesta mort novament sentida
i reviscuda, commoció d'algun
timbal admirablement incandescent.

ELS FULGURANTS MOVIMENTS DE LA MAREA

mai no ho vas reconèixer obertament,
però aleshores els corrents subterranis
ja ens arrossegaven devers un esdevenidor imprevisible.
la mar estava moguda, fustigada
per pensaments no formulats,
per presagis que no sabíem explicar.
de sobte, aquell canvi brusc, definitiu:
ones petant contra les roques
com els pistons d'una enorme màquina.
esquitxos freds sobre les galtes.
subtilment, com per art d'encantament,
esdeveníem personatges plens de mutismes perllongats.
les nostres faccions s'havien endurit
i l'aigua de la pluja
tenia el gust salabros de la sang.
tots els fragments esmicolats
de la ciutat refulgent sota la llum del sol.
taral·lejaves la darrera cançó
calculant el moment precís
que calia virar en el sentit del vent.
finalment ens capbussàrem davallant cap al fons:
figures flamejants,
guspires rutilants,
intens espurneig fulgurant
repetint vagament els moviments de la marea.

SACSEJATS PEL VENT

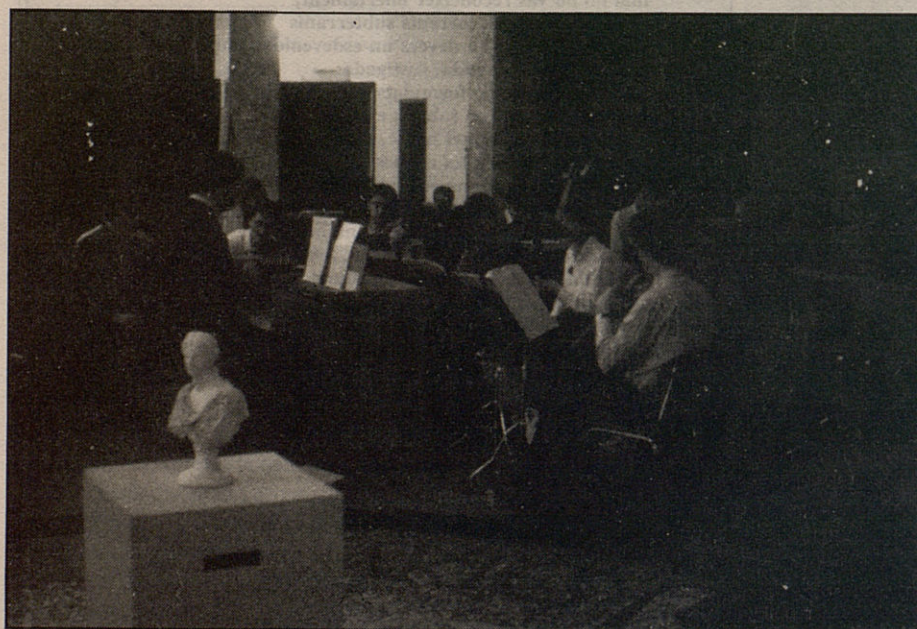
"i als llavis,
oratge, foc, paraules
esdevingudes cendra."
(Salvador Espriu)
hi ha també el batec del tambors,
el penetrant lament de les flautes,
el carrisquig dels címbals
fent irrupció a través de núvols i pols.
ça i lla el poema reflecteix
tot el cansament del món,
com un arbre en flames.
comença de nou enfebrada
exhibició d'automutilacions.
com aquell qui tradueix un text obscur i recòndit,
albiràvem processos de torxes entre els teulats,
els grotescos acróbates i saltimbanquis de l'esperit
fent cabrioles i contorsions, saltant a l'aire.
el present esdevenia una desgràcia pregona i creixent
colpejant un home darrera l'altre com una malaltia.
tremolor de ramatges sacsejats pel vent.
predicadors del no-res repetint
les cent-mil fórmules inútils
al bell mig d'un cel atapeït
d'estels fugaços i ones de maragda.

MÚSICA

“ACIS Y GALATEA”, D'ANTONI LLITERES, A MADRID

PERE ESTELRICH I MASSUTI

El passat mes de gener, tingué lloc a Madrid l'estrena de l'òpera d'Antoni Lliteres i Carrió “Acis y Galatea”. La sala de les columnes del Círculo de Bellas Artes, preparat per a l'ocasió serví de teatre per l'esdeveniment, que m'atrevesc a qualificar d'extraordinari. I si no, quan podem dir que s'estrenen òperes de compositors mallorquins?



La figura d'Antoni Lliteres i Carrió, s'ha de dir una vegada i una altra, està mancada d'un coneixement quasi total... almenys aquí, a Mallorca. I no parlem de la seva obra, de la qual només s'ha divulgat, i no suficientment, la cançó “Confiado jilguerillo”, curiosament de l'òpera en qüestió.

Antoni Lliteres i Carrió (conegut com Antonio Literes y Carrión) va nèixer a Artà l'any 1673. I per influència del també artenenc Joan Massanet Terrassa, capellà d'altar del rei Carles II, arribà a Madrid per ingressar al Real Colegio de Niños Cantorcicos.

De totes maneres, no en tenim gaire noves d'aquesta anada a Madrid, ni tampoc dels primers anys d'estudi i

de cant al reial col·legi.

Així les coses, l'any 1693, el nostre músic és nomenat “Músico violón” de la Capella Reial. I poc a poc inicià una molt interessant carrera com a músic i compositor. I no només a la cort, sinó també a la Casa de la Duquesa de Osuna.

Devia ser tal el reconeixement per part dels cortesans, que quan la nit de Nadal de l'any 1734 quedà destruït per complet l'arxiu de Música de la Reial Capella, Antoni Lliteres juntament amb José de Torres, José de Nebra i Francisco Courcelle, fou encarregat de la reorganització del material.

En aquesta tasca sembla que a

Lliteres li va correspondre ordenar i compondre la Música de la litúrgia de les vespres.

Lliteres i Sebastián Durón (un altre compositor del barroc espanyol) manteniren una certa rivalitat musical, almenys a la vista d'alguns escriptors contemporanis. Així, el Pare Feijoo assenyala al “Teatro Crítico Universal”: “... Antonio de Literes, compositor de primer orden y acaso el único que ha sabido juntar toda la majestad y dulzura de la música antigua con el bullicio de la moderna”.

No és possible establir una relació exhaustiva de totes les obres d'Antoni Lliteres. Falta fer-ne el catàleg complet. Vull, però, anomenar-ne unes quantes:

“Acis y Galatea” (sarsuela)

“Los Elementos” (òpera)

“Vísperes”

“Misses”

“Salm”

“Oratorio sobre la vida de San Vicente”

Quant a la producció d’“Acis y Galatea” el passat dia 21 a Madrid, comentar que el muntatge era senzill, però suficientment suggerent i fidel a la idea d'òpera de cambra barroca. Només uns quants elements per tal de donar una idea dels llocs en els quals es desenvolupa l'acció, però jugant molt bé amb els efectes de llum i, sobretot, amb el vestuari. De fet els figurins foren realitzats a partir de dibuixos trobats a la Biblioteca Nacional de Madrid.

L'orquestra, que té una tasca realment important, dirigida per Eduardo López, estava composta per un reduït grup d'instrumentistes amb instruments originals o còpies d'altres del segle XVIII.

I de les veus, caldria destacar la de Joan Cabero, el qual, encara que en un paper secundari, interpretà la seva part amb la qualitat que el caracteritza.

Ara només resta portar el muntatge aquí. De fet hi ha un cert interès per part de la directora artística Alicia Lázaro, de mostrar l'espectacle més enllà del reduït Cercle de Bellas Artes. És, aquesta, tasca de les institucions. Cal esperar que ho faran possible. ■

ENTREVISTA AMB CARLOS HARMUSCH

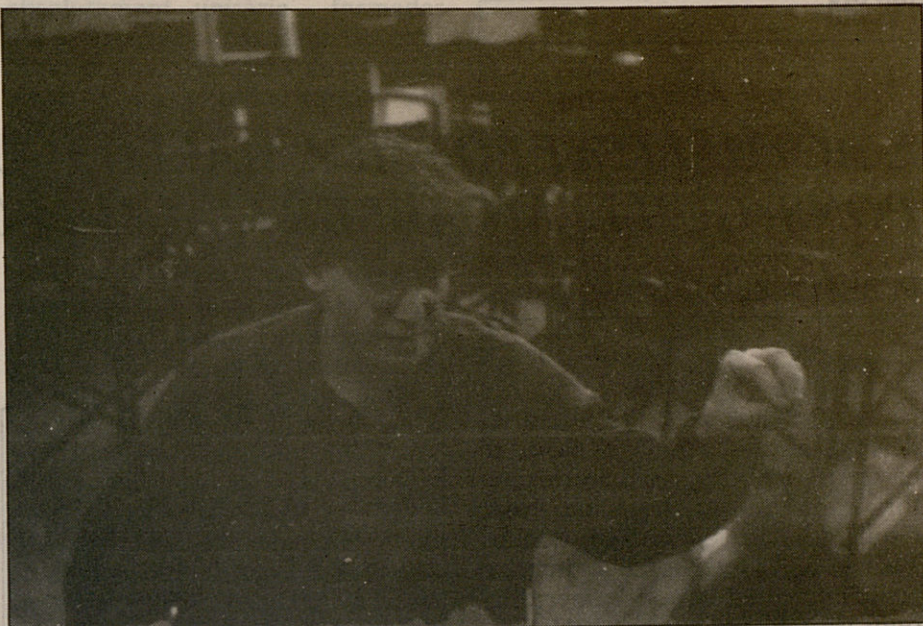
P.E.i M.



Carlos Harmusch fou el director d'escena de la producció de l'obra de Llitteres a Madrid. Heus aquí la transcripció de la xerrada que tinguérem:

P.-Com arribà a la concepció del muntatge que ens ha ofert?

R.-Em costà bastant. Poc a poc, detall per detall. Heu de tenir en compte que fins i tot l'idioma fou un



problema per a mi. Però a base de feina ho vaig anar captant.

P.-I això, sol?

R.-No, en absolut. Molta d'aquesta tasca no hagués estat possible sense l'ajuda d'Alicia Lázaro.

P.-Com veu aquesta òpera?

R.-Musicalment bellíssima, quant a escenografia de cap manera realista. He procurat jugar amb pocs elements escènics per realitzar un muntatge suggerent, però mai real.

P.-Vostè ha treballat muntatges barrocs anteriorment...

R.-En efecte, he dedicat uns anys a l'estudi del repertori italià del XVII i del XVIII. La qual cosa ha afavorit que pogués fer possible aquest muntatge amb pocs mitjans. El repertori

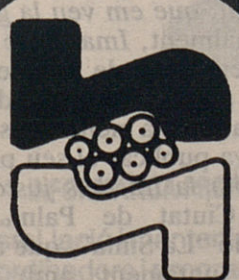
italià barroc és extremadament ric. I no només quant a òperes sinó també quant a obres teatrals. Basti pensar en tot l'univers de la "Comedia de l'Arte".

P.-Amb quin compositor escènic es quedaria?

R.-Sense subte amb Monteverdi. Es meravellós i el que ofereix més possibilitats en aquest camp. I la seva Música és tan bella!

P.-Com situaria Llitteres enmig de la seva època?

R.-És un compositor molt particular. I enmig d'un moment polític una mica delicat aquí, ell va saber treure'n punta a través de la seva obra. I concretament d'"Acis y Galatea". En ella hi trobam una crítica velada de la situació política del seu temps. Subtil, però crítica al cap i a la fi. ■



hilarario

- * Material Tècnic de dibuix
- * Llibreria Tècnica de dibuix
- * Papereria

C/. Aragó, n.º 10 Tel. 46 45 72
 Palma de Mallorca
 C/. Quint, n.º 3 Tel. 71 54 33

POESIA

L'ACTUALITAT POÈTICA MALLORQUINA: MARGALIDA PONS, GUILLEM CABRER I JAUME POMAR

PERE ROSSELLÓ BOVER

Entre les novetats literàries dels últims mesos de l'any passat hi ha tres llibres de poesia de tres autors mallorquins: Margalida Pons, Guillem Cabrer i Jaume Pomar. Tots tres, publicats al Principat, coincideixen en la recerca per diferents camins d'una expressivitat depurada, controlada sovint mitjançant la contenció mètrica o formal. Tots tres, a més, semblen esser obres ben definitives en la producció de cada un dels poetes.

Amb *Les aus* (premi Ciutat de Palma 1987) Margalida Pons continua el camí encetat amb *Sis bonzes grisos d'alba* (1986; premi Salvador Espriu 1985), tot advertint-s'hi una presència menys directa dels autors preferits i l'accentuació de la veu pròpia que ja es notava en el primer volum. *Les aus*, com el seu precedent, és l'exemple d'una poesia que pretén reflexionar entorn de la realitat individual i personal i alhora perseguir una recerca tenaç de la bellesa. Així, el to general del poemari és el de la contemplació serena del món. Margalida Pons recorre a impressions personals, però sempre amb un distanciament profund, que li permet la visió metaforitzada de la realitat. Així, en alguns dels millors poemes, com el titulat "Casa", amb uns procediments força simples assoleix una gran profunditat i bellesa. Altres vegades la voluntat de distanciar-se la porta a utilitzar diverses veus en el poema, com ocorre a "Les aus", o a introduir el discurs d'un altre personatge ("Parlava el rei..."). A més, sovint la reflexió és mediatitzada per referents culturals, com el tema d'Excàlibur a "The Lady of the Lake" o el de "La mort de Procris", o pel suggeriment d'elements que procedeixen de la imatgeria del món clàssic. Per



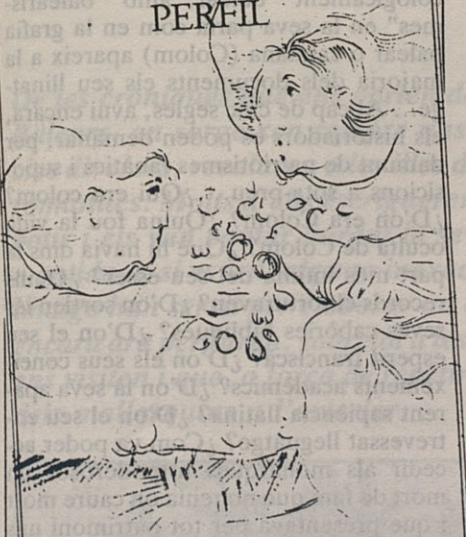
exemple, el llibre s'inicia amb un dels millors poemes: un sonet on refà el tòpic del *beatus illes*. Tot i que hi predominen composicions de forma lliure, és evident també l'abundància de versos mesurats, juntament amb altres poemes on l'autora s'adapta a formes estròfiques de més tradició. En resum, *Les aus* confirma que Margalida Pons ha produït des del principi una obra madura, que en parlar de la poesia actual no pot esser oblidada.

El cinquè llibre de poemes de Guillem Cabrer, també conegut per la seva feina com a autor teatral i novel·lista, és *Amor somriu de perfil*. L'han precedit *Carta oberta* (1979), *Barcelona* (1979), *Tonades d'engelósir* (1980) i *Retrets i pregàries* (1984), amb els quals el present volum manté una absoluta continuïtat temàtica i, en moltes ocasions, una evident relació formal. El llibre s'estructura en tres parts, encapçalades per un sonet, "Preàmbul", on Cabrer dibuixa les grans línies del seu pensament poètic: la defensa de la llibertat absoluta en matèria amorosa. La primera part, "Melibeu enamorat", està formada per deu

dècimes, en què el poeta assoleix l'expressió elegant tot conservant alhora el to senzill i popular propi de la tradició poètica mallorquina. Efectivament, les referències clàssiques apareixen al mateix costat del reflex del món pagès, però a través d'una visió tranquil·la, plàcida, suau. Això no obstant, la ruptura amb la tradició es dona sobretot per la defensa de la llibertat sexual que aquests poemes suposen. La segona part, "Consueta egipciana", conté set poemes d'un nombre variable de versos decasíl·labs, on ens relata una aventura amorosa a Egipte. L'ús d'una forma menys controlada, tècnicament menys aconseguida, si bé li permet una expressió més directa i apassionada, li fa perdre la frescor elegant de la primera part i em sembla que no sempre assoleix el to adient. En canvi, als cinc sonets de versos decasíl·labs de "Flacatge d'home" recupera el tractament en què, segons el meu parer, la poesia de Cabrer troba el to just i adequat: això és, la unió d'un llençatge planer amb una forma tradicional, clàssica, que l'equilibra. En són un bon exemple aquests dos versos amb què acaba el penúltim poema del llibre: "Vora el teu, el meu cor, roman pendent, i és així, migpartit, que em veu la gent."

Finalment, *Imatge de la por* és el darrer llibre de Jaume Pomar. Aquest autor, procedent del realisme de la segona meitat dels anys seixanta, va publicar el seu primer llibre, *Tota la ira dels justos* (1967, premi Ciutat de Palma), a la col·lecció "La Sínia", que aleshores dirigia juntament amb Guillem Frontera. A la solapa d'*Imatge de la por* titlla de "grenyals" les obres d'aqueta etapa i escull com a definitives *Història personal* (1979), *Ca-*

GUILLEM CABRER

AMOR SOMRIU DE
PERFIL

COLUMNA

risma del desert (1987) i *Elegies* (1987). De totes maneres, però, no consider gaire erroni afirmar que entre *Imatge de la por* i els llibres anteriors, tot incloent-hi els primers, hi ha encara algunes constants, sobretot temàtiques.

Imatge de la por és un llibre construït en base al nombre set. Consta de set parts -en realitat, set "subdivisions" ja que és una obra

absolutament unitària-, formades per set poemes cada una. Els quaranta-nou poemes del volum tenen, a més, una gran unitat formal: són composicions escrites en versos alexandrins (6+6) sense rima, d'un nombre variable de versos. Però allò que fa absolutament unitari el volum és que cada una de les seccions és concebuda com el tractament des d'un punt de vista distint d'un mateix tema: l'existència. El pessimisme, tan característic de les primeres obres de Pomar també apareix al principi d'*Imatge de la por*. El poeta s'enfronta amb l'existència, talment com si es tractàs d'un repte amb la fosca. La vida es presenta com un combat amb el no-res, enfrontament en el qual la poesia farà possible recobrar el passat -"una pàtria gastada"- i, en conseqüència, la reconciliació final. Això tindrà lloc a la cinquena part -"Bolles de gas"-, on els poemes prenen un to narratiu ben diferent de la resta del volum. L'aparició de la mort, la Senyora, contrasta amb un to més esperançat i optimista, que es comença a advertir ja des de la tercera secció. Finalment, el conflicte inicial es resoldrà a favor de la vida, de l'avinença del poeta amb la realitat i amb ell mateix: "*Accepto el temps, les coses, l'ombra dels fets benignes / a l'embosta de vida que em fuig de dins les mans / i a la cleftidra fràgil d'hores esmicolades.*"

Finalment, cal dir que a *Imatge de la por*, tot i el marcat accent personal, trobam força referències molt clares a temes i motius de la poesia de Salvador Espriu, així com de diversos autors clàssics i moderns (C. Riba, Paul Valéry, Blai Bonet,

etc.) En resum, es tracta d'un poemari ben construït, que es mou dins la línia d'una poesia que ha renunciat a les aventures de la moda i es mou segura dins els límits de la contenció mètrica. ■

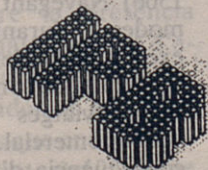
Margalida Pons, *Les aus*. Edic. 62.- Guillem Cabrer, "*Amor somriu de perfil*". Edit. Columna.- Jaume Pomar, *Imatge de la por*". Edit. Columna.

JAUME POMAR

IMATGE DE LA POR



COLUMNA



INFORMÀTICA PROFESSIONAL DE BALEARS, S.L.

- * Instal·lació i manteniment d'ordinadors i programació
- * Centre de dades
- * Comptabilitat

- * Material informàtic
- * Sistemes d'alimentació ininterrompuda

DISTRIBUÏDOR AUTORIZAT

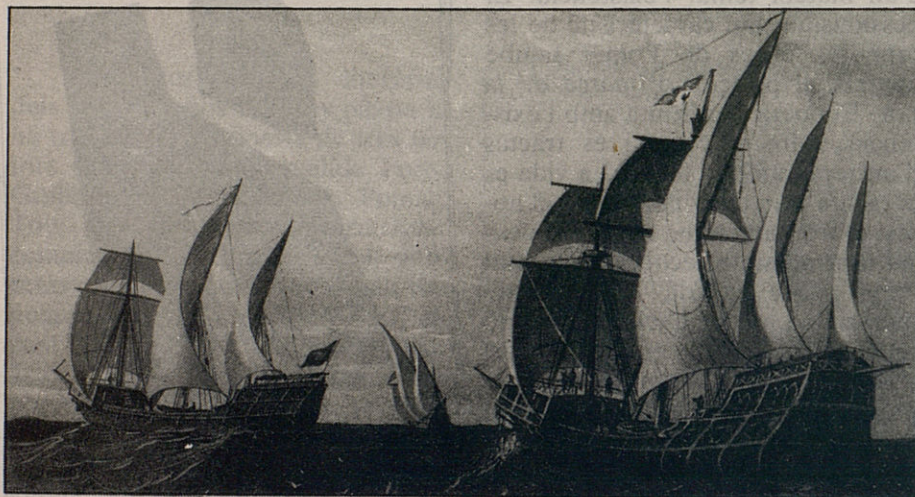
ARC American
Research
Corporation

Arxiduc Ll. Salvador, 90
Tel. 75 98 39 Fax. 75 98 00
07004 Palma

ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA

COLOM: LA FIGURA MÉS POLÈMICA DE LA HISTÒRIA (I)

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL



Sabeu que cada mot de la biografia "oficial" de Cristòbal Colón pot ser rebutat i discutit?

Cristòfor Colom, la seva enrevesada biografia, el niu d'embulls de la seva existència, els detalls contraposats del seu caràcter, les illes de misteri que trobam a cada capítol de la seva vida i sobretot, l'enigma de la seva vila de naixença així com del seu lloc comprovat de sepultura, constitueixen, tot plegat, un autèntic trencaclosques xinès. Per tal de dur a terme una novel·la que vaig titular "Memòries secretes de Cristòfor Colom", (Editada per La Magrana, Barcelona, Col·lecció Les Ales Esteses, núm. 14) em va esser precis, primerament, investigar molt, al llarg de mitja dotzena d'anys, per arxius d'ací i enllà, enmig d'un autèntic purgatori de paperum. D'entrada volia tot simplement novel·lar la teoria felanitxera del que fou bon amic, l'historiador Joan Cerdà, d'aquella ciutat i municipi. Ell ens exposava una tesi que algú ha fet seva darrerament però la paternitat és única i exclusivament de Cerdà. Segons el senyor esmentat, Cristòfor Colom seria fill del Príncep de Viana en el suposat que aquest hagués estat presoner en el Castell de Santueri, a la comarca de Felanitx, mantenint aleshores relacions amoroses amb una pagesa de per aquells redols, una tal Margarida Colom, d'una possessió que hauria de coincidir amb aquella "terra rubra" de la que par-

len els documents, mena de segon llinatge dels Colom, que en aquest cas, el tal autor, identificava amb "l'Alqueria Roja"...

Ben aviat em desmuntaren la trama quan aquesta ja estava quasi endiumenjada. Com una poalada d'aigua fresca em caigué a sobre l'opinió, segons sembla ben documentada, del biògraf del Príncep de Viana Manuel Iribarren, el qual afirma que la suposada presó del tal personatge al castell roquer de Santueri de Felanitx no passa d'esser una tradició romàntica local sense que cap peper la justifiqui. Aleshores vaig haver de refer tota aquella argumentació fàcil però durament criticable per la seva eloqüent inversemblança. Amb tot, si la tradició d'un Cristòfor Colom mallorquí, procedent del "Document Borromeu", segons uns autèntic, segons altres falsificació del segle XVIII, ha estat quasi tan insistent com la genovesa, potser el que la deforma i decanta de l'estudi seriós siguin els excessius localismes que es volen atribuir al navegant (Felanitx, Montuïri, Fornalutx, Biniarx, Menorca, Eivissa, Call de la Ciutat de Mallorca...).

Potser seria l'hora de reivindicar (si és que val la pena) un Cristòfor Colom balear, en majúscules, prescindint de la lletra petita, sense cercar de-

talls i més detalls indocumentats que poden mancar de tota consistència quan s'enfocan a la tesi genovesa i els seus defensors. Potser tots aquests colombins de les Illes s'haurien d'aplicar tots plegats a la descoberta d'un Colom "psicològicament" balear, amb "balearismes" en la seva parla com en la grafia balear o catalana (Colom) apareix a la majoria dels documents els seu llinatge... Al cap de cinc segles, avui encara, els historiadors es poden demanar, per damunt de patriotismes fanàtics i suposicions a sota-preu... ¿Qui era colom? ¿D'on era Colom? ¿Quina fou la vida oculta de Colom? ¿Què hi havia dins la part més íntima del seu ésser? ¿Quins records el torturaven? ¿D'on sortien les seves cabòries bíbliques? ¿D'on el seu esperit franciscà? ¿D'on els seus coneixements acadèmics? ¿D'on la seva aparent sapiència llatina? ¿D'on el seu entrevessat lleguatge? ¿Com va poder accedir als monarques totpoderosos un mort de fam que no tenia on caure mort i que presentava per tot patrimoni uns mapes que semblaven obra de foll? Crec que val la pena parlar-ne en els propers articles, fent entrar així, al lector, en un joc del que només ell en serà investigador i jutge... No es tracta de convèncer al curiós d'una versió concreta, d'una tesi particular, d'un teorema que per força ha de resultar a la mesura del matemàtic de torn... Tot el que farem serà exposar dubtes i punts dubtosos, sempre, per altra banda atraients, pel que suposen d'especulació...

Potser, quan haurem acabat, hi haurà un Cristòfor Colom diferent per a cada lector, un Cristòfor Colom molt poc semblant al que presenten les enciclopèdies mitjançant un breu resum biogràfic: "Cristóbal Colón (vers 1451-1506) Navegant geneovès. De família modesta, durant la seva joventut, va exercir probablement l'ofici de teixidor, que era el de son pare, i que realitza diversos viatges pel Mediterrani com agent comercial. Vers el 1476 i com a conseqüència d'un naufragi, establí la seva residència a Lisboa. L'estada del genovès a la capital portuguesa fou decisiva per al seu futur; allà es va introduir en els cirkols interessats per la navegació geogràfica i científica..."

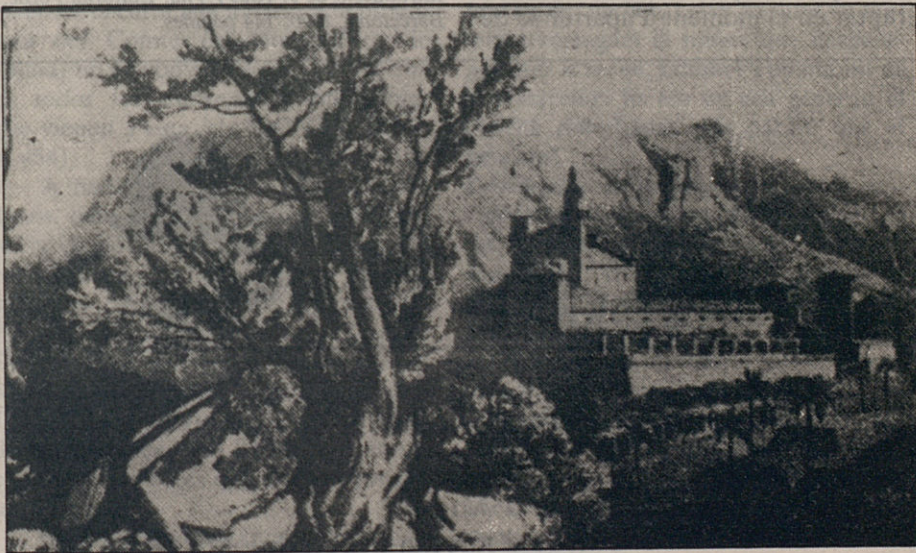
¿Sabeu que cada mot d'aquesta versió oficial pot esser rebutat i discutit?

Vosaltres mateixos. ■

MALLORCA, 1839

CLIMENT PICORNELL

De les cròniques que ens parlen de l'anomenat preturisme a les illes Balears, en sorgeixen sempre uns personatges que, per circumstàncies diverses, recalaren a les illes durant el segle XIX: són els viatgers romàntics. Molts d'ells escrigueren textos sobre el que van veure, van patir i els van contar durant la seva estada aquí, incloent-hi alguna mentida o, si es vol, alguna inexactitud. Les seves cròniques i la seva imatge han servit per elaborar un caramull de tòpics i estereotips que encara ara perduren, sobretot a les guies que fan servir els turistes que ens visiten i que, a força de repetir-ho, conformen la imatge que es té dels mallorquins a l'exterior.



Vista de la Cartoixa de Valldemossa (Dibuix de Laurens per a l'edició francesa d'"Un hiver à Majorque")

Investigant sobre la presència d'aquests malanomenats "turistes d'abans", em trob amb una dada interessant: l'any 1839 coincideixen a Mallorca quatre personatges que ens han deixat un testimoni d'interès; George Sand (amb Frederic Chopin), J.B. Laurens, C. Dembowski i J.A. de Cabanyes.

Eren anys difícils de guerra civil a Espanya. George Sand arriba, empenya per la guerra, a Mallorca on hi passarà el seu tan famós hivern. Per la mateixa causa ho fa també J.A. de Ca-

banyes -un terratinent català- que fuig de la inseguretat del Principat. Per un altre costat, J.B. Laurens -impregnat d'un esperit romàntic absolut- reflectirà en els seus dibuixos la imatge d'una Mallorca antiga i tradicional, plena de gòtic per totes parts. Laurens ens deixarà un dibuix en el qual es veu a George Sand a la vora d'un garbelló immens a la Cartoixa de Valldemossa. Per altra part, Sand conta que la causa que motivà el fet d'escriure el seu "Hivern a Mallorca" fou la lectura del llibre que Laurens havia publicat sobre

l'art de l'illa de Mallorca.

Carles Dembowski, polonès exiliat, visita Sand a Valldemossa -per a qui portava un paquetet de cartes i diaris- i contempla Mallorca i els mallorquins damunt un mul que ha batiat com en "Roc"; ho contempla evidentment amb una òptica estrangera ben poc corregida. "Dins la societat mallorquina no es consideren les seves gentes espanyoles, sinó mallorquines i sempre mallorquines. No és gens rar trobar persones que es vanaglorien, no sols de no haver estat mai a Espanya, sinó també de no haver escrit mai una carta a ningú d'allà... En el que fa referència als camperols, són suaus, humans, laboriosos, hospitalaris. No sé de cap altre país on es pugui trobar més bondat...". Hagués estat ben convenient demanar-li a George Sand si compartia les opinions del compatriota de Chopin. Quan la francesa aconsegueix -segons ella- "fugir" de la nostra illa, comenta: "ens pareixia haver fet la volta al món i abandonar els salvatges de la Polinèsia pel món civilitzat... Quan entràvem a Barcelona desitjàvem acabar per tota l'eternitat amb aquella raça inhumana". Es referia als nostres avantpassats mallorquins.

La valoració que en fan aquests viatgers a les illes, dels nadius, difereix notablement d'uns a altres. I aquesta és una de les riqueses dels llibres dels estrangers i forans sobre Balears. Cada un aporta la seva visió subjectiva i carregada de significats del món que visita, en aquest cas, la de Mallorca durant la primera meitat del segle XIX. Aquesta falta d'objectivitat posava com a negres els intel·lectuals mallorquins del segle XIX. Gabriel Alomar, en un pròleg, de lectura obligada, a l'obra mallorquina de Sand, valorà -crec que per primera vegada- correctament quina va ser la circumstància de G. Sand a Mallorca: fascina- da pel paisatge i odiant els porcs i els mallorquins, tots dins el mateix sac, ella, que venia de la modernor més exagerada, havia caigut dins un cul-de-sac de la història.

Cabanyes ho observa tot amb ulls

molt diferents i, fins i tot, amb esperit constructiu, fa anotacions de com millorar la productivitat en el camp o en els viatges a ultramar. Anotacions ben minucioses que contrasten amb les exageracions de Laurens, embriag d'un deliri romàntic particular. Laurens ens deixà un text mediocre i unes il·lustracions magnífiques. Cabanyes, minuciós, observa com se sembla, com es construeix, se sorprèn de la vestimenta que usen els homes -a la qual qualifica de moruna-: "...segons m'han assegurat, a finals del segle passat es podia dir que aquest poble, a excepció de la religió, era del tot moro". I de les dones mallorquines "ni són tan hermoses, ni el seu vestit és tan graciós com el dels homes". Juntament a precisions ben interessants, el testimoni de Cabanyes és valuós ja que certifica el fet del gran desconeixement de Mallorca. No sols a l'estrenger sinó també a llocs molt propers com ho era Catalunya. Tot i que proper a l'any 1839 significava devuit o vint hores de viat-

ge en un vaixell -com "El Mallorquin"- carregat de porcs. Una obsessió travessa el llibre del català, el menjar dels mallorquins. I sobre ell, dues qüestions el duen de bòlit: les faves i el coent. D'aquest en diu que no pot faltar a qualsevol dels menjars "i sobretot a la taula, abundantament proveïda de prebes coents, sainet sense el qual, aquesta gent no pot menjar i que, no diré usen, sinó que abusen d'una manera que horroritza". En el que fa referència a les faves com plat principal i omnipresent, comenta: "per ventura sigui l'ús tan gran que en fan d'aquest llegum el que ocasiona a les gents tant flatulències, ja que aquí és ben comú a totes les classes erupcionar contínuament, cosa que em produeix molt d'oi i és la cosa amb la qual m'avenc menys dels costums del país. Moltes de vegades pareix que s'hi complauen en fer rots. Sobretot a l'església i, amb tanta força, que les bòvedes retronen amb aquest torpe renou. Jo he sentit erupcionar en el moment d'apartar-se de

la Sagrada Mesa i els capellans fan rots vestits amb la casulla".

Era l'any 1839, a l'albir dels anys quaranta, que veuran la publicació d'alguns d'aquests textos, dels quals Miquel dels Sants Oliver exclamava:

Creieu-me que és una cosa que encanta

fullejar llibres dels anys quaranta. ■

NOTES:

J.B. LAURENS: *Souvenir d'un voyage d'art a l'île de Majorque*. Prefaci de J. Ramis d'Ayreflor. RAIXA. Palma, 1945. 155 pàgines, 55 làmines.

G. SAND: *Un invierno en Mallorca*. Pròleg de Gabriel Alomar. José Tous editor, Palma, 1933. 210 pàgines.

C. DEMBOWSKI: *Dos años en España y Portugal durante la guerra civil (el viatge a Mallorca, pàgines 152-181)*. Espasa-Calpe, Madrid, 1933.

J.A. de CABANYES: *Notas y observaciones hechas en mi viaje y permanencia en Mallorca*. Introducció de J. Rius i Vila. Editorial Pòrtic, Barcelona, 1970, 144 pàgines.

International House



Activitats socials i culturals
Viatges d'estudi

Centre oficial dels exàmens per a professors
de la Universitat de Cambridge i del Royal
Society of Arts.

Cursos d'Anglès
Cursos d'idioma i metodologia per a
professors

Centre oficial d'exàmens de la Universitat
d'Oxford.

Pg. Mallorca, 36 - Telèfon 72 64 08 PALMA DE MALLORCA
Barcelona - Girona - Mataró - Palma de Mallorca - Reus
Sabadell - Tarragona - Terrassa - València

Quan George Sand vengué a Mallorca es trobà un paisatge net i una societat arcaica i endarrerida. A Un hiver à Majorque (potser un llibre molt conegut i no gaire llegit) digué el que pensava. Possiblement per això ha estat atacada per les seves opinions crítiques sobre la nostra illa. És famós l'accident del tinter i la carta nàutica de 1439 de Gabriel de Vallseca, quan l'escriptora es disposava a contemplar la carta. Alguns autors han considerat a George Sand pràcticament culpable d'un episodi del qual més aviat només en devia voler donar un testimoni literari.

La carta nàutica de 1439 de Gabriel de Vallseca (avui conservada al Museu Marítim de Barcelona) és un dels documents més importants que es conserven de la cartografia mallorquina. La carta havia estat comprada a Florència, a finals del segle XVIII, pel Cardenal Despuig, fundador del Museu de Raixa. Per herència la carta anà a parar a la biblioteca del Comte de Montenegro de Palma, on es vonvertí en la admiración de todos los extranjeros inteligentes que vienen a esta isla (BOVER, 1842, p. 454).

A finals de juny de 1837, Joseph Tastu, comissionat pel govern francès, havia vengut a Mallorca, on estudià la carta nàutica i en feu una còpia per presentar a l'Acadèmia de Ciències de París. Degut al fet del tinter, George Sand no acabà la visita a la biblioteca de Montenegro, de tal manera que al llibre *Un hiver à Majorque* feu la descripció de la biblioteca amb l'ajut de la transcripció de les notes que li deixà consultar Tastu.

George Sand diu que li varen permetre visitar la biblioteca, però de la qual jo no en vaig obrir un sol volum (...) (tant el meu respecte pels llibres és semblant a l'espant) (...).

George Sand ens descriu l'incident del tinter amb aquestes paraules:

Transcrivint aquesta nota, se m'ericen els cabells, perquè una escena horrible em ve a la memòria.

Èrem a la mateixa biblioteca de Montenegro, i el capellà desenrotllava davant nosaltres aquesta mateixa carta nàutica, aquest monument tan preciós i tan rar, comprat per Amerigo Vespucci per 130 ducats d'or, i Déu sap per quant per l'aficionat a les antiguitats el Cardenal Despuig!... quan a un dels quaranta o cin-

EL MALEÏT TINTER

ANTONI GINARD

quanta criats de la casa se li acudí de posar un tinter de suro damunt un dels cantons del pergami per mantenir-lo obert damunt la taula. El tinter era ple, però ple al raset!.

El pergami, acostumat a estar enrotllat, i potser impulsat en aquest instant per qualche esperit maligne, féu un esforç, un cruixit, un bot, i girà damunt ell mateix arrossegant el tinter, que desaparegué dins el rotlle, saltador i triumfant de tota estretor. Es feu un crit general: el capellà esdevingué més pàl·lid que el pergami.

Desenrotllaren lentament la carta, acariciant encara una vana esperança! Aïllas! el tinter era buit! La carta estava inundada, i els bells reietons pintats en miniatura navegaven literalment per una mar més negra que el Pont-Euxí. Aleshores tothom perdé el cap. Crec que el capellà es desmaià. Els criats acudiren amb poals d'aigua, com si s'hagués tractat d'un incendi, i, amb grans cops d'esponja i de granera, es posaren a netejar la carta, enduent-se un desgavell de reis, mars, illes i continents.

El malhaurat accident omplí de tinta la zona oest de la carta nàutica, per la qual cosa restà deteriorat el text explicatiu que fa referència al descobriment de les illes Açores.

Seguidamet, George Sand manifesta que tots estàvem a sis passes de la taula al moment de la catàstrofe, i que, després d'aquest esdeveniment tràgic, abandonà la biblioteca.

Alguns erudits mallorquins de l'època consideraren el fet com a intencionat, propi de l'"escandalosa" escriptora, altrament dita madama Dudevant.

El 1841 José María Quadrado publicà a la premsa local una extensa resposta vindicativa contra les opinions de



Coberta de l'edició francesa.

George Sand. Hi podem trobar consideracions com aquestes:

...la frialdad de sus palabras y el desdén sentido siempre sobre sus labios, del desaire hecho al joven marqués de..., su recomendado, y ante todo la equívoca compañía que llevaba, hicieron creer que le importunaba la sociedad, y no se trató de disputarle el retiro y libertad tan apetecida, en que la dejaron de buena gana las damas mallorquinas, bastante atrasadas para preferir la moralidad al talento y para honrarse con el título de esposas más bien que con el de escritoras.

...no hizo conocer su presencia más que por algunas anécdotas a las que no se dió más importancia de la que merecían, porque en Palma no se adoran ni santifican los caprichos y singularidades del genio, y el afectado desprecio y fuga de la sociedad no es un medio para conseguir su estimación y solicitud.

...Ignoro qué causa haya producido la afección histérica y nervosa en medio de la cual parecen concebidos, o qué enojo la haya permitido extraviarse en groserísimas chanzas y absurdas reflexiones y desfigurar la gracia y brillantez de su lenguaje, como una hermosa despechada que descompone su tocado o como la misma autora vestida un día de hombre por los caminos y envuelta en el humo de su cigarro. Si no hubiéramos visto causas peores que las que en estos artículos sostiene tan elegantemente defendidas

por ella misma, diríamos que la aberración y el mal gusto literario es casi siempre un reflejo de la depravación y falsedad de las ideas.

La referència de Quadrado a la visita a la biblioteca de Montenegro és aquesta:

...los fragmentos históricos o arquitectónicos que intercala los toma de Mr. Tastu y de Mr. Laurens, para que a ella no le debamos más que las injurias. La única vez que le plugo registrar nuestras curiosidades causó con su aturdimiento, por más que ingeniosamente lo desfigure, la pérdida irreparable de un monumento que valía algo más para Mallorca que el honor de su visita.

Finalment, Quadrado, amb un vigor y energía que no conviene a mi nombre ni a mi edad, acabaa afirman que Jorge Sand es el más inmoral de los escritores, y Madama Dudevant, la más inmunda de las mujeres (QUADRADO, 1841).

Joaquim Maria Bover, visiblement afectat de francofòbia, no estalvia qualificatius a l'hora de jutjar l'accident del tinter, *Un hiver à Majorque* i la seva autora:

Cuando Mallorca tuvo la desgracia de ver pisado su suelo por la famosa Dudevand, tuvieron los mallorquines el sentimiento de ver degradado uno de los monumentos en que está consignada la gloria, que indudablemente se debe a sus mayores, de haber sido los primeros inventores de las cartas planas (...) Decimos esto porque mientras que aquella señora examinaba la carta de Valseca, uno de su familia dejó caer (en prueba de su amor a las artes) un tintero (...) Este fatal acontecimiento, que debía lamentar una mujer que se precia de artista, fue celebrado con pullas y algazara en su



Mallorquins de començaments del s. XIX. Dibuix a l'edició francesa d'*UN HIVER A MAJORQUE*.

fulminante escrito, tejido de sandeces filosóficas, de inexactitudes históricas, de observaciones menos que ligeras, y de calumnias gratuitamente prodigadas en pago a la hospitalidad, que recibió de los mallorquines hasta el grado que ella misma la quiso recibir. Los destinos trazados por una pluma insolente y alevisa, cual la de la *inmunda muger* y del *escritor inmoral*, solo pueden merecer el desprecio de los hombres juiciosos. Hombrs en todos conceptos eminentes han hecho un dilatado estudio del caracter de los mallorquines, y nadie más que madama Dudevant, oprobio de su sexo, podia concebir ideas tan siniestras. ¡Gloríese la Francia con la posesión de un ser por tantos títulos despreciable, y pronuncie Mallorca una maldición eterna contra el nombre criminal de Jorge Sand. (BOVER, 1842, p. 454).

Entre una cosa i l'altra, l'incident de la visita de l'escriptora és el fet més conegut en relació a la carta nàutica de 1439 de Gabriel de Vallseca. De tal manera que, deu anys després, l'episodi del tinter ja era esmentat en el *Manual*

del viajero en Palma de Mallorca (MEDEL, 1849, p. 108).

Trenta anys després de la visita de George Sand, a Joaquim Maria Bover encara no li havia baixat la febre:

Tal vez la idea que guiaba á Dudevand y compañía en el atentado, era el creer que la carta de Valseca empañaba indudablemente el brillo que por medio de la usurpacion han adquirido otras naciones pretendiendo sin pruebas que ellas nos precedieron en los adelantos marítimos y geográficos del siglo XV, como si además de Valseca no tuviesemos á Ferrer, Villadestes y al atlas de Paris, que nos conceden la gloria que pudiera quitársenos con la desaparicion de la desgraciada carta. (...) Jamás hubieramos creído que existiese persona con valor bastante para destruir á sabiendas un objeto científico de tanta importancia... (BOVER, 1868, pp. 486-487).

Aleshores, el fet del tinter sembla que ja havia esdevingut gairebé un tòpic. En aquest sentit, l'any 1877 s'afirmava que *es difícil hoy si es el dibujo o la mancha de tinta lo que da más valor a aquel pedazo de pergamino* (PAGENS-TECHER, 1877, p. 269). ■

BIBLIOGRAFIA

BOVER DE ROSSELLO, Joaquín María (1842): *Memoria biográfica de los mallorquines que se han distinguido en la antigua y moderna literatura*.- Imprenta y Librería de Guasp.- Palma.

BOVER, J. M. (1868): *Biblioteca de escritores baleares*.- Imprenta de P. J. Gelabert.- Palma

MEDEL, Ramon (1849): *Manual del viajero en Palma de Mallorca*.- Imprenta Balear.- Palma.

PAGENSTECHER, H. A. (1877): *Una excursión a las Baleares y mediodía de España*.- In *El Porvenir de Mallorca* (Palma), Tom II.

SAND, George: *Un hiver à Majorque*.- Le Livre de Poche.- Paris, 1984.

QUADRADO, J. M. (1841): *A Jorge Sand. Vindicación*.- "La Palma", maig 1841.

QUARS
llibres tècnics

C/ REINA ESCLARAMUNDA, 13
07003 PALMA - TEL. 72 64 96



**Llibreria
Jaume de Montsó**

Passatge Joan XXIII, 1-B

«Los Geranios»

Tel. 72 19 31

07002 PALMA DE MALLORCA

MALLORCA, VA CONÈIXER CHOPIN?

JOAN PARETS I SERRA



UN INVIERNO EN MALLORCA, portada de l'edició de José Tous, 1932, Palma

Moltes de vegades ens férem aquesta pregunta amb el gran amic, poeta, lletraferit i músic compositor, Enric Arbós i Canyelles (1926-1976), mentre escorcollàvem tot el que feia olor de música a Mallorca. I mai no trobàrem cap referència al gran músic polonès per part dels intel·lectuals mallorquins.

Sembla que el viatge a Mallorca fou promogut, almenys indirectament, pel gran músic valldemossí Francesc Frontera i Laserra (1807-1891), que residia a París en aquells moments.

Què devien pensar del pianista resident a Valldemossa els nostres Joan Baptista Aulí, Tomàs Aguiló, Antoni Cladera, Miquel Tortell... i tants d'altres?

Potser en aquells moments la cultura musical era quasi nul·la?

O que solament es feia música a la Reial Capella de l'Almudaina, la Seu, Lluc, esglésies i convents? Tal vegada solament teníem qualche òpera, oratori o

sarsuela a la Casa o Corral de les Comèdies?.

Esperam poder contestar aquestes preguntes però, de moment, ens hem d'accontentar sabent que Chopin no exercí cap influència sobre la Mallorca musical del seu temps.

Molta més sort tingué un segle després l'altre visitant, D. Manuel Falla.

Lima, Santa Cecília de 1988.

CRONOLOGIA BÀSICA DE LA VIDA DE CHOPIN

1810.- Neix a Zelazowa-Wola, prop de Varsòvia.

1816.- Comença estudis musicals amb el violinista Adalbert Zywny, que el familiaritza amb l'obra de BACH.

1818.- Debuta com a pianista.

1822.- Es trasllada a Varsòvia per continuar estudis en el Conservatori

1825.- Publica la primera obra musical: Rondó per a piano. Op. 1.

1829.- Viatja a Viena, Praga i Dresde per donar alguns concerts.

1830.- Partí de Varsòvia per no tornar-hi mai més.

1833.- Instal·lat a París, ell mateix escriu que ha "aconseguit ser admès en els cercles més estrictes..."

1834.- Comença un període dedicat quasi exclusivament a la composició i apareix en públic només per donar a conèixer les noves obres.

1836.- Relacions amb la comtesa Delphine Potocka.

1837.- Coneix George Sand, amb la qual manté una relació sentimental al llarg de deu anys.

1838.- L'hivern a Mallorca.

1839.- Retorn a França.

1840.- Nova etapa dedicada a la composició.

1848.- Concerts per Anglaterra i darrer concert a París.



Sont Vent. Dibuix d'UN HIVER A MAJORQUE. (París, 1856).

1849.- Mor a París el 17 d'octubre.

Segons la cronologia que ens deixà escrita Jesús Bal y Bal a **CHOPIN, BREVIA-RIOS DEL FONDO DE CULTURA ECONÓMICA, MÉXICO. NUM. 148**, les dates de l'estada del músic a Mallorca següen aquestes passes:

8 de novembre de 1838: Arribada a l'illa.

14 de novembre de 1838: S'allotja a Son Vent, d'Establiments.

15 de novembre de 1838: Va a viure a Valldemossa.

11 de febrer de 1839: Parteix de Valldemossa, greument malalt.

13 de febrer de 1839: Embarca cap a Barcelona.

14 de febrer de 1839: Arribada a Barcelona. ■



Mallorquidea

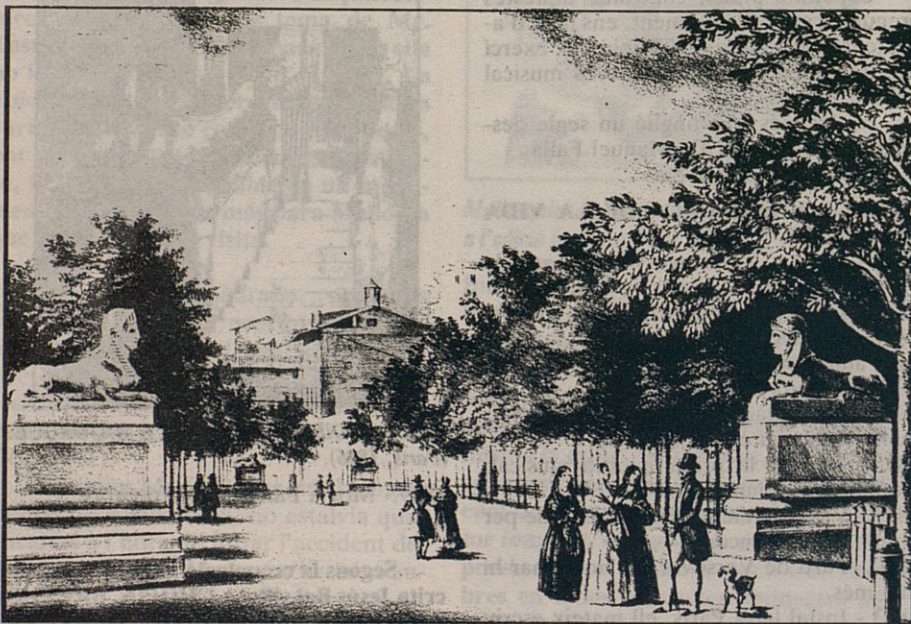
«Prêt a porter»

Velázquez, 6 tel. 72 21 98

Avda. Compte de Sallent, 12 · Blanquerna, 3
tel. 75 67 45 - PALMA

CRONOLOGIA MUSICAL MALLORQUINA: 1810-1849

PERE ESTELRICHI I MASSUTÍ



Palma vuitcentista. El passeig del Born.

El segle XIX a Mallorca, quant a música, podem dir que és prou mogut. Sobre tot la darrera meitat. És un temps en el qual hi ha una explosió de la música religiosa. I és que la Seu, Lluc i les diverses parròquies, es convertiren en els centres de composició i mostra. El segle XIX mallorquí és el de l'explosió de la música religiosa, explosió aturada després de la promulgació de l'encíclica papal, coneguda com el MOTU PROPRIO, el dia de Santa Cecília de l'any 1903, i en la qual es "recomanava" el retorn al Gregorià.

Però si pensam que tenim Chopin com a punt de referència, serà millor centrar-nos només en la primera meitat del segle. I més concretament entre els anys de 1810 i 1849, anys de naixement i mort del músic polac.

Veurem, a partir d'una cronologia, que la Música religiosa (ja ho hem dit) és la gran protagonista.

Però no l'única. Alguns indrets de l'illa fundaren grups instrumentals per interpretar música profana, com són els casos de Felanitx que el 1820 fundà la Banda de Música, o del Convent de Sant Domingo de Ciutat, en el qual el també felanitxer Pare Aulí organitzà petits grups de cambra i donà a conèixer Haydn i Mozart... només per posar uns exemples.

(Curiosament no podem dir el mateix quant a formacions corals no destinades únicament al repertori religiós, ja que la primera formació d'aquest tipus es fundà l'any 1870 i cau fora del període que volem estudiar).

Anem, doncs, a establir una cronologia d'esdeveniments mallorquins relacionats amb la música, que ens donarà una idea del moviment illenc en el període comprès entre els trenta nou anys de vida del pianista.

1810.- Antoni Escalles, entra com a Mestre de Música a l'escolania dels Blavets de Lluc.

1814.- El mateix Antoni Escalles organitza a la Parròquia de Sóller una orquestra per tal d'interpretar música religiosa.

Neix a Ciutat, Pere Tintorer i Segarra, que seria deixeble de Liszt i professor al Conservatori de Barcelona.

1815.- Andreu Pavia i Crespi, de Valldemossa, comença a dirigir una orquestra a Barcelona.

1816.- Antoni Albertí guanya la plaça de Beneficiat Organista de la Seu.

1817.- Miquel Sancho i Vicens, mestre de Capella de la Seu, es proposat com a director d'un nou pla musical de la Seu, el qual mai no es portarà a terme.

1820.- Es crea la Banda de Música de Felanitx.

1823.- Miquel Tortell i Simó, autor de "L'estrella de s'aua", guanya per concurs la plaça d'organista de la Seu de Mallorca, lloc que ocuparà fins la seva mort.

1825.- El Pare Joan Baptista Aulí de Felanitx es trasllada a Madrid i és nomenat organista del convent dominic de Nuestra Señora de Atocha.

1826.- Pere Antoni Oliver succeeix Antoni Pons com a professor de Música de Lluc. Totes les seves composicions es troben a l'arxiu del monestir.

1827.- Francesc Porcell i Guàrdia s'instal·la a Barcelona. Arribà a ser mestre dels cors del Liceu i substituï el director de l'orquestra en diverses ocasions.

A partir d'aquest any, també Joaquim Sancho inicia la direcció musical d'algunes temporades d'òpera.

1834.- Neix a Sóller Pau Canals i Bauzá, qui esdevindrà director de l'escolania de Lluc als 18 anys i més tard director d'una Banda de Música a Sóller.

1835.- El Pare Aulí va a Gibraltar com a organista.

1836.- Francesc Frontera i Laserra s'instal·la a París. Indirectament fou el responsable de la venguda de Chopin a Mallorca.

1840.- Joaquim Sancho ocupa interinament i fins el 1850 la plaça de Mestre de Capella de la Seu.

1841.- Francesc Frontera i Laserra és sol·licitat com a mestre de cant de la reina d'Espanya Isabel II a Madrid.

1842.- Neix a Ciutat Guillem Massot i Beltran, organista de Sant Nicolau i professor d'Antoni Noguera, Miquel Capllonch i Josep Balaguer, entre d'altres. És l'autor també dels famosos "Laudes" que s'interpretaren al llarg de molts d'anys.

1844.- El mallorquí Antoni Fargas i Soler fundà a Barcelona la Societat Filharmònica.

1845.- Neix a Calvià Josep Cañellas i Jaume, professor del Conservatori Balear i organista de Sant Jaume de Ciutat.

1848.- Carles Anckerman i Riera, professor de violí i piano a Ciutat, va a viure a La Habana, on esdevindrà músic major de la Banda de Bombers, mestre de Capella i director de diferents orquestres.

1849.- Neix a Son Valls de Felanitx el que serà tenor de renom, Joan Bou i Roig. ■

Si tenim en compte que la música és factor fonamental dins el procés de "fabricació" d'un film i sense oblidar que la indústria cinematogràfica ha utilitzat l'hagiografia (el que ara es diu "biopic") com a sistema prou rendable, no és d'estranyar que els músics hagin tengut, gairebé tots, la seva oportunitat de ser encara més immortals a través del cinema.

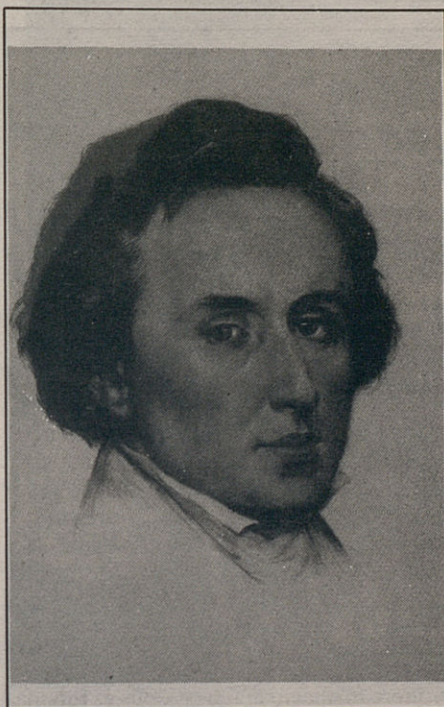
Els músics tenen tots els condicionaments per arribar a la pantalla amb un mínim de garanties: una vida feta de llegenda, plena de passions inabastables per la resta dels mortals i l'al·licient d'una banda sonora generalment prou coneguda i comercial. La qual cosa evita un dels problemes més difícils de resoldre i que ja significava Theodor Adorno: "Si es proposa la millora de la funció de la música en un film, es corre el risc de despertar una justificada desconfiança". Com succeeix a una pel·lícula recent, "Gorilas en la niebla", amb música de Maurice Jarre, en la qual l'exageració és innecessària.

Però en el cas de la biografia d'un compositor, la funció dramàtica de la música és inqüestionable.

Cal creure que per aquesta raó els cineastes actuals han decidit utilitzar la música clàssica dins els seus films, com són els exemples de James Ivory a "Room with a view", Neil Jordan a "Mona Lisa", Stanley Kubrick a "A clockwork Orange" o "Barry Lyndon", Karel Reisz a "The French Lieutenant's woman",

LA VIDA DE CHOPIN AL CINEMA

J. A. MENDIOLA



Frederic Chopin (A. Schetter, 1858).

Boorman a "Excalibur", Oliver Stone a "Platoon"... Això fa creure que després d'anys en els que els músics no eren protagonistes, poden arribar nous i diferents projectes. I és d'esperar que en millors

condicions artístiques que les plantejades per Ken Russell amb Mahler, Liszt o Tchaikovsky.

Els darrers temps no han estat els més agraïts dins la "carrera cinematogràfica" del músic polonès, que entre 1838 i 39 va romandre uns mesos a la nostra terra, i hi va compondre "Scherzos", "Poloneses" i "Balades" immortals.

Sense cap dubte, aquest episodi de la visita mallorquina fou el més espectacular en la seva existència i per tant ha estat reflectit a les moltes i diverses entrades dins el món del cinema. La més coneguda per a nosaltres és la d'"Un invierno en Mallorca", que fa vint anys dirigí dignament Jaime Camino i exclusivament dedicada a l'estada de Frederic François Chopin i George Sand a Valldemossa, emesa fa poc per la televisió.

Com Bach, Liszt, Mahler o Mozart, Chopin ha estat visionat diverses vegades. La primera tingué lloc l'any 1927 en la pel·lícula dirigida per Henry Roussel, "La valse de l'adieu", interpretada per Pierre Blanchard. L'any 1952 va ser un polonès que decidí dur la vida del músic a la pantalla, "La juventud de Chopin" (Alexander Ford).

I ara, cent cinquanta anys després de l'estada, d'haver trepitjat terres mallorquines, seran els francesos els encarregats de mostrar els nostres paratges, amb la música dels "Preludis Op. 28" com a teló de fons...■

FUNDACIÓ PÚBLICA DE LES BALEARS PER A LA MÚSICA

Proves d'aptitud per cobrir les places de l'Orquestra Simfònica de Balears "CIUTAT DE PALMA".

Informació: Secretaria de la Fundació, C/. Sant Feliu, 8-A
07012 Palma - Tel. 71 11 39

PROCESSOS SÒCIO CULTURALS

QUE ÉS L'ANIMACIÓ SÒCIO CULTURAL.

JAUME OBRADOR/FRANCESCA PONS



La democràcia cultural suposa tasca comunitària, no com a privilegi d'uns pocs sinó com a realitat col·lectiva i plural.

La pròpia concepció de l'Animació Sòciocultural exigeix des del començament una imprescindible delimitació, atesa l'amplitud, complexitat i, en ocasions, contrarietat dels seus plantejaments teòrics, metodològics i pràctics. Cal assenyalar que, després de gairebé 25 anys d'existència, l'Animació Sòciocultural ens remet, en la seva noció, a una recerca inacabada per tal d'arribar a una formulació homògena i suficientment acceptada per tots aquells que, amb distints nivells de responsabilitat, comparteixen les seves tasques.

Les pràctiques que es realitzen amb el nom d'animació sòciocultural són avui tan disperses, nombroses i dispers, que en molts de casos resulta difícil trobar un denominador comú. L'ambigüetat ve per diversos motius: objectius, continguts, metodologia, destinataris, nivells d'intervenció, etc...

La confusió és comprensible, atesa la curta història de l'Animació Sòciocultural, però per als que creim que l'Animació Sòcioculturala és una pràctica social de caràcter transformador i de desenvolupament comunitari, ens preocupa la persistència de l'ambigüitat i la manca d'explicitació del que cada un concep com a Animació Sòciocultural, per tal que quedi ben clar que no tot el que avui es diu Animació Sòciocultural serveix per als mateixos objectius.

És lògic, per tant, que, davant l'existència d'unes pràctiques socials que se diven animació sòciocultural, davant unes institucions i organitzacions que promouen programes d'animació sòciocultural i davant una sèrie d'agents, anomenats animadors que realitzen aquestes pràctiques, ens preguntem què és l'específic de l'animació o si té alguna modalitat que la ca-

racteritza i diferencia d'altres formes d'acció sòciocultural.

1.-Etimologia del terme

A partir de l'experiència quotidiana podem entendre millor el seu doble origen etimològic. En el llenguatge col·loquial distingim perfectament l'*animar* a un atleta que lluita per al triomf del fet de *re-animar* a una persona afectada per un súbit atur cardíac. En el primer cas es tracta de mobilitzar al màxim l'atleta per tal d'infondre-li ànim, coratge (del llatí "*animus*"). En el segon cas, intentem que la persona recobri el sentit, la vida (del llatí "*anima*"). Etimològicament, idò,

• Aquesta dialèctica entre l'individual i el col·lectiu se situa precisament com a element definitori de l'Animació Sòciocultural

l'animació infon vida, incita a l'acció en el primer cas i fa recobrar el sentit en el segon.

I si miram els dos grans corrents lingüístics europeus en el si dels quals ha anat madurant el concepte del que avui anomenam Animació Sòciocultural veim que el corrent francòfon utilitza l'expressió "*animation socioculturelle*", mentre l'anglosaxó empra l'expressió "*socio-cultural community development*". Com es pot veure ambdues expressions transmeten aspectes d'una mateixa realitat que s'accentua de diferent manera en cada terme, però amb una clara complementarietat a l'hora de dur-los a la pràctica. El corrent francès accentua el desplegament d'energies individuals, mentre que des del vessant anglès es fa al·lusió a la comunitat com a àmbit on aquestes energies troben el seu sentit. Aquesta dialèctica entre l'individual i el col·lectiu se situa precisament com a element definitori de l'Animació Sòciocultural.

2.-Naturalesa de l'Animació Sòciocultural

L'Animació no posseix "fins" en si mateixa, però els fa possibles, dependent això de la intencionalitat amb la qual es realitza. En aquest sentit l'A-

● La dimensió cultural de l'Animació Sòciocultural apunta cap a la democràcia cultural com a horitzó indeslligable de la lluita per a la transformació social

animació Sòciocultural pot accentuar un o altre dels tres àmbits bàsics on se manifesta preferentment: el cultural, el social o l'educatiu.

La *dimensió cultural* de l'Animació Sòciocultural apunta cap a la democràcia cultural com a horitzó indeslligable de la lluita per a la transformació social. La cultura ha estat concebuda sovint com un conjunt d'obres o patrimoni que es guarda en els museus o com una suma exorbitant de coneixements intel·lectuals que reflecteixen un estatus superior reservat a una elite i usurpat a la gent del carrer. En altres casos s'ha entès per cultura les tradicions d'un poble o el conjunt de factors que reforcen, desenvolupen i expressen una determinada forma de fer i comportar-se un poble o una col·lectivitat. Històricament el mateix Consell d'Europa ha passat de la concepció patrimonialista de la cultura, a la democratització cultural -apropar la cultura a les masses, difondre els productes culturals de les elites-, per acabar identificant l'Animació Sòciocultural amb la democràcia cultural. És aquest el concepte que permet entendre la cultura com a quelcom viu i obert, dinàmic i global, que inclou no només coneixements, sinó maneres de sentir, fer, comportar-se. Però aquest concepte va més enllà d'una visió purament individualista que pretèn fer creure que la transformació de la societat passa exclusivament pel desen-



L'Animació Sòciocultural prioritzava els mètodes actius, creatius, dinàmics i experimentals.

volupament de les persones individualment considerades. Les actituds de cada una de les persones com a agents de transformació social són fonamentals, però no es pot oblidar que la democràcia cultural suposa tasca comunitària, no com a privilegi d'uns pocs, sinó com a realitat col·lectiva, plural, que procedeix de la vida quotidiana. Es tracta d'una activitat humana i no només d'una producció d'uns privilegiats artistes. La cultura, així, com a marc de referència compartit per una determinada comunitat és la base de la identitat col·lectiva de cada poble en la seva tasca quotidiana d'anar trobant solucions col·lectives als problemes comuns.

Pel que fa a la *dimensió educativa* convé recordar que des del primer moment l'Animació Sòciocultural neix

com a una forma d'educació, però no de qualsevol educació. En general ha estat una proposta educativa amb les següents característiques:

a) Quasi sempre se desenvolupa fora de les institucions educatives, de forma més oberta i en relació a qüestions vitals dels propis participants.

b) Té un caràcter de promoció i reivindicatiu dels sectors socials menys afavorits.

c) A més de la transmissió de coneixements, es preocupa sobretot de la comprensió dels fenòmens socioculturals.

d) Les persones, enlloc de "rebre educació", han de ser subjectes actius que, a partir de la seva pròpia experiència i del seu propi món cognoscutiu, desenvolupin les seves potencialitats.

e) Procura superar el que de

● L'Animació Sòciocultural pretèn que els ciutadans cerquin, de forma col·lectiva, autoorganitzats, la solució a les necessitats pròpies

"bancari" i de "cultura del silenci" tenia l'Educació Popular europea, treballant perquè la gent se situï com a agent actiu de la seva pròpia formació.

Parlar de *dimensió social* de l'Animació Sòciocultural és parlar de la promoció de la Societat Civil, és a dir, potenciar el desenvolupament dels individus i organitzacions populars al marge de l'aparell de l'Estat. O sigui que des d'aquest angle l'Animació Sòciocultural pretèn que les ciutadanes i els ciutadans cerquin, de forma col·lectiva, autoorganitzats, la solució

SUPERXANSAS

Carrer Major, 27 - Telèfon 58 16 18

FELANTX

a les necessitats pròpies i prenguin part activa en la construcció d'una societat més justa. En aquest sentit, l'Animació Sòciocultural es basa en la dimensió social de l'home, promovent la interacció dins el marc de la vida quotidiana, facilitant la comunicació i la convivència dins una societat on malhauradament la gent es refugia en el recinte familiar, abandona els espais i els assumptes públics i percep a l'altre com a estrany. I l'Animació Sòciocultural per dur-ho a terme intenta recuperar i promoure l'entramat social, els grups de base, especialment aquells que permeten, per la seva estructuració, una millor incidència personal i social, des de l'angle del desenvolupament comunitari i de la consolidació de la democràcia participativa.

3.-Prioritats de l'Animació Sòciocultural

De forma molt resumida podem dir que el que es prioritza és:

a) El procés que s'engega, les energies que es mobilitzen, les dinàmiques que es generen, les actituds

• La dimensió educativa procura superar el que de "bancari" i de "cultura del silenci" tenia l'Educació Popular europea

que es transformen, per damunt el producte de l'activitat que es realitza.

b) Els processos estables i permanents, a llarg termini, enfront a les accions puntuals i indiscriminades.

c) La vinculació dels processos als problemes, necessitats i situacions de la realitat concreta on aquests es desenvolupen.

d) La participació activa en tot el procés en el sentit de "pensar, decidir i actuar" conjuntament amb els altres en ordre a la transformació de la seva realitat, enfront del pur espectacle i l'assistència al mateix de forma muda i passiva.

e) Els grups i els col·lectius socials i, dins aquests, els que tenen més grosses barreres per a la participació.

f) La iniciativa pròpia dels grups i

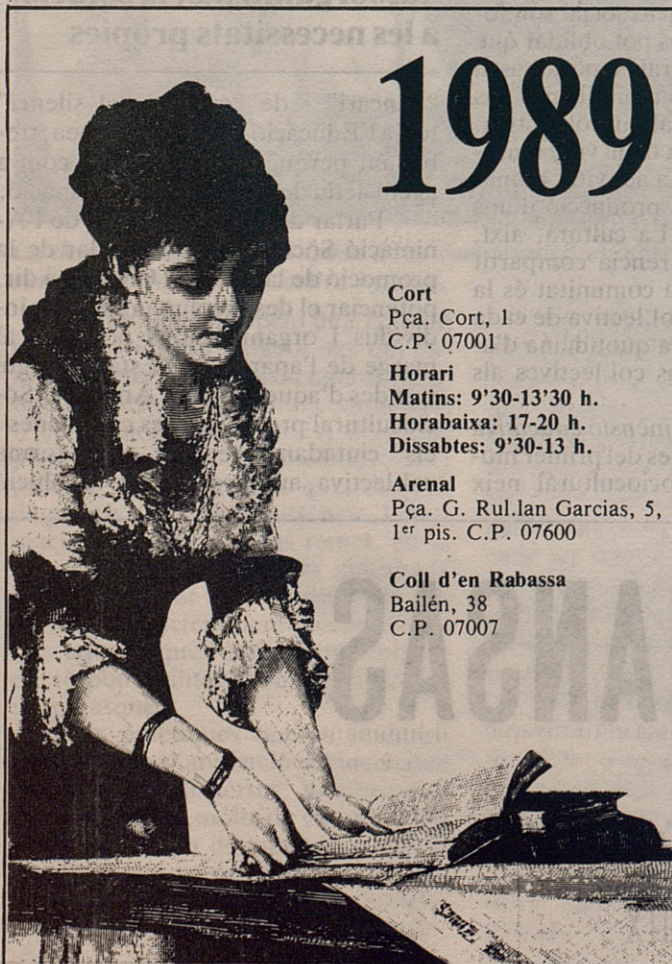
col·lectius per damunt de les intervencions externes, que, si es donen de forma subsidiària, és per reforçar la seva capacitat de desenvolupar les seves pròpies alternatives i solucions als seus problemes i necessitats.

g) Els mètodes actius, creatius, dinàmics i experiencials, contextualitzats, arrelant-se en el seu propi entorn.

h) Tendeix permanentment a la definició de processos en projectes d'actuació, d'intervenció en la realitat amb l'objecte de transformar-la.

Així podríem acabar aquest article definint l'Animació Sòciocultural amb paraules d'un amic comú, Enrique Arnanz, del Centre de Cultura Popular de Madrid: "És un procés mitjançant el qual s'impulsa i s'estimula el grup o la comunitat a pensar, decidir i actuar conjuntament en ordre a la transformació de la seva realitat. És a dir, aprendre a utilitzar bé el cap, el cor i les mans, però juntament amb els altres". ■

Jaume Obrador Soler i Francesca Pons Munar
són Treballadors Sòcioculturals.



1989 BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

Cort

Pça. Cort, 1
C.P. 07001

Horari

Matins: 9'30-13'30 h.
Horabaixa: 17-20 h.
Dissabtes: 9'30-13 h.

Arenal

Pça. G. Rul·lan Garcias, 5,
1^{er} pis. C.P. 07600

Coll d'en Rabassa

Bailén, 38
C.P. 07007

Son Rapinya

Lago Bañolas, s/n.
C.P. 07013

Son Ximelis

Cabo Blanco, s/n.
C.P. 07011

Rafal Vell

Pere Ripoll Palou, 9
C.P. 07008

Genova

Barranco, 2
C.P. 07015

Establiments

Pça. Inmaculada, 3
C.P. 07010

Sant Jordi

Bauçà, 31
C.P. 07199

Blanquerna

San Joaquin, 9
C.P. 07003

Son Gotleu

Regal, 105
C.P. 07008

Sa Indioteria

Gremi Tintorers, s/n.
C.P. 07009

Poligon de Llevant

Ciudad de Querétaro, 3
C.P. 07007

Molinar

Xadó, 7
C.P. 07006

Horari

Dilluns a divendres: 15-21 h.
Dissabtes: 10-14 h.

AJUNTAMENT  DE PALMA

TAMBÉ ELS DIMONIS AL PARC DE LA MAR

J. LLADÓ

Al cant dels dimonis tots hi acudíem. No sabíem ben bé quin era el lloc de la trobada, però, cercant els crits, ens arremolinàrem voltant l'epicentre del sarau. Va començar un joc rabiós de llamps i estrelles que ens va portar, mig coberts de negre i d'esglai, a les portes de la ciutat posseïda. L'infern es vestia de gala i estàvem ja condemnats a assistir-hi.

Dimonis grossos i petits. Enmig de la fosca tot eren flames i fum. I el drac infernal.

El ritme dels tambors s'espargia per tot... Seguint la música i el convit del gran diable entràrem a la ciutat, a l'infern en festa.

L'espectador, endimoniàt, corria, cercava, fugia pels carrers plens de llamps i llums, estrelles i espurnes, flames i fum. De tot, just l'infern. I els qui hi érem, mig dimonis, en demanàvem més per aquella setmana en festa.

Ni els àngels blancs pogueren vèncer els esperits satànics de la bulla i del foc.

Vaig elegir l'infern, aquella nit. ■

MAPA D'IMATGE SATÈL.LIT DE LES ILLES BALEARS ESCALA 1:100.000

Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori del Govern Balear - Institut Cartogràfic de Catalunya.- 1a edició, desembre 1988.

J.M.S./A.G.

El passat dia 19 de desembre fou presentat el mapa d'imatge satèl.lit de les illes Balears escala 1:100.000, que consta de tres fulls (Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera). L'edició ha estat produïda per la Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori del Govern Balear i realitzada per l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

A partir del 1972 els satèl.lits de la sèrie *Landsat* de la NASA aporten dades que s'apliquen a la cartografia. En aquest cas, el satèl.lit *Landsat 5*, posat en òrbita dia 1 de març de 1984, és el ciquè de la família i el segon en el qual són emplaçats conjuntament el sensor MSS (*Multispectral Scanner*) i el sensor TM (*Tematic Mapper*). El sensor TM posseeix 7 canals espectrals amb una resolució nominal sobre el terreny de 30 x 30 m. per als canals 1, 2, 3, 4, 5 i 7, i de 120 x 120 m. per al canal 6. El sensor capta l'energia electromagnètica reflectida pels objectes de la superfície terrestre; aquesta informació és digitalitzada i després tractada per ordinador, amb algunes correccions a partir de les dades topogràfiques.

El mapa de les illes Balears s'ha realitzat a partir de les imatges captades pel sensor TM a una altura orbital de 705,3 kms., a les 9:30 hores d'hora de pas sobre les illes, enregistrades al juliol de 1985 pel notable contrast que ofereix la vegetació, per la bona il.luminació que presenten les

imatges d'estiu i perquè l'absència d'ombres, encara que dificulta la percepció del relleu, permet observar clarament el territori.

Els aspectes temàtics i d'ocupacions del sòl del mapa són els següents:

Les zones d'*aigua* (l'Albufera d'Alcúdia, el Salobrar de Campos i els pantans de Cúber i del Gorg Blau a Mallorca, el Grau a Menorca, les Salines a Eivissa, i l'Estany de Formentera); les *zones urbanes* (la cobertura dels diversos pobles de les illes, entre els quals hi resta palesa la gran quantitat d'espai ocupat per Palma); les *urbanitzacions*; el *bosc perennifoli* (l'alzinar i les zones de pinar); la *vegetació de ribera* (les arbredes de les voreres dels torrents i els canyissars de les zones humides); les *màquies*, *brolles* i *matollars* (en general, les zones de garriga); els *campes de secà* (els conreus de cereals i farratges); els *incendis forestals* (els espais forestals cremats recentment); els *afloresciments rocosos* (les àrees de muntanya desproveïdes de vegetació i alguna pedrera); i, finalment les *platges*.

És una obra cartogràfica de síntesi que, a més del seu valor estètic, ofereix una visió global i de conjunt del nostre territori. Aquest mapa d'imatge satèl.lit hauria de ser un primer pas d'una tasca continuada per actualitzar la informació, adaptada a les noves tècniques. ■

LLIBRES

DEL "FOCH Y FUM". NOTA INTRODUCTÒRIA A UNA ANTOLOGIA*

GABRIEL JANER MANILA

Algunes vegades en la meua vida he tingut una relació de proximitat a la persona, a l'obra i al mite de Jordi Martí Rosselló, es Mascle Ros. No podria precisar en quin moment vaig sentir parlar d'ell per primer cop. Quan jo era un al·lotell, es Mascle Ros encara era un mite, el mite de la contestació popular i esquerrana, de la denúncia escandalosa sense pèls a la llengua contra el caciquisme, el mite de la desvergonya obscena i picantiosa, el mite de la provocació des d'abaix.



Jordi Martí Rosselló, 1916, a l'Argentina. (Del llibre "Foc i Fum", editat per l'Ajuntament de Palma, 1988).

He de dir-vos que, en sentir parlar d'es Mascle Ros, els anys de la postguerra, tot i que sovint se'n parlava quasi en secret, tenia la sensació que em parlaven d'un temps, anterior a la Guerra Civil, en què les paraules i els homes havien viscut en llibertat.

La gent del poble encara parlava d'es Mascle Ros amb un punt d'il·lusionat entusiasme escrit a la cara. I jo vaig percebre aquell aire d'agosarada lluita a través d'aquests gestos.

D'estudiant, vaig viure rellogat amb una senyora de Ciutat que ens

cantava, a vegades, couplets d'es Mascle Ros, alguns fragments dels quals encara record. Els vespres jugàvem a cartes. La senyora s'aixecava de la cadira, cantava el couplet i ens feia tres o quatre voluminoses passes de ball. No us he de dir la festa que féu, aquella dona, quan estrenaren "El último cuplé", vers el cinquanta sis o el cinquanta set. Li revingueren les tonades, però les ocupà amb les lletres que havia après al "Foc i Fum".

Posteriorment, a les darreries de la dècada dels cinquanta, un dia vaig acudir a la impremta d'es Mascle Ros, al carrer de Sant Bonaventura, amb la intenció d'adquirir alguns exemplars dels vells monòlegs de Jordi Martí. El vaig trobar enfundat en una bata, la gorra calada... S'enfilà a una escala de fusta i davallà una capsa, era una capsa grossa sense cobertora. D'allà dins me'n va treure: "Es soldat i sa criada", "En sopa fusa", "Huelga de bugaderes", "Mestre Tià Trobiguera", "Es gènit de ses femelles"... No sé què en vaig pagar; però vaig intuir que aquells petits opuscles eren els últims exemplars d'una forma popular de comunicació cultural que s'acabà amb la Guerra Civil: em refereixo a les plaguejtes de gloses, als fulls volanders i als plects de canya i cordill. Una forma d'expansió i comunicació cultural que la societat industrial va expandir a través de la impremta, hereva de la tradició oral, i de la qual el "Foc i Fum" i tota l'obra de Jordi Martí en són un exemple perfecte.

Passats els anys -llavors es Mascle Ros ja era mort- vaig acudir a casa del seu fill amb la intenció de consultar algunes d'aquelles publicacions periòdiques -"Foch y Fum", "Copeo", "Cultura", "Pitos i Flautas"...- en relació al teatre de Mallorca. M'acompanyava l'actriu Cristina Valls i he de dir que

ens van atendre amb amabilitat i cortesia.

L'any 1985 vaig estar de bon grat al tribunal davant el qual en Nicolau Casellas defensà la seva memòria de llicenciatura sobre Jordi Martí Roselló i la seva obra, en la qual tractava d'arreglar i sistematitzar els escrits quasi incontrolables d'es Mascle Ros. Un treball, aquell, que dissortadament roman encara inèdit.

I vet aquí que els amics Joan Font i Roig i Sebastià Serra m'han demanat que digui unes paraules de presentació entorn d'aquest llibre que, editat per l'Ajuntament de Palma, recull una selecció de textos del "Foch y Fum", publicat amb algunes interrupcions des de 1917 a 1936.

El "Foch y Fum" tingué -tots ho sabem i els autors d'aquesta antologia ens ho recorden- un to clarament satíric, humorístic i irònic. "L'èxit que el "Foch y Fum" tingué entre les classes més populars -ens adverteixen en la introducció- es devia al fet que tractava temes d'actualitat política, sobre personatges populars, sobre problemes socials puntuals i, sobretot, el seu to còmic i groixut, que sempre produïa un gran impacte públic i, molt sovint escàndol".

He d'afegir que el "Foch y Fum" ha de situar-se en l'òrbita de la premsa satírica de caire polític escrita en català que tingué la seva època d'esplendor durant la segona meitat del segle XIX i el primer terç del segle XX, fins a la Guerra Civil. Segurament, influenciat per "L'esquella de la torratxa" de Seraffí Pitarrà, que era escrit en un llenguatge popular "el català que ara es parla", el "Foch y Fum" és escrit en "mallorquí popular", i es caracteritza per la seva manca de voluntat li-

terària, per la voluntat d'arribar al públic de les classes treballadores i pel seu caràcter marcadament costumista.

Els autors d'aquesta antologia, que procedeixen del camp de la Història, ens ofereixen la seva visió d'historiadors que saben aprofitar els materials que els ofereix la premsa satírica com a font de la seva investigació. Aleshores, situen la publicació del "Foch y Fum" en les coordenades del temps i l'espai que li són pròpies i, en la descripció d'aquest espai i d'aquest temps, tot i la brevetat a què es veuen obligats, perquè es tracta d'un treball de divulgació, és on aconsegueixen explicar-nos de forma més reeixida la dimensió justa d'aquella obra.

Hereva d'una gran tradició popular, de la qual extreu alguns dels recursos amb què elabora la seva pròpia comicitat: jocs de paraules, burles, parò-

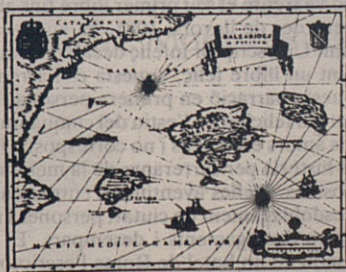
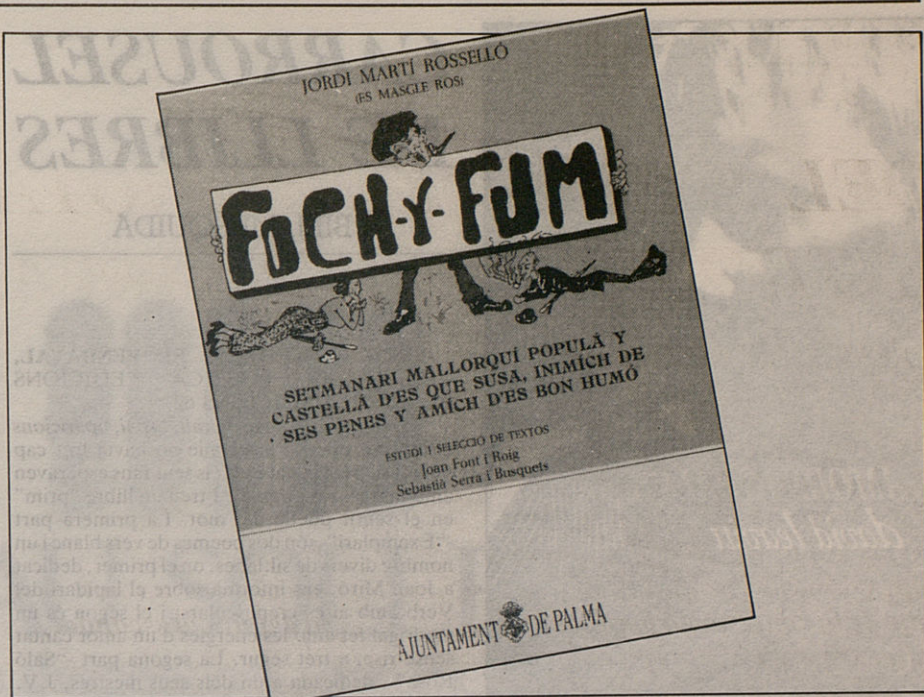
dies, escarni, sàtira... En el fons, emperò, es Mascle Ros fou un moralista.

Cada època, cada país i cada classe social troba les seves formes particulars de riure i de befar-se d'allò que l'ofega. Riure, no en dubteu, és un exercici intel·lectual que allibera. Les classes populars de la Mallorca dels anys vint i dels anys trenta trobaren en el "Foch y Fum" una forma de sàtira política que donava resposta als seus afanys, vinculada a la pròpia tradició cultural.

Una fórmula, aquesta, que encara no hem sabut aplicar al nostre temps. ■

(*) Jordi MARTÍ ROSSELLÓ (Es Mascle Ros)
FOCH Y FUM

Estudi i selecció de textos: Joan FONT I ROIG /
Sebastià SERRA I BUSQUETS



A la Mar Mediterrània, bressol de la Cultura de la vinya i el vi, emergeix l'illa de Mallorca. El seu meravellós clima i privilegiada situació fan que hi creixin formes vinícoles i s'hi criïn esplendorosos vins coneguts des de l'antiguitat.



Jaume Mesquida

VINYES I BODEGUES A PORRERES (MALLORCA) Tel. 971/647106

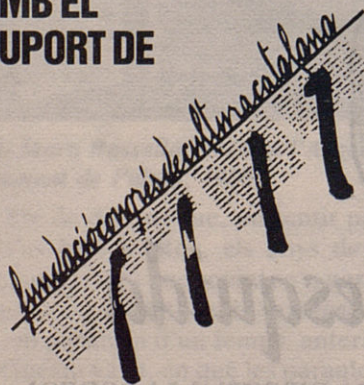
VENDA DIRECTA A LA BODEGA



-DAVID LEAVIT, AMORS IGUALS, EDITORIAL COLUMNA

Aquest jove nord-americà (Califòrnia 1961), que es graduà a la Universitat de Yale i viu a East Hampton, és un valor narratiu segur. Ho ha demostrat amb les tres aparicions verbals que ha fet: *Ball de Família*, contes, *La llengua perduda de les grües*, novel·la, amb una intensitat que el col·loca entre els valors de mena. El seu univers literari és de taula camilla d'una classe mitjana dels Estats Units que nosaltres podem entendre sense cap esforç. Des del primer capítol d'aquesta novel·la trobam una mare -Loise- que té un càncer i parla als seus fills -April i Danny- amb una versemblança tan exacta com un rellotge suís. El pare -Nat- fa de contrapunt. La història d'ara mateix amb aquests quatre personatges ens dona un fris de la vida quotidiana d'un país de costa a costa. L'homosexualitat dels dos germans, els seus treballs -cantant ella i advocat ell-, els amors, les tensions, els drametes d'aquesta família, es contenen amb uns llenguatges brillants i enganxadors. Louise fa d'atmosfera de tot el llibre, que es llegeix amb gust i d'una tirada. ■

AMB EL SUPORT DE

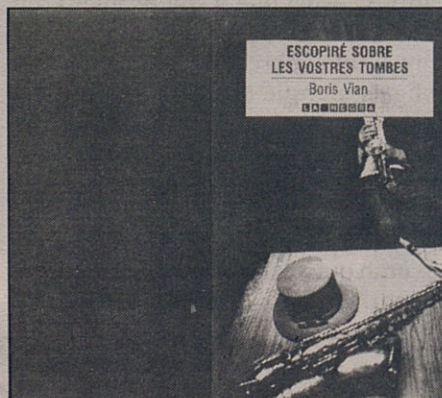


CARROUSEL DE LLIBRES

BIEL MESQUIDA

-PERE GIMFERRER, EL VENDAVAL, COL·LECCIÓ POÈTICA, EDICIONS PENÍNSULA/EDICIONS 62.

Des que aparagué *Mirall, espai, aparicions* (1981), el poeta i acadèmic no havia tret cap poemari, per la qual cosa els seus fans esperaven amb fam els seus versos. I treu un llibre "prim" en el sentit poètic del mot. La primera part -"Exemplari"- són dos poemes de vers blanc i un nombre divers de síl·labes, on el primer, dedicat a Joan Miró, ens informa sobre el lapidari del Verb amb aires crepusculars; i el segon és un madrigal fet amb les energies d'un amor cantat sense risc, a tret segur. La segona part -"Saló Rosa"-, dedicada a un dels seus mestres, J.V. Foix, són onze proses poètiques que formen la part més monorítmica i blana del recull. El contrast amb aquesta és la tercera part -"Himne d'hivern"-, on Gimferrer mostra les seves dots de mag del mot, d'amador de les pells de la paraula. Poemes com "Exili", "Caiguda" i els dodecasíl·labs de l'"Himne d'hivern" fereixen el lector amb sagetes justes i tremoloses. La darrera part -"El Belvedere"- són versos d'auques i ventalls fets a la manera de Carner o dels neoneocentistes que tampoc no tenen gaire interès. Un poemari recomanable, perquè hi trobareu molts de blancs i alguns versos fulgurants. Té un premi Ciutat de Barcelona d'enguany, però no hi fa res. ■



-BORIS VIAN, ESCOPIRÉ SOBRE LES VOSTRES TOMBES, COL·LECCIÓ LA NEGRA, EDICIONS DE LA MAGRANA.

Vernon Sullivan, pseudònim de Boris, va morir d'un atac de cor quan veia la versió en cinema d'aquest llibre. Això no té res a veure amb aquesta novel·la que es llegeix d'un glop perquè té un ritme enfolit. L'anècdota és senzilla i ben nord-americana: Lee, un negre de pell blanca, vol venjar al seu germà petit assassinat. L'enjòlit va confegit amb un erotisme dur i unes idees antiracistes que són de trista actualitat. Agafau aquest text un vespre abans d'anar al llit i no us colgareu fins que acabeu les 143 pàgines. Traducció difícil per la gran quantitat de diàlegs i ben rodona l'ha feta Alvar Valls. ■



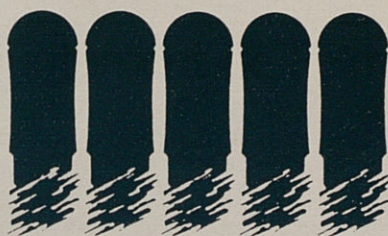
-EMMANUELE BERNHEIM, ARMA BLANCA, COLECCIÓ PANORAMA DE NARRATIVES, EDITORIAL ANAGRAMA.

L'autora és molt jove (París, 1955), llicenciada en japonès i aquesta és la seva primera novel·la, que té noranta folis i una intriga apassionant. Elizabeth, la *protagonista*, just començar el text, a casa seva amb una navalla ensagnada dins la bossa. La navalla és seva i forma part d'un vell costum d'autodefensa. Emperò, què vol dir la sang? Ha apunyalat qualcú en legítima defensa? Un violador nocturn? I si és així: com l'ha deixat? Qui és? El lector comença amb una trama complexa i que avança amb la detallada minuciositat d'una miniatura del renaixement. És un relat curt i dur, d'amor i de guerra de sexes, de Hitchcock i de Hammet. Una història d'aventures urbanes seca i intensa que es llegeix amb fruïció i rapidesa. A tota. ■



-GESUALDO BUFALINO, ARGOS EL CIEGO, COLECCIÓ PANORAMA DE NARRATIVES, EDITORIAL ANAGRAMA.

Els lectors que coneguin el seu primer llibre, *Perorata del Apestado*, ja saben els paradisos verbals que aquest sicilià ofereix. Bufalino no va treure el seu primer llibre fins als 61 anys, però des de llavors, 1981, ha anat acceleradíssim. Un escriptor infeliç decideix curar-se escrivint un llibre feliç, aquesta és l'arrencada d'aquesta narració en primera persona. La joventut i la felicitat de l'estiu del cinquanta-un, quan els amors eren bells i no corresposts, fa avançar la història per carreranyes de la memòria i la impostura. Velles aventures s'entrecruen, en un desdoblament de ciutat, persones i màscares, entre desfogaments i desampars. El diari que escriu en un hotel de Roma l'escriptor del sud, pot ésser alhora una elegia, un *mea culpa*, una patètica bufonada d'un home provecte, una opereta moral amb música d'Offenbach o un poemari o una *vita nuova* i amb tota la força de la passió lírica. L'amor i el dolor són el teló de fons i l'atmosfera que envolta aquest món verbal seductor. Millor: fascinant. ■



PALAU SOLLERIC

Centre d'exposicions i documentació
de l'Art Contemporani

Ajuntament de Palma

MARÇ 1989

"MAREAS"

Un intercanvi d'escultors entre Palma i Las Palmas

Instal·lacions al Passeig des Born
Exposició al Palau Sollerich

Leopoldo Emperador
Juan López Salvador
Montse Ruiz

Ferran Aguiló
Thierry Job
Alfons Sard

Donam la mà als ajuntaments,



construïm Mallorca plegats.

El Consell Insular de Mallorca du a terme en col·laboració amb els municipis petits de l'illa, un ambiciós programa de realitzacions que és el resultat d'una estreta cooperació en matèria tècnica, jurídica i econòmica i en una àmplia plataforma d'accions en els camps més importants de l'activitat ciutadana diària.

El Consell Insular de Mallorca ofereix als diversos municipis una ajuda inestimable en matèria d'assistència social als ciutadans, de foment de la cultura popular, de dotacions d'infraestructura esportiva als pobles, de potenciació de les activitats econòmiques i socials, de creació de llocs de feina, de construcció de carreteres, de protecció del medi ambient i de tot quant s'ha de menester perquè els petits municipis de la nostra illa puguin disposar d'unes dotacions d'infraestructura adequades a les seves necessitats.

**Per nosaltres,
els més petits són els
més grans.**



CONSELL INSULAR DE MALLORCA